

Н И В А

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим до д а т к о м
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата виносить 12 зл. річно,
півріч. 6—зл., чвертьрічно 3—зл.
для Америки 250 долари річно.

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чековеkonto: 151.092

З М І С Т:

Священник:

стор.

Призабута справа 121—123

о. С. Хабурський:

До проблеми виховання нашої
молоді 123—129

о. Микола Декайло:

Католицький суспільний рух 129—134

о. О. Гайдукевич:

Болюче питання 135—140

о. Ілля Братик:

Переходи на латинство й проти-
акція цьому явищу 140—145

о. Андрій Лошій:

Великий піст в річнім, церков-
нім уставі 145—147

о. Др. Г. Костельник:

Квестія апольогетики 148—152

Нові книжки

152—154

Всячина

154—160

До Впреподобних Отців Передплатників „НИВИ“

На окладинці є поштовий розрахунковий переказ, просимо його витяти і прислати ним передплату на „Ниву“ згідно залеглість з покликком на наше оголошення в числі 3. Ниви 1936.

АДМІНІСТРАЦІЯ

Чи Ви замовили вже на Сорокоусти,
Великий Піст і Великдень?

СВІЧКИ „КЕРОС“

Ні? Пишім таки зараз замовлення...

Н И В А

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим додатком
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата виносить 12 зл. річно,
півріч. 6— зл., чвертьрічно 3— зл.
для Америки 2'50 долари річно.

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чековеkonto: 151.092

Призабута справа

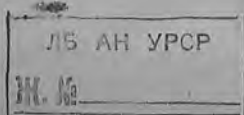
Завдання священика, головнож у нинішніх, виїмково важких часах, такі трудні і такі відповідальні, що треба великої праці, великої посвяти і безнастанної саможертви, щоби хоч у часті якслід сповнити свої обовязки. Та щоби успішно сповняти повірений священичий уряд, щоби безнастанно виривати повірені священикови душі із сітей ворогів Христового царства, а другі зберігати перед наступаюми слуг антихриста, та вести всіх до Христа і небесної батьківщини, замало є самої людської, хоч би й якої великої праці, тут треба передусім багато помочі і ласки Божої.

Цю поміч Божу у змаганнях з усіма ворожими силами мусить собі священик запевнити. А невичерпаним джерелом нашої сили — це Пресв. Евхаристія, це Евхаристійний Христос.

Пресв. Евхаристія має в першу чергу освячувати нас самих. Ми, які майже що днини звершуємо Пресв. Евхаристію і нашими грішними руками приносимо Евхаристійного Христа в жертву Отцю Небесному, маємо зробити цю Евхаристію центром нашого духового життя. Вона має стати для нас джерелом наших почувань, бажань, туги, джерелом найбільшої духової радості, та сили і потіхи у хвилях смутку і зневіри, одним словом Евхаристія має нам дати крила до безупинного лету до небесних висот.

Та Евхаристія має не лиш нас самих освячувати, вона певно дасть нам силу у всіх наших діяннях і праці.

Хто ж може краще оцінити силу Пресв. Евхаристії, як не ми, жреці тієї Найвищої Жертви?!

Та щоби Прсв. Евхаристія стала для священника тією надприродною, чудотворною силою у його життю і праці, треба всіми силами нашої душі прилягти до неї, треба викресати з себе найсильнішу віру і найгорячішу, готову на всякі жертви, любов, треба плекати в собі найвищий культ для тієї найбільшої Тайни.

Однак ми, зайняті нашою душпастирською працею, сповняючи нераз і дуже ревно свої обов'язки, замало уваги звертаємо на те, що між нами заєдно перебуває Евхаристійний Христос, розсипуючи довкруги свої ласки. І тому ми нераз таки замало із цих ласк користуємо, хоч вони такі потрібні, так для нашого власного освячення, як і для заповнення собі помочі у нашій праці. Замало до Евхаристійного Христа зближаємося і держимося якось неначе осторонь і холодно, бо забуваємо, що Евхаристія повинна бути для нас тим ясним, всеоживляючим сонцем, в проміннях якого маємо ми і самі грітися і других ogrівати.

Та щоби те сталося, культ для Прсв. Евхаристії повинен увійти в нашу кість і кров. Для надання цьому культові більшої інтенсивності й організованості, заложив бл. Петро Юліян Аймар Згромадження Прсв. Евхаристії, а при ньому „Священничий союз почитання Нсв. Тайн“. Мета цього союзу — наблизити священників до Христа в Прсв. Тайні Евхаристії, оживити їх внутрішнє життя і спонукати до ревнішої апостольської праці. Членом союзу може стати кождий священник.

Обов'язки членів ось які: відбутися раз у тиждень через годину адорацію Нсв. Тайн, відсилати що пів року звіт із відбутих адорацій до єпархіяльного директора, відправити раз на рік Сл. Божу за померших членів та передплатувати орган союзу.

Члени користають із духовних користей союзу. За кожду годину адорації допускається повного відпусту, крім цього в день приступлення до союзу і в деякі свята. Попри це допускається багато частинних відпустів.

Священничий Адораційний Союз поширився дуже в католицькій Церкві на Заході. Приймався він також і в нашій Церкві, а останнім його директором був бл. п. о. Микола Садовський, парох Глинян, що помер 15. X. 1935 р. Від того часу наш Священничий Адораційний Союз остав без провідника, який дбає, щоби праця союзу розвивалася по приписам статутів.

Пропоную, щоби хтось із членів Союзу зголосився на директора Союзу, або щоби ОО. Члени Союзу висунули когось на це становище і повідомили про це редакцію „Ниви“. Також проситься усіх членів Союзу повідомити редакцію про своє членство, щоби можна було налагодити й оживити працю Союзу.

Нині время люте і йдемо до ще гірших часів. Рятуюнок і поміч подасть ним Євхаристійний Христос, який нас усіх запрошує до Себе. Тому не занедбуймо цієї справи, яка з усіх інших є для нас чи не найбільшої ваги.

Священик

о. Степан Хабурський

До проблеми виховання нашої молоді*)

IV. Св. Літургія в науці релігії

1. Літургічний рух це побіч Кат. Акції, одно з найактуальніших питань, якими нині живо займається західня католическа Церква. Не без впливу на його народини були студії западных богословів-літургістів над релігійним життям христ. Сходу, а головнo його Літургії (звідки й назва).

Ціль його, притягнути вірних до безпосередньої, активної участі в богослуженнях, а зокрема і головнo в Літургії.

І тут знову скажемо, що це справа не нова. Безпосередня і активна участь вірних в богослуженнях, та „спільнота“, це основна ціха в життю христ. громади-Церкви Апостольських часів.

„А ті, що прийняли його (Петрову) бесіду, охрестились... і перебували в науці Апостолів і в спільноті в ломанню хліба і в молитвах“ (Діян. 2, 41), або на іншому місці:

„І шодня перебували однодушно в храмі і ломили по домах хліб, приймали поживу з радістю і в простоті серця і хвалили Бога“ (Діян. 2, 46). Той всенародний характер богослужень, а особливо Літургії (в ломанню хліба) задержався в цілій своїй первісній красі і гармонії до нині в наших східних богослуженнях, а головнo таки в Літургії.

Тому то й лекше буде нам, чим західним, перевести його в життя, а властиво вже тільки поширити і поглибити, дати йому глибокий внутрішній зміст.

2. Літургічний рух у нас має вищу місію, чим на Заході, його поняття має далеко ширший зміст. Зактивізувати участь вірних в Літургії, цю першу і головну ціль літург. руху на Заході, ми маємо без найменшого нашого зусилля, це в нас вирішує і „робить“ сама природа наших богослу-

*) Гл. „Нива“ 1935, ч. 10.

жень цілим своїм укладом, зі зрозумілою мовою включно. Тут і причина, чому в нас нічого не чути про літургійний рух, хоч на Заході він має свою деяку історію і літературу. Літургійний рух з такою ціллю в нас виглядав би щонайменше на наївність.

Ціле нинішнє життя кат. Церкви стоїть під знаком Пресв. Евхаристії. Евхаристійний культ носить на собі всі ціхи осередку цілого церковно-релігійного життя, Евхаристійні зїзди, конгреси, Евхарист. виховання, Евхар. брацтва (круціяти) і т. д.

Ми не лишаємося і не можемо залишитися на боці чи позаду, бо коли ми непристосуємося до цього загально-католицького пульсу релігійно-церковного життя католицької Церкви, не отворимо вірним свого питомо східного жерела Евхаристійного життя, не отворимо нашої пребогатої скарбниці, то вірні несвідомі справи, підуть до чужої або чого доброго й самі ми, незнаючи свого, приймаємо чужі духови нашого східного обряду форми (чого вже й ми самі були чи є наочними свідками)¹⁾, котрі помимо найкращих інтенцій реформаторів приносили (бо мусіли, таке вже є право життя) застій в реліг. розвитку життя нашої Церкви, з великою шкодою для цілої христ. католицької Церкви. Ми ж найбільше вітка великого європейського Сходу в кат. Церкві!..

Колиж йде про Евхаристійний культ, то деж він є кращий, величніший, як не в нас? А вицвітот і вершком Евхаристійного культу (навіть в розумінню Евхаристії, як Тайни), цетаки наша східна св. Боже-ственна Літургія. Вона є віссю Евхаристійного культу і тому наш літургійний рух може і має містити в собі і т. зв. на заході „Евхаристійне виховання“ та має його в нас в повнізаступити. Отже не літург. рух, а „літургійне виховання“. Дати йому основу отсе й ціль цієї розвідки.

3. Коли тепер говоримо про літургійне виховання, то тут вже маємо на думці не лиш випадкове, хоч і активне зовнішнє відношення до літургійної жертви, (як нпр. участь в літургійнім співі), але основне, суттєве, внутрішнє наставлення, сталий напрям думання і поступовання, це щось наче вижолоблення внутрішнього русла.

Літургійне виховання має бути в релігійно-духовому житті чоловіка тим руслом, тою магнетичною стрілкою в бусолі, яка має вказувати на літургійну жертву як на осередок ду-

¹⁾ Гляди „Місіонар“ ч. 1. 1936, стор. 20. „Дещо з історії Евхар. круціяти та її початки у нас“. Є. Шаркова.

хово-релігійного життя, як на жерело того життя і його сили. — Тому Літургія мусить мати в науці релігії, а перш усього в науці шкільної дівтори своє особливе узгляднення, вона мусить бути так вміло звязана і так гармонійно сплетена, щоби разом з релігійно-моральними засадами, котрі мають бути напрямними у їх життю, Літургія вийшла як завершення, як найчистіший прояв їх внутрішньої жертви — Божої служби, як найшляхотніше бажання їх волі і як найвищий імператив їх душі. Діти мають навчитися глядіти на літургічну жертву не лиш як на готову жертву Божого Сина, котра за них і навіть без них приноситься, а вони можуть бути пасивними глядачами та щасливими користувачами тих безко-нечних ласк-дарів жертви, але повинні глядіти на літургічну жертву як на свою, уважати її своєю, отже вони мають бути співучасниками в цій жертві, співжертвуючими¹⁾.

Тому Літургія не може бути трактована лиш як научний предмет на годині літургії чи обрядів (їх же і невусіх школах вчать!), але Літургію треба поставити в осередку нашої виховно-навчальної праці над молодю, а всі предмети, що входять в обсяг навчання релігії, мають служити нам в цій праці помічними, кождий зі свого становища. — Основою має бути біблійна історія Ст. і Нового Завіту. — Так як загалом біблія, тому що є описом дійсних історичних подій, є вірною відбиткою реального життя, має ціль практично, життєво виховавчу.

4. А. Старий Завіт, не мав ціли сам в собі, його ціль була в Новому Завіті, він жив вірою в Месію, очікуванням Спасителя і надією відкуплення. Особа Спасителя народжувалася, жила і ділала в пророцтвах і прообразах. Старозавітні жертви були прообразами жертви Спасителя на горі Голгофті. Задля неї і тільки через неї мали вони своє оправдання і силу²⁾, та були вони також в неменшій мірі і дійсними прообразами Нов. Завітної безкровної жертви, яка звершується у св. Літургії. — І ніщо лекшого і більш природного, як іти слідом біблійних подій, особових і річевих прообразів і пророцтв Ст. Завіту і вказати велич, значіння, потребу і силу новозавітної безкровної жертви. А скільки їх, тих жертв! Кожда сторінка Ст. Завітної історії яснє ними.

Ніяка важніша подія в життю поодиноких праведників-патріархів, чи то приватнім чи родинним, особистого, чи загального характеру, не відбулася без попереджуючої чи послідууючої жертви Богови. Той предовгий ряд жертв-про-

¹⁾ Ходить тут про їх душевні-суб'єктивні почування і про їх волю.

²⁾ Євр. 9, 23, 10, 1—20.

образів починається вже жертвою „от первородних овець“ Авеля¹⁾.

І тут ми вже є при своїм предметі. Пояснюючи дітям саме поняття жертви, її значіння і потребу, тяжко поминути мовчки те, що само аж проситься, питання, котре напевно виринає в голові малої дитини нашого учня. „А чи ми маємо свій жертівник? чи й ми також приносимо Богови жертву?“ От це й нагода, відповідно до умового рівня слухачів навязати кількома реченнями до Літургічної жертви. Від тепер стрічаємося з жертвою вже майже на кожному кроці. Впадаюча в очі є благодарствена жертва Ноя²⁾.

В життю патріархів Авраама, Ісаака й Якова жертва стоїть на першому пляні. Авраам з жертівником не розлучається.

Першою його працею на кожному новому місці є будова жертівника, цей момент св. Письмо з притиском підкреслює³⁾.

Б. Жертвування Ісаака⁴⁾ це прекрасний прообраз літургічної жертви.

Прямим прообразом літургічної жертви є жертва Мелхиседека.

І тут місце пояснити дітям літургічну жертву Христа. Маючи перед очима оба прообрази, вони лекше порозуміють незглубиму Тайну новозавітної жертви, жертву Тіла і Крови Христової під видами хліба і вина.

І якщо колись у хвилині покус-сумніву придуть їм на думку слова Ісаака, „се огонь і дрова, гді єсть овча єже во всесожженіє?“ Лекше дадуть собі з ним раду, розуміючи, що не хліб і вино становлять суть літургічної жертви, бо не люди, але сам Бог „узрів собі овна во всесожженіє“. (Бит. 22, 7—8), а ним є Христос, єдинородний Божий Син⁵⁾.

В. Ідеальним прообразом Літург. жертви є Пасхальний агнець, злядно Пасхальна вечеря⁶⁾, установлена Богом на пам'ятку освободження Ізраїльтян з єгипетської неволі, на початку повного, самостійного, нового життя Ізраїля. Тут і обставина установлення, час, спосіб обходження і споживання агня, все відноситься безпосередно до літург. жертви.

На це вказав сам Христос, вибираючи цю пасхальну

¹⁾ „І Авель принесе і той от первородних овець своїх... і призрі Бог на Авеля і на дари его“. (Бит. 4. 4).

²⁾ „І еозда Ной жертвенник Господеви... і вознесе во всесожженіє на жертвенник. І обоня Господь воню благоуханія“ (Бит. 8, 21).

³⁾ „І созда тамо Авраам жертвенник Господу (Бит. XII, 7—8; XIII, 4—18.

⁴⁾ Бит. 22, 1--13.

⁵⁾ „Не тлінним золотом або сріблом викуплені ви..., але цінною кровю Христа, яко непорочного Агня“ (І Петр. 1, 18—19).

⁶⁾ „І будет егда возглаголють вам синове ваші: что есть служение сіе? І рците їм: жертва пасха сія Господу“. (Ісх. 12, 27)

вечерю для установлення і звершення своєї безкровної жертви. Христос хотів унаглядити правду, що прийшла повнота часу¹⁾, прийшов день заключення Нового Завіту²⁾, прийшло знесення першого Завіту з його жертвами, як несовершеними, щоби поставити другий³⁾, Нов. Завіт з жертвою вічною⁴⁾. Христос, будучи сам „ісполненіє закона і пророк“ (літург. молитва), виповняє все, споживає останнього пасхального агня, що Його прообразував, сполучуючи собою тим способом оба Завіти і як основник-посередник Нового Завіта⁵⁾ установляє для Нового Ізраїля (мол. Йорд. водосвяття) Нову пасху Господню⁶⁾ з новим Пасхальним Агнцем, яким є Він сам, Його Тіло і Кров⁷⁾. Тут же й приказує Він: „Робіть сел..“⁸⁾

Прообраз цей ще й тим стоїть на першому місці, що в ньому вийшла Літургічна Жертва в цілій своїй повноті зі св. Причастям, як завершенням, і то з такою повагою, розумінням⁹⁾, рішучістю¹⁰⁾ і повнотою, як ніякий інший. „Жертва пасхи“, знамя Ст. Завіта це одинока Жертва, яку могли і мали споживати всі Ізраїльтяни на пам'ятку великої Божої благодати¹¹⁾. Так само і Літургічна Жертва є знаменем Н. Завіта, не лиш як пам'ятка, як сам найніжніший обяв Божої благодати, але як жерело самої благодати, Тіло і Кров Христові.

Г. Згадуючи про Завітну жертву Мойсея під горою Синай, не можна поминути Літургії. Тільки в протиставленню до тих слів Мойсея: „Се Кров Завіта...“ (Ісх. 24, 8), уживає Христос і з притиском підкреслює, „се є Кров моя Нового Завіта“ (Мар. 14, 24), а це ж основа Літургічної Жертви.

¹⁾ Гал. 4, 4.

²⁾ Євр. 8, 8.

³⁾ Євр. 7, 18; 10, 9—10.

⁴⁾ Мал. 1, 11, б) і Кор. 11, 26, в) Євр. 7, 17, г) 13, 8, г) Лк. 22, 19.

⁵⁾ Євр. 9, 15.

⁶⁾ Канон. Воскр. Утрені-Пасх. 1. п. 5. троп.

⁷⁾ „Наша пасха Христос принесена в жертву“ (І Кор. 5, 7) порівняй: „Жертва пасха сія Господу“ (Ісх. 12, 27). а) Кан. Утр. Воск. п. 4.

⁸⁾ „І сохрани́те слово сіє законно собі і сином вашим до віка“ (Ісх. 12—24), б) 12—14, в) „і сотворіте день сей в роди ваша, законно вічно“. (Ісх. 12—17).

⁹⁾ Ісх. XII, 9—11. „Існите є со тшанієм: Пасха єсть Господня“. б) „Сей закон пасхи: всяк іноплеменник да не ясть от нея“. Ісх. XII. 43—46. „необрізаний да не ясть от нея“. (48).

¹⁰⁾ Ісх. XII, 24. „Весь сонм синов Ізраїлевих сотворить сіє“. (XII. 47) „В дому едином да сністься не оставите от мяс наутріє і не ізнесіте мяс вон із дому і кости не сокрушіте от него“.

¹¹⁾ Споживали справді і дещо з жертви мирної, але тільки дещо, зрештою жертва та не була для кожного обов'язкова.

При пояснюванні родів Ст. Завітних жертв треба узгляднити поділ їх з огляду на намірення. І знову тут прийде Літургія: „Тебе поєм, Тебе благословим, Тебе благодарим, Господи і молим Ти ся Боже наш“. (літ. пісня). Отже Літургія як жертва похвали, благодарення, примирення і благальна¹⁾. Тут конечно треба згадати про намірення на всякі наші людські потреби, особистого і загального характеру, тут вкінці також місце навчити дітей приходити-участвувати в Літургії завсіди в якимсь наміренню, як також у всіх потребах душі і тіла, з Літургічною жертвою до Бога приходити. В Ст. Завіті дуже строго перестерігано Божий приказ: „Да не явишися пред Г. Богом тще“ — цей приказ і в Нов. Завіті не стратив своєї сили.

Г. В Ст. Завіті жертва була дійсно тісно звязана з життям, тому й була така велика кількість найрізномордніших родів жертв (що було разом і ознакою їх несовершенности)²⁾. Новозавітна безкровна жертва, як совершенна, є всебічна, універсальна, тому є лиш одна жертва, з многими найрізноморднішими наміреннями.

З вибудуванням „скинії свідіння“, згідно від Мойсея справа жертв є вже вповні самим Богом упорядкована; як найточніше приписаний кождий рід жертви і спосіб приношення. Як сама строгість що до приписів і обрядів жертв, так і факт, що дані вони були самим Богом, говорять про особливе значіння і вагу перед Богом жертви взагалі: „Без пролиття Крови не буває прощення“³⁾. До Новозавітної жертви відноситься це передусім: „Се є Кров Нового завіта, що... проливається“⁴⁾.

Манна в пустині, це загальний прообраз Літургічної жертви, це безпосередній прообраз св. Причастя, на котрий покликується сам Христос. „Ваші вітці їли манну в пустині.. а хліб, що я дам, се моє тіло (що його я дам) за життя світа“. (Ів. 6, 48—52). Отже Літургічний хліб, це жертвенне Тіло (і Кров Христа), це новозавітна манна⁵⁾.

В доповненню Ст. Завітних прообразів Літург. жертви, а разом, як закінчення їх, треба конечно навести пророцтво пророка Малахії.

Він, як останній месійний пророк закінчує контури образу Ст. Завіта, наче той мистець-різьбар долотом віщого слова викінчує останні риси величавого прообразу: Бо ось

¹⁾ Оскільки не пояснено того вже на початку при жертві Авеля, а властиво кождий окремо при відповідній жертві, як це зрештою й повинно бути.

²⁾ Евр. 9, 9—10.

³⁾ Евр. 9, 23.

⁴⁾ Мт. 26, 28.

⁵⁾ „Сей хліб єгоже даде Господь вам ясти. Сей глагол єгоже завіща Господь: соберіте от него кійждо на домашнія“. (Ісх. 16, 15—16).

вже „Йде Він, Ангел Завіту“ (3, 1), котрий погасить вогонь старозавітних жертівників „щоб марно не горів“ (3, 10); і замість „крадених кульгавих, недужих і миршавих“ жертв (1, 13—14), встановить і принесе Господеві-Отцю „жертву чисту“, котра від тепер буде приноситься „всюди“ на кожному місці — від сходу до заходу — сонця, від всіх народів, жертва велика, і свята, як велике і святе ім'я Господа Саваофта (1, 11) жертва Тіла і Крови Сина Божого, Новозавітна безкровна жертва св. Літургії.

(Докінчення слідує)

о. Микола Декайло

Католицький суспільний рух

Під таким заголовком появилася в „Ateneum Kapłańsk-im“ за листопад м. р. стаття о. Ст. Вишинського, яка підносить такі справи, що повинні обходити весь наш український загал, а в першій мірі нас, священиків і діячів „Католицької Акції“. На основі „Solidaryzm-u“ Леопольда Каро і згаданої статті ділюся з ОО. Співбратями відомостями про католицький суспільний рух у світі.

Є люди, каже Л. Саго, які хочуть вмовити в загал, що є тільки два суспільні лади, капіталістично-ліберальний, і соціалістично-комуністичний. Оба ці лади, хоч собі противні, годяться у заперечуванню етики в економіці. Обом цим ладам, почавши від Аристотеля, св. Томи з Аквіну, Gida, Pescha, пап Льва XIII і Пія XI протиставиться суспільний лад, який за точку опертя в економіці ставить етику.

„Так лібералізм, як і соціалізм Маркса переховуються тільки по-поверхні життя, бо уважають господарські зявища за найважливіші і суттєві, а всі інші духові і моральні за „надбудову“... Зовсім противну дорогу вибирає католицький суспільний рух, що його одні зовуть корпорационізмом, а другі солідаризмом. „Солідаризм сягає в глибину людської душі, трактує економіку як науку, оперту на етиці, розуміє, що чоловік, який думає, працює і господарює, не дасться від себе відділити і що кожний чоловік, маючи самостійну, вищу ціль у життю, ділає і господарює з тих вищих мотивів, у яких спочиває запорука будучого розвитку і сповнення післанництва цілої людскости“ (Solidaryzm — Leopold Sago, ст. 10).

Цей суспільний лад уводиться нині в життя в Австрії і на нього звернені очі цілого світа. Новий устрій увела

Австрія новою конституцією ще в маю 1934 р. В основу конституції лягли засади енцикліки „*Quadragesimo anno*“. Австрія мусить зводити завзяті, криваві бої з течіями соціалістичними, ліберальними, а навіть спорідненими устроєвими формами корпораційними, що є в Італії. Бо Муссоліні взяв ідею від католицької Церкви, але зміст дав свій, не раз і противний християнській соціології. Австрійський корпораційний устрій наскрізь християнський-католицький. Наразі створено 8 корпорацій: рільництво, промисл і гірництво, ремесло, торгівля і комунікація, вільні звання, фінанси і державні урядники. Для тих груп створено професійні союзи працівників і то був перший організаційний етап. По довершенню тих організацій получиться відповідні групи працівників і працедавців в окремі корпорації — стани.

Щоби заінтересувати корпораційним устроєм і виказати дійсний стан перебудови устрою в Австрії і в світі, скликано 29 і 30. травня 1935 року до Відня міжнародну конференцію в справі корпораційного устрою. Конференцію скликав „*Volksbund der Katholiken Oesterreichs*“. На чолі комітету стояв кардинал Інніцер, який видав окремий пастирський лист в справі корпораційного устрою.

В конференції взяло участь 13 європейських держав і Канада. Зїзд ствердив, що рух за католицьким корпораційним устроєм є вислідом праці перших піонерів цього руху, єпископа Кеттелера, о. Гіцца Фогельзанга і ін.

У відповідь на питання, як представляється тепер стан розбудови корпораціонізму в Австрії, представили його стан у своїх відчитих Др. Ганс Бауер і міністер Neustädter-Stürmer. В перебудові устрою держави треба відріжнити саму програму і її виконання. Програма є випрацьована вповні, а виконання іде поступенно — і деякі зарядження мають характер сталий, а деякі тимчасовий. Новий устрій має 4 ради: 1. Державна рада (Staatsrat), зложена з 40—50 членів іменованих президентом, радить над справами війська, заграничних справ, публичної безпеки і судівництва. Ті справи є виняті зпід впливу суспільности. — 2. Союзна рада культури (Bundeskulturrat), зложена з 30—40 делегатів віроісповідань, шкіл і наукових організацій — радить над справами релігійними, шкільними, культурними і суспільного виховання. 3. Союзна господарська рада (Bundeswirtschaftsrat) з 70—80 делегатів господарських — радить над справами суспільно господарськими і станово фаховими. 4. Краєва рада (Länderrat), зложена з 2 делегатів кожного краю. — Делегати цих чотирьох рад творять законодавний Союзний Сойм (Bundestag). Католицька Акція висилає своїх делегатів до Kulturrat-у.

Отсе загальні рами нового устрою. Введення цього устрою всеціло потребувати-ме ще багато праці й за-

станов, тому то й Австрія бере радо участь в міжнародній виміні думок, щоби збагатити своє знання і піддати дискусії етапи виконаної праці.

Корпораційний устрій переводиться не тільки в Австрії, він мостить собі шлях, і то дуже могутчо, у Франції, де сильні комуністичні впливи, але не менш сильні і впливи католицькі. „Національний Господарський Комітет“, що об'єднує вільні звання, промислові, ремісничі і рільні організації, — числить кілька мільйонів людей. Цей комітет вніс меморіал до уряду, в яким жадає уведення станowo-фахового устрою. „Уважаємо себе за противників необмеженого лібералізму і державного соціалізму“ — каже меморіал. Французький суспільний тиждень, який відбувся м. р. в липні в Anger-i, радив над корпораційним устроєм в душі католицької суспільної науки.

Дуже сильний вплив енцикліки „*Quadragesimo Anno*“ є в Бельгії. Католицький рух в Бельгії впливає і підтримує ідейно католицький рух у Франції. Молодь і робітництво організуються на основах католицької Церкви. — Бельгійські католики опрацювали проєкт закону, що нормує ціннікові умови між сторонами.

Голляндія пристосовує свій устрій до основ енцикліки „*Quadr. Anno*“. Закон з 7. IV. 1933 організує професійні ради. Єпископ Утрехту Jansen видав окремий пастирський лист про солідаризм.

На Угорщині йде також рух за перебудовою суспільного устрою в душі енцикліки „*Quadr. Anno*“, як то сказав бувший прем'єр, а тепер голова Католицької Акції, Гусар.

З держав, що не брали участі в конференції, а устрій корпораційний уводять, є Португалія й Естонія. Конституція Португалії з 11. IV. 1933 передбачує в арт. 102-105 існування корпораційної ради, яка має складатися з 26 секцій. В Естонії політичні партії мають зникнути, а до голосу прийдуть фахові угруповання, а найвищою законодавчою владою має бути рада представників фахових палат.

В Польщі для ідеї корпораційного устрою працює „Суспільна Рада при Примасі Польщі“. Ця рада вже два рази публично забирала голос в справі нового устрою. Перший раз 15. травня 1934, а другий раз оголосила вказівки: „В справі фахової організації суспільності“. Текст вказівок подаю в цілості, бо це конкретна програма, що має на увазі польську дійсність, а тому і для нас не може вона бути байдужа.

1. „Обмеження суспільної перебудови тільки до перебудови робітничих професійних союзів не є розв'язкою питання; ця перебудова повинна обняти всі господарсько-суспільні групи.

2. На підставі виконання тої самої або подібної

праці творяться серед суспільности природні відносини спільноти і певної їх окремішности від інших, відносини співпраці і співсуперництва, взаємної залежності і підпорядкування. Так постає природна суспільна група, професійний стан, що обіймає робітників, працівників і працедавців.

Суспільність, оперта на зорганізованих станах, є згідне з природною її будовою.

3. Цій дійсній спільноті професійних інтересів треба дати правну форму, бо інакше не запевниться порядку суспільного ладу. Корпорація є правовою формою професійного стану. Не сповнить вона своєї задачі, якщо не обійме всіх тих, що виконують якесь звання, як громада обіймає всіх мешканців даної округи. Корпорацію треба узнати з природи річи за інституцію публичного права.

4. До завдань корпорації належить старання про добро професійного стану і його членів в рямцях загального добра.

Корпораційна влада, справуючи загальний заряд професійним станом, повинна мати управлення, що уповажнювали б її до полагоджування внутрішніх спорів, до оголошування відповідних правилників, до організування фахового шкільництва, давання фахових порад, посередництва в праці і т. д. Корпораційна влада союзу корпорацій, створена поодинокими корпораціями, повинна порядкувати взаємні відносини між станами і кермувати їх діяльністю для загального добра.

Надзір над діяльністю автономної корпорації належить до держави.

5. Ролю корпорації в Польщі могли б обняти фахові палати, що є нині в стадії творення. Однак їх устрій повинен передше змінитись у тім напрямі, щоби вони були представниками цілих фахів, а не, як се є тепер, тільки представниками кляси працедавців і промисловців, поділеної після фахів.

6. Оскільки професійний стан є нормальним об'явом суспільного життя, остільки кляса та її організація має історичний характер.

Внаслідок розділу капіталу і праці, машинової системи продукції, витворилася тепер численна верства наємного робітника. В народнім господарстві ця верства зорганізувалася окремо, поза рамами організації професійного стану, яка зникла.

Соціалізм зміцнив цю клясову окремішність і надав їй ідеологію в виді клясової борби.

7. Однак опертя суспільно-господарських і правних відносин на клясовій борбі противиться природі суспільного співжиття, головнo законoви справедливoсти і любови; є безнастанним жерелом несталoсти і потрясень суспільного життя.

Натомісць теперішні господарські відносини, що їх виворив розділ капіталу від праці, через створення окремих інтересів капіталу і праці, допускають існування клясової організації, а навіть роблять її при теперішнім стані річей моральною кінцевою. Для старання про власне добро, в разі потреби для оборони власних інтересів кляса працевдавців і кляса робітників мають право творення окремих організацій.

Такими організаціями є робітничі професійні союзи.

8. Організація робітничої кляси в рамках організації фахового стану, чи в рамках корпоративної організації, може прибирати різні форми. Система одного професійного союзу монопольного характеру для всіх працівників шкідлива. Вона грозить знищенням дотеперішнього організаційного дорічку, який є додатний, мимо хиб, недотягнень, а навіть деколи шкідливих проявів діяльності професійних союзів, і може провадити, з огляду на ідейне розбиття робітничої верстви, до гнету переконань і совісті і лаязації організації тої верстви. Творить бюрократію і ослаблює енергію особливо робітничої верстви. Одиноким справедливою є система, що полишає робітникам свободу організації професійних союзів, згідно з засадою, що природне право дає чоловікові свободу гуртування себе в границях загального добра. Ця система вільного професійного союзу в обсязі зорганізованого фаху, побіч інших користей, що впливають із свободи гуртування, дає союзам можливість охорони окремих інтересів, згідно з законами католицької моральності.

Застереження будять реформи, що їх уведено в кількох державах Європи, які полягають на монополізації професійної організації і робленню з неї політичного знаряддя в руках уряду. Ці реформи не видаються бути найліпшим способом гармонізування трьох чинників, що входять в гру одиниці, суспільності і держави. Природне право одиниці гуртуватися роблять вони майже ілюзорним, відбирають свободу рухів суспільності на такім важнім відтинку збірного життя, як господарське життя, яке надто піддається флюктуаціям політичних настроїв, що змінюються стало в урядових сферах. На державу накладають важкі обов'язки, яких вона в нормальних обставинах сповнити не буде в силі.

9. З самої суті професійної і корпоративної організації випливає, що в ній можуть міститися тільки ті союзи, що не стоять на ґрунті клясової боротьби і що не відкидають засадничо порозуміння меж клясами.

10. Устрій, опертий на корпоративну організацію фахів, змріє до надання суспільності цих одноцілого суспільного організму, а саме через поконання клясових різниць і зміцнення лучби, що вяже людей того самого фаху. Цю моральну ціль досягнеться під умовою, що звільна доконається відродження християнських обичаїв, і що новий устрій

опреться на інституціях, які виростають просто з християнського духа. (Ateneum Kapłańskie, листопад 1935. ст. 404—7).

Як каже о. Вишинський, вказівки сі не найшли наразі належного відгону серед польської суспільности, а навіть духовенства. Причину бачить в тім, що освічені верстви до нині виховуються ще на основах ліберальної економії, а щодо духовенства, то воно має часто великі браки в своїй освіті що до суспільного питання.

„Після Франца Баадера (1765—1841) (Ideen über Recht, Staat, Gesellschaft und Kirche) належить в суспільности розрізнити три стадії: любови, права, авторитету. Для автора ідеалом є перша, бо любов є засадою, що лучить поодиноких членів суспільности. Економічний лібералізм спричинив пролетаризацію мас, яка противиться любові. Кожному чоловікові належить право до життя, а вибороти його повинні для цілого загалу в парламентах духовні, як речники любови“. (Solidaryzm ст. 196—7).

Від ідеї лібералізму не може нічого іншого сподіватися український нарід, хіба своєї загибелі. „Можна розуміти, що вовки виють за свободою, але якщо те саме блеють і барани, то доказують тільки, що є баранами“ сказав Rudolf v. Ihering, правник XIX в. (Solidaryzm ст. 378). При ліберальнім ладі ми пропащі, бо слабкі.

Ратунок для нас в кооперації. Але кооперація не має тільки перепродувати чужий товар. — Ми мусимо створити наш рідний український промисл, а грошем нашим мусить стати наша національна свідомість. Наш капітал — се клич: „Свій до свого по своє“. Шлях зо солідаризму веде через кооперацію. „Luzatti, славний міністр фінансів Італії перед світовою війною, отже не мрійник ані фантаст, сказав, що добробут держави в малім ступні залежить від урядів і законодавчих установ, що їх назвав ефемеричними об'явами несталих людських тенденцій, а натомість щаслива будучність народу прозябає в його кооперативних інституціях“. — (Solidaryzm ст. 229)

Нічого доброго надіятися українському народови і від комуністичного устрою. Там панує засада Voltair-a: „Держава — це тільки приличні люди, нарід це воли, яким належить ярмо, батіг і сіно“. (Solidaryzm ст. 192).

Краще завтра українського народу кується в „Католицькій Акції“. Коби ту правду зрозуміли як слід духовні отці, українське інтелігенція і весь український нарід!

Болюче питання

Тягар матеріальної скрути, що від 1930 р. почав усім нам дуже дошкулювати, стає щороз більше невиносимим. Найболючіше однак відчують його рільники. Одні за другими падають більші господарства, за ними йдуть поволі й середні. Тільки менші, у яких адміністрація не потребує більших вкладів, бо обробляється руками членів рідні власника, ще сяк-так, хоч і слабенько, держаться. Чи довго? — Мабуть, що ні. — Тому й не дивно, що щораз частіше підносяться голоси у пресі, у різних міністерських габінетах, на зборах господарських установ і т. д., як би здержати катастрофу, яка гряде з невимомною силою і загрожує існуванню мільйонів, в першу чергу рільничої людности, а вслід за тим і других станів у нашій наскрізь рільничім краю.

У крутіж господарської катастрофи попали і матеріальні інтереси парохіяльного духовенства.

Три джерела мають дати удержання духовенству: 1) дохід з поля, 2) епітрахильні доходи, 2) конгртуальний додаток. Пригляньмося видатности цих джерел ближче:

1. Дохід з поля: Він нині загалом мінімальний всюди, а вже тимбільше з парохіяльного і то у більшості парохій, бо парохіяльне поле не є і не може бути, з різних причин, у такій культурі, яка своєю видатністю моглаб у нинішній скруті не тільки покрити високі податки та адміністрацію загалом, але дати ще й дохід на удержання пароха. Можливе це хіба в парохіях ближче великих центрів, де як кажуть, за винаєм морга поля можна одержати річно 60 до 70 зол.

Для нас (маю на думці свій і сумежні деканати) осягнення тієї цифри є казкою з тисячодної ночі, коли возьмемо під увагу дійсність, що в нас річний чинш винайму від морга вагається між 10 а 20 зол. Очевидно, що ціна чиншу винайму дасть приблизний образ якості поля і господарської конюнктури.

Попит за землею і в нас безперечно є. Малесенький свій варстат праці радо побільшив би бідак, чи й середняк піднаймленим полем, щоби можна було свою працю продати, хочби й дуже дешево. Та більшої квоти за винаєм ніхто дати не може, бо це ніяк не виплатиться.

Коли ж не виплатиться це рільникови, який власними руками його обробляє, та своєї роботи або зовсім не числить, або коли вже й числить, то дуже дешево, — то тимбільше не виплатиться господарка у тих обставинах власникови, чи ужитковцеви, який мусить її обробляти наймленою силою і відносно дуже дорого цю силу оплачувати.

2) Епітрахильні доходи: Ці вже сьогодні майже ніякі. Оттак піддержується традицію тай тільки! Селянин

нині платити не всілі. А звісно ж: „коли нема нічого, то й цісар право тратить“.

І що нині можна жадати від селянина за треби, коли сотнар жита платиться у нас від 8:50—9 зол.? А скількиж тих сотнарів річно має він на продаж, коли подавляюча більшість наших парохіян має 1½ до 4 моргів поля, а на це біля шість душ на удержанню?!

Робимо отже майже все „на борг“. А щоб зберегти декорум традиції, записуємо обіцяну плату за треби, а на те ще й якийсь записник купити треба. І виходить, що до нашої роботи ще й якийсь сотик готівки доложити треба.

А наші парохіяни обіцяють усе точно заплатити, біда лише в тім, що тих двох шляхетських речинців платности: 1) „кеди бенден мял“ і 2) „кеди бенден хцял“ діждатися годі!

Переглянув я свій записник довгів парохіян і бачу там і австрійські корони і польські марки і золоті. Та мимо того записую дбайливо і дальші довги, от так собі... про меморія!

Справедливість однак вимагає додати тут, що не лиха воля, тільки загальна нужда такий стан викликає.

3) Конгруальний додаток: В засаді він є... та дуже химерний... І дивуюся, що дехто з Отців боїться, що то буде тоді, коли його не стане? І тою марою страшимо самих себе і других, іноді для відміни потішаємося, що, мовляв, у нас ще не так погано, коли ще конгруальний додаток маємо...

Скільки кому того додатку належить, — ніхто з нас не знає. Дають, — бери, не дають, га, щож, і за це Спасибі!

А вже найпоганіше те, що ніхто з нас не може передбачити, коли і на скільки нам цей додаток зредукують. Остання січнева редукція принесла нам дійсні несподіванки. Від 6 до 46% редукції! А вже що найгірше, що пояснень у цій справі, хоч і проси, діждатися годі. Архиєп. Маєткова Рада на письма і запити у цій справі зовсім не реагує. Резигнуєш вже з позитивної відповіді, — ждеш хоч на негативну. Тай тої нема.

Висоту конгруального додатку вимірюється так, що від платні пароха (171 зол.) обтягається за кожний гектар уживаного ерекц. поля по 2 зол. в одних деканатах, в інших по 3 зол. місячно. Чим руководилася Архиєп. Маєткова Рада, постановляючи поголовно для цілих деканатів стягати від гектара першу, чи другу суму — не знаю. На кожний однак раз певне, що не брано тут під увагу ані якості поля поодиноких парохій, ані господарської конюнктури. А це ж не марниця!

Навіть скарбовий уряд, обтяжуючи податками поле, робить різницю, і то дуже дбайливо, між якістю, себто клясами парцель і відповідно до того їх обтяжує. І так н. пр.:

за 46·57 га поля, в якому грубо переважають кляси від VI до VIII., плачу річно державного ґрунтового податку (без додатків) 70 зол. 40 сот. Зате за 8·09 га поля, в якому переважають кляси від II—V плачу того податку 30 зол. 10 сот. Отже різниця у стосунку величезна. І зовсім справедливо, бо гектар поля першої, чи другої кляси видасть три і більше разів стільки, що гектар восьмої кляси, а вклад і тут і там однаковий.

Тільки Арх. М. Рада тієї різниці чомусь не бере під увагу, наслідком чого поголовний вимір стяганої квоти для цілих деканатів, мусить бути несправедливий.

Щоби не бути голословним, подаю приклади:

1) Парох Маркови винаймає коло 30 моргів поля за річну ціну винайму 8 долярів.

2) Парох Славятина винаймає 34 морги поля за ціну 105 зол. річно.

А з конгруального додатку стягається їм поверх 20 зол. річно від морга. До того мусять вони ще платити усі державні й автономічні податки.

Так у малих парохіях. А в більших? Парох Підгаєць уживає 103 га поля разом з городами, та сіножатями, та 33 га ліса. Самому о. парохови з різних оглядів господарити неможливо. Остаче це останнє: винаєм. І винаймає морг по 9—13·50 зол. річно. Ліс не дає ніякого доходу не тільки в готівці, але навіть майже жадного опалу для пароха. Дохід з поля в господ. році 1935/36 виносить 2100 зол., а державні та автономічні податки, платні в цьому році, виносять 2700 зол. Вислід: парох „на чисто“ має доплатити 600 зол. Коли додати до цього ще 300 зол., які той парох мусить доплатити до релігійного фонду в цьому році, то вийде зовсім показна сума 900 зол. А з чого їх заплатити? А з чого жити?!?

Розуміємо, що цей додаток у поодиноких випадках не може бути більший, як одержувана від правительства загальна його сума, однак розуміємо й те, що справедливо розділений він може бути тільки тоді, коли візьметься під увагу якість поля у поодиноких парохіях та господарську конюнктуру. А доконати цього при добрій волі і при допомозі Деканальних Маєт. Рад зможе АЕп. Маєт. Рада зовсім легко!

Тому, замість фантастичних проєктів, друкованих і відчитуваних на тему матеріальної кризи духовенства, треба перевести справедливу переоцінку поля і то чимскорше, щоби цю катастрофу можна було ще спинити, бо що не спинимо її ані крихітки нереальними проєктами статей з „Мети“ п.з. „Засоби для поборювання матеріальної кризи духовенства“, се цілком певне. Між теорією і практикою завсіди була, є і буде різниця тимбільша, чим менше практичного досвіду матиме проєктодавець-теоретик.

Щоби дати доказ нереальности проєктів у згаданих

статтях, торкнуся для прикладу одного з них під заголовком „ліс“, який на думку Автора має стати видатним джерелом доходу для парохів. Читаємо там дослівно так: „Колиб справу господарювання в ерекціональних лісах оперти на почутті відповідальності перед наслідниками, становилаб вона для кожного парохів гарне джерело доходу“. Направду, ревелляція, гідна подиву!.. Шкода тільки, що Автор не дав нам ближчих вказівок, у який спосіб до цього джерела доходу можна дійти. Бо скількиж того ліса має парохів, що аж гарного джерела доходу від нього Автор сподівається? Кілька, чи кільканадцять гектарів ерекціонального ліса, здеваствованого звичайно війною та післявоєнними часами, далиб ужитковцям повне вдовілля, колиб до них не треба грубо докладати, (як згодом викажу). А з „гарного доходу“ на чисто ми вже радо зрезигнували би.

Або знов читаємо далше: „Плян, який дозволяв би на вируб ліса, не повинен переступити скількості чверть до пів морга на рік відповідно до якості ліса“. Коротко і ясно! Щоб не морочити нікому голови, — усе під один стрихулець. Байдуже, який там стан ліса, який його вік, який обшар, вкінці яка почва. Столикові проєктодавці над такими дрібницями ніколи не застановляються. В противному разі не давалиб певного доказу, що про лісову господарку вони й зеленого поняття не мають! Бо кожний, хто бодай згрубша визнається на лісовій господарці, знає, що обшар ліса треба поділити на 35 літні етапи вирубу, а вчисляючи до етапів наступних літ природний приріст, зменшувати поступенно у слідуючих літах обшар етапу. І на основі такого ключа, провіривши стан і обшар кожного ліса з окрема на місці, може фаховець задецидувати, як великий етап може бути вирубаний у перших, та слідуючих роках вирубу. По тридцятьлітні літах вертається ужитковець знов до етапу перших літ, який стає вже пригожий до вирубу. І тільки така лісова господарка буде згідна „з почуттям відповідальності перед наслідниками“.

Не менше цікавий і дальший тяг проєкту, де Автор каже: „заборонити продажі дерева, де обшар ліса не перевищає 15 га“.

Річний етап (після господарчого пляну) вирубу в нашому пар. лісі обшару 15 га дасть до 40 м³ опалового дерева і ще троха майже безвартісного хворосту, або іншими словами; дасть стільки, що парох матиме потрібний на рік опал, тоді, коли буде з ним ощадно обходитися. Думаю, що заборона продажі тут щонайменше зайва, бо мимо найщирішої охоти — продати нема що. До цього заборона продажі тут невмісна, бо як можна продажу заборонити тому пароху, що схоче продати дрова, а палити вугіллям? Тут справа лежить хіба в забороні вирубу, а не продажі.

Коли Автор мав тут на думці несовісне нищення ліса, то має рацію. Всеж таки і тут наказ вирубу справу унормує. Нормує її зрештою найновіше розпорядження Митр. Консистерії, яка всякий вируб узалежнює від дозволу Консистерії. Чи і той дозвіл спровадить господарку ерекц. лісів на властиві тори, то друге питання. До цього треба фахових людей, провірення час від часу справи на місцях і... на всякий випадок сталого дозору.

Що при раціональній лісовій господарці у нинішніх обставинах кожний парох до ерекціонального ліса мусить доложити, хай послужить слідуочий приклад:

Маю 16 га 42 а ерекц. ліса, який є еквівалентом за викуплене право побору дерева з двірських лісів. Господарський плян цього ліса, затверджений воєвідським комісарем охорони недержавних лісів, дає річний етап вирубу 0'41 га, що дає около 40 м³ опалового дерева. Місцева ціна одного метра в лісі виносить 5 зол., — отже річний дохід 200 зол. Ця сума по стороні доходів. По стороні розходів прийде: З конгр. додатку обтягається місячно за ліс по 3 зол. від гектара, що винесе річно 591'12 зол., або іншими словами: доплачую до цього „гарного джерела доходу“ покищо 391'12 зол. річно. Кажу покищо, бо ще до того плачу ґрунтовий податок, особ.-доходовий, дороговий, данину, вирівнюючий тай автономічні додатки, — тільки не від тих 0'41 га, які маю право вирубати, а від цілого обшару 30 моргів, мабуть за те, що вільно мені туди перейти.

Ба, на тому ще не кінець. Щоб забезпечити ліс перед деваस्ताцією з боку несовісних людей, побудував я хату і будинок, та удержую там постійного лісового дозорця.

Вправді із моїм „почуттям обов'язку перед наслідниками“ буде все в порядку, наскільки моя кишеня і на дальше видержить, та всеж таки заєдно Господа молю: Сохрани нас від таких гарних джерел доходу.

Не довго після війни, коли стрінув я своїх парохіян при важкій праці очищування їхнього поля від кільчастих дротів і жалував їх, сказав один з них до мене: „тото (кільч. дріт), прошу єгомостя, така нужда, що її ані втопити, ані закопати не мож“.

Такою то нуждою, що її ані втопити, ані закопати, ані від неї відчепитися не можна, є теж і ерекціональні ліси. І коли трапляється, що деякі парохі їх нищать, то ліси за те безумовно знищать матеріяльно кожного пароха, що має те нещастя бути їхнім ужитковцем серед нинішніх відносин.

Двох річей з тієї справи ніяк зрозуміти не могу: 1) чому не обтягається тим парохам з конгр. додатку нічого, які побирають дальше дерево з двірських лісів і не виміняли цього права за ліс, 2) чому обтягається з того додатку за

ліс, коли у конкордаті (франц. текст) сказано, що обтягання підлягають тільки „тер арабль“ то є ужиткові землі, до яких інтерпретатори закону зачисляють тільки ріллю і сіножаті?!

Такі й тим подібні благодати дав нам конкордат. Нерозгадане якслід практичне його примінювання в поодиноких випадках витворює щораз яскравіше бознадійний матеріальний стан парохіяльного духовенства і приготує йому цілковиту руїну, яка вже нині тут і там видна. Щоби спинити її, треба або сягнути глибше, до коріння, а не вдоволятися фаєрверковими проектами, хочби й тими, що ми їх навели, бо вони крім глуму — не дадуть нам нічого, — або: піти за радою Франка, яку давав він потапаючому і сказати собі доброзичливо, „не тратьте куме сили, спускайтеся на дно“.

о. О. Гайдукевич

Переходи на латинство й протиакція цьому явищу

Від коли судила судьба обом народам, українському й польському, жити в сусідських межах на одній території, від тоді нема кінця переходам в нас на латинство. Ця хронічна недуга, утотожнюючи мильно обряд з народністю, все зріджувала ряди нашого громадянства, а збільшала чужий елемент. Головно в повоєнних часах, завдяки політичним умовам, в яких знайшовся наш нарід, переходи в нас на латинство прибрали застрашаючі розміри. Під якимнебудь претекстом dokonуються вони в нас масово.

Колись також змін обряду більше було в місті, завдяки замані міського кращого життя. Цілими струями плили нераз наші рідні елементи до міст на службу. Та не на те, щоби містам надати український характер, лише щоби там пірнути в морі чужих приваб і атракцій. А нині, то й без того гине поважне число нашого населення, тому що налогово липне до чужого. І то навіть більше на селі, ніж у місті, де все ще стоять на сторожі нашого обряду а тим самим і народности, деякі активні українські католицькі організації.

Тому не від річі було би розглянути умовини, що посполбляють сьогодні масовим переходом нашого народу на латинство. Бо до тепер були на сторінках преси лише дуже скупі згадки про цю погубну суспільну психозу. Ще менше було досі практичних починів — цьому грізному явищу зарадити. А шкода. Бо може удалось би урятувати бодай сучасний стан посідання обряду й не дати більше себе роздроблювати з приводу його частої зміни.

Чим більше лихо, тим більша потреба застанови над засобами ратунку. В нас кожде нещастя степенують десятикратно зневіра, безнадійність і опускання рук. Те саме й з переходами на латинство. В напрямі якоїбудь протиакції дослівно не робиться в нас нічого. Побіч звичайних нарікань кругом тупа байдужність. Нераз одна одніська в родині особа чужого обряду тягне помало за собою всіх, аж поки не замкнуться для нашого обряду зовсім двері такої хати. Не шукається в нас зарадчих засобів, хоч би навіть і весь обряд мав для нас пропасти.

До того дійшло, що в багатьох місцевостях лишилась була з часом ще тільки церква, а вкінці і в ній лише сліди, — написи або стиль будови — що тут колись молились греко-католики. Ще нині свідком по деяких чисто латинських парохіях ерекціональні ґрунта, приналежні до матірньої церкви, що там були колись церкви, а навіть і приходуства, що подались під напором чужого елементу і зникли.

Такі умовини пригожі переходам на латинство, можна ділити на дві часті: Одні залежні від нас самих. За них нарід вповні сам поносить відповідальність. Другі від нас справді менше залежні, одначе не без вини нашої тому, що нема в нас старань вибристи з них якое, а навпаки, є велике збайдужіння до цеї, такої важкої і болючої рани.

Перші це брак релігійної свідомости. релігійна байдужність, релігійний індіферентизм інтелігенції та протирелігійна борба лівих напрямів. Другі це політичний упадок народу і його економічна нужда.

Можна сюди зачислити й засадничу умовину — одну й ту саму католицьку віру, що — як найвище на землі добро — людською злобою так густо-часто профановане, надживане до справ чисто матеріальної якости, як політика й подібні дочасні справи.

Вкінці й те, що обряд світські елементи уважають параваном національного життя й тому в розгарі політичної борби на найбільші приступи висунений наш обряд. В міру зросту національної свідомости терпить і наш обряд як головна твердиня на оборонній лінії посеред невгаваючої борби народу за краще завтра.

Одначе змістом всіх загалом понук до переходів на латинство це брак серед народу незалежної релігійної свідомости. Бо правдиво релігійна людина не дозволить себе ловити омані дочасної невини в своїм ріднім обряді та омані кращого життя в чужім. Не буде вибілювати свого чорного поступку оправдуванням: „То все одно, то один Бог, одна віра; я не виджу тут нічого злого“. Не буде покликуватися на чисто земські мотиви свого каригідного вчинку, щоби оправдати себе. Інакше до релігійности такої

людини треба би ставитися з резервою. Бо хто легко ізза будь якої причини змінєє обряд, той з тою самою рівнодушністю може змінити й віру. Такі вірні це поважні кандидати на сектантів, або й взагалі на безвіроісповідних руїнників суспільного життя. Саме з таких, що готові змінити обряд, ці руїнники національного життя й рекрутуються. Ані в чужих ані в своїх не мають такі люди вартости. Всюди є вони предметом кпин та насмішок і тільки ошибочно думають про себе інакше.

Якщо брати під увагу, що в кожній добрій чи злій акції *exempla trahunt*, то якраз приміри польської інтелігенції також немало відтягають наших людей від нашого обряду, що гарних подібних примірів у своїм обряді мають за мало. Особливо віднести можна се до тих, що, хочби й ошибочно, себе зачисляють до інтелігенції — інтелігентів наслідують.

Входить тут в гру також протирелігійна борба, що своїм початком саме й сягає безбожних настроїв інтелігенції. Коли вже не може зовсім вирвати віри з серця простолюддя, бодай осягає свій певний успіх в поширенню одрядової байдужности. Ця борба, переважно ведена під гаслом національного освідомлювання мас, нищенням віри, причинилась досі радше до знищення суспільного життя і до упадку. Довівши до легкодушних змін обряду, довела й до затертя в таких людей національних почувань.

Переходи на латинство у тих всіх умовинах являються для нас тим грізнішим явищем, що вони стали захитником для решти умовин, що так жорстоко сьогодні відбилися на судьбі нашого народу: політичний занепад, економічна нужда, байдужність до суспільних справ, симпатії до форм чужого життя, хочби й гіршого від свого власного і др. — це завсіди вело до переходів на латинство. Все те з давендавна створювало атмосферу цілого ряду трудних проблем, що їх дуже легко розв'язував перехід на латинство. Вже за панщини опускала нас наша українська шляхта й переходила на латинство тому, що стидалася приналежности до закріпощеного народу. Рівнож змінiali обряд і ті українські кріпаки, що бажали таким чином, коли не звільнитися цілком від кріпацтва, то бодай поправити свою позицію як пр. стати наставником та зійти до ролі турецьких яничарів.

А нині то для хліба переходи на латинство, це перший крок старань, чи треба чи не треба, його робити. Часто й без того обійшлося би. А нерідко з такого переходу й хісна не багато. Лише шкода і сором. Раз на все п'ятно зломаної душі. Таким чином змінєє сьогодні обряд будучий урядник, листonos, возний, каменичний сторож, слуга магістрату, денний зарібник, на фільварку економ. Словом: кождий, що не видить перспектив на зміну важкого життя на краще в рідному гнізді.

До зміни обряду доводить часто упір парохіянина за-
платити кільканадцять сотиків священникови за духовну чин-
ність. Або навіть часто особиста ненависть до священика.
Перше слово нинішнього парохіянина підчас орудки у свя-
щеника: Не дам. Піду до польського. Перейду на польське!
Такі погрози вірних чути сьогодні чи не в кожній парохії.
І то чи не кожного дня. А кількож то таких погроз і ви-
конано!

З цього виходить, що не більше над економічну кризу
входить тут у гру людська злоба, заслаба релігійна свідо-
мість, довголітніми трудами соціялістів та радикалів підго-
тований упадок віри. Бо кількож то таких переходів на ла-
тинство не дасться оправдати навіть найбільше практикова-
ними викрутами й є наглядним вислідом руїницької праці
патріотів без Бога, або понад Бога!

До певної міри веде до зміни обряду й різнородність
двох обрядів. Головно буває це в тих, що люблять насо-
лоджуватися чужим, а не знаходять свого, хоч своє куди
краще і величавіше, ніж чуже.

Грають у зміні роллю також і маєткові відносини су-
пругів. Бо часто зміняє обряд одна сторона на бажання
другої, щоби не розійшлося намірене подружжєство, в якому
вона видить матеріальну користь. Це буває там, де не по-
бираються з любови, а лише з матеріальних спонук.

Пропадає також для обряду по чужих „охронках“ ба-
гато наших дітей, тому що в нас сирітських захистів ще
обмаль. А до того часто й до тих, що є, нерозважно не до-
пускається декотрих сиріток-дітей. Таким чином не одну си-
роту дитину пропуститься через неухагу до чужої за-
хоронки.

Нарешті приходить ще й національна свідомість, що
чим вона більша, тим більші впливи на зміну обрядів по
стороні елементів ворожих національній свідомості, щоби
розбити національну єдність.

Та які умовини, сприяючі переходам на латинство,
й не булиб, то всеж так довго тут наша вина, як довго ми
не протиставимося цьому явищу до певних границь активно.
А ніколи не було такої догідної хвилі на успішну тут про-
тиакцію, як саме тепер. Зачинає в нас працювати Като-
лицька Акція. Це переломовий момент в життю усіх наро-
дів, початок нової щасливої ери. Немов хвиля ще одного
розділу історії людства на старий і новий звід з виразним
закроєнням кращих часів. Цим разом націхований цей роз-
діл появою містичного життя Христового в соціяльнім
життю народів.

Таким чином Католицька Акція це справдішній по-
чин відродження людства. Особливо наш нарід повинен

перенятися ідеєю Католицької Акції і її у себе якнайскорше реалізувати. Бо Католицька Акція, дбаючи за релігійну свідомість народу, чуває й над зберіганням нашого обряду. Хто прецінь стоїть на належній висоті релігійної свідомості, той не буде шукати вигід до релігійного життя в чужім обряді. Цей крок буде проти його совісти і свою позицію він прийме в тім обряді, в котрім Боже Провидіння веліло йому жити.

Католицька Акція передусім тим замінна, що запускає свої коріння глибоко в найдрібніші клітини суспільного життя, тягне в рух найдрібніші колісцята суспільного механізму, тим що стоїть на становищі сторожа духових цінностей народу й піддається процесови постійного свого розвитку. А характеризує сполуку найдрібніших клітин суспільного життя провідна ідея — добро людства; вічне на першім, а дочасне на другім місці.

До такої клітини життя в душі Католицької Акції належить і якийсь рід організації для береження обряду. Може нею бути в рамках Католицької Акції навіть конкретна установа, яка мала би за ціль боротися зі всіми обставинами, сприяючими переходам нашого народу на латинство. Вже сама спільна ідея не дозволяє виломлюватися зпід цієї дисципліни. А при дотичній діяльності окремої організації була би нагода ще й поборювати всякі матеріальні спонуки до таких приходів на „чуже“, не лише моральні. Попросту розв'язувала би вона кожду неясну проблему, сягаючи аж до спонук стидатися свого рідного обряду, або шукати в чужім дочасних користей.

До круга такої праці належалиб: відчити, вистави, вплив одних на других, братні напіннення, збірки, допомоги, фундації. Словом всі засоби, що стоять до розпорядимості в такій важкій суспільній справі. Напростувалиб вини звихнений характер не одної людини. Одні морально, висвітлюючи відразу й шкоди. Другі матеріально, обмежуючи надуживану тут зловними людьми мвтеріальну нужду.

Така охорона обряду при помочи ширення релігійної свідомості та усування моральних та матеріальних спонук до зміни обряду можна сміло уважати початком обнови цілого нашого життя. Бо ціле суспільне життя немічне, якщо воно оперте на слабій національній свідомості. Але слаба всюди й національна свідомість, де нема правдивої релігійної свідомості, що лише одинока може держати нарід в тісних межах суспільної маси й потрібної єдності.

Вплітуючи у свою програму духово-моральний провід на всіх відтинках життя, не залишає Католицька Акція нічого, що є порушенням прав народу під оглядом його природного й надприродного життя. Католицька Акція стає опікуном над станом посідання, що припав з Божої волі кождому народови на його дочасне й вічне добро.

До обов'язків Католицької Акції можна отже сміло зачислити й працю над охороною обряду. Бо, зберігаючи обряд, причиняється вона й до консервації цілоти народу та до консолідації сил в борбі за слушні права.

Отже необхідним показується в нас така організація, що у своїй програмі малаб завдання уважати на наліг переходу на латинство та нищити його в народі при помочи всіх моральних і матеріальних засобів. Всі інші організації тут невистарчаючі тому, що це завдання хоч у них і є, та скрите воно поза справи своєї питомої програми.

Та в першій мірі слід звернути увагу на особлившу потребу в нас Католицької Акції, що вже сама обмежить в нас переходи на латинство та виділить зі себе з часом і таку особливу конкретну організацію зі спеціальною програмою охороняти наш обряд.

о. Ілля Братик

о. Андрій Лошній

Великий піст в річнім, церковнім уставі

(Продовження)

4. Вузчий огляд науки в поодиноких тижнях В. посту

Час св. В. посту, який — через зимні м'ясиці — наступає по річнім празнику Богоявлення, або Просвічення, має на цілі те просвічення, яке подав устав в першім курсі своєї науки, перенести в область нашої волі. Незгідність Христової ідеї з реальним, дійсним нашим життям мала нас в зимних м'ясицях довести до того, щоби ми, вступаючи у В. піст, були вже освідомлені про нашу винувність і вмili відділити в своїм життю те, що внесли до нього наші забаганки і пристрасти, від того, що є в нім природне і мудре і тим самим оправдане. Тому вже в першім тижні В. посту підіймається устав того, щоби набути, життєві наші забаганки і пристрасти в їді, питтю, уборі, мешканню і т. д., які вже сталися немов другою нашою природою, взяти у тверді карби Божого ладу-закону. Щойно на тій основі Божого порядку вказує устав особливими собі середниками у другім тижні В. посту дорогу до правости, на якій у третім тижні заохочує до мужности через поклін хресту, щоби вже в четвертій тижні В. посту через здержаність дійти до панування над собою. Щойно так скріплених морально у володінню над своїми забаганками і пристрастями в кінцевих трьох останніх

тижнях В. посту підносить нас устав вже вищими, християнськими середниками покорі і лагідности до такого просвічення в любові, у яким вже самим життям переходими до морального нашого воскресення, яке оспівуємо в найбільшій, тріумфальній, річній святі Великодня. Розберемо це після вказівок уставу подрібно в поодиноких тижнях В. посту.

I

Памяткою вигнання Адама з раю, яку обходиться в неділю Сиропусну, як граничну між зимними м'ясницями і В. постом, Церква виказала нам, що у тій, хоч і гіркій карі містився разом і завязок спасення. Бо Бог не на те вигнав Адама з раю, щоби він у безвиглядности й розпуці безнадійно блукав по землі і всі свої забаганки і пристрасти пустив у дикий танець своєї самоволі але, щоби досвідом цілого свого життя, поволи і поступово доходив до цієї мудрости і переконня, що сам зі себе нічого не може, а вся його вартість і сила лежить у свідомім і свободнім захованню Божого ладу-закону. Тому тут, у В. пості в чудний спосіб, вже самими зовнішніми, великопісними практиками, тягне нас Церква до того, щоби ми не змушені фізичною konieczністю, але добровільно самі ввійшли на ту дорогу вигнання і відреклись себе, обмежуючись у всіх життєвих наших вигодах, щоби всі наші давні вимоги і пристрасти, які ще донедавна неповздержна наша фантазія уважала за конечні й потрібні, а про які ми щойно у зимних м'ясницях переконались, що в життю можемо обійтись без них, вже тепер взяти у тверді карби Божого закону.

Основою нашого ділання не можуть бути самовільні забаганки нашого серця, бо тоді не нам буде користь, а злому духови, який „гніздиться у наших серцях“¹⁾. І так, як в крузі Різдяного свята усталив устав віру, як цей найвідповідніший чинник, який має кермувати нашим життям, так тут, у В. пості, вже в першій його тижні вертається устав до цієї мудрости життя з віри і завершує її в І. неділю В. посту „в нього православ'є воспоминається“. Цєю згадкою хоче устав оперти наше покаяння на правильности у вірі.

Правильність і законність вже у матеріяльнім світі є така очевидна, що без них не можна собі навіть представити цього світа. Тож коли вже цей зовнішній лад і порядок являється немов душею всесвіта, так що формальним предметом всіх наук є всебічне шукання правильности, ладу і міри, без огляду на те, чи це шукання буде відноситись

¹⁾ Слова молитви при св. Т. Хрещення.

до чисел, фігур, зізд, тонів, красок, чи кожної іншої річи, то найвищою наукою дня нас буде всетаки наука, яка навчить нас знаходити такий самий лад-гармонію у наших життєх. А в моральнім порядку життя образом такого ладу буде все добре зорганізоване військо. Коли військо буде зоружене, а некарне і нездисципліноване, то все буде тільки страшною ватагою розбишак. Так і чоловік, як моральне єство, зоружене розумом і свободою, зійде на бездоріжжя хаосу, коли свідомо і добровільно не підчинить себе імперативам вищої Божої Мудрости.

До такої беззастережної субординації Божому закону мають нас потягнути приміри таких святих, які за життя були жовнірами і як такі підчинювались приказам команди. Тому вже в першу суботу В. посту каже устав обходити пам'ятку жовніра, св. Мученика Теодора Тирона¹⁾. Рівночасно в ту саму суботу пам'яткою дивного заховання посту тими християнами, які — мимо хитрого пляну Юліяна Відступника — були непричасні в самовільній ідоложертвенній поживі, а вдовилились звичайними вареними зернами пшениці (коливо), вказує устав тою загальною, у всіх народів піднесеною до якогось релігійного культу, стравою²⁾, на ту, злучену з захованням в життєх вищого Божого закону, правду, за якою, як дальший наслідок йде вже нагорода воскресення, бо коли „зерно не впаде до землі, то само лишається, а коли ввійде в землю, то приносить багатий плід“. (Іван XII, 24). Такою пам'яткою св. Теодора Тирона, як також одиноким вже після Миней, поліселейним святком у В. пості св. 40 Мучеників (9. III.), також жовнірів, хоче Церква вже на початку цього св. часу приготувати нас до цього, щоби ми були вже так утверджені у вірі і так беззастережено і твердо стояли при Божім законі, щоби з повною свідомістю, серед найгірших життєвих обставин могли повторити слова XVII Катизми, яка тепер в недільних утрєннях приходить замість „поліселею“, а які таким могучим акордом завершують першу статтю в парастасі: „Яко аще би не закон твой поученіємое бил, тогда убо погибл бих во смренїї моем; во віки не забуду оправданїй твоїх, яко в них оживил мя еси“.

Де як де, але у вірі правильність і субординація тій правильності мусить бути. Хто хочби в однім тільки случаю не підпорядкувався у вірі, той тим самим нарушує весь Божий закон; а хто нарушує порядок, той руйнує загальне добро, яке без порядку не може існувати.

(Продовження буде)

¹⁾ Після Миней також менше більше у тім самім часі приходить пам'ятка цього святого (17. II.).

²⁾ Пор. проф. Хведір Вовк: Студії з української етнографії та антропології, ст. 183.

о. Др. Г. Костельник

Квестія апольогетики

Вже в 1924 р., коли я писав свою апольогетику, я відчував, що з апольогетикою, як окремим предметом науки, щось не в порядку. Великі труднощі я мав з відмеженням апольогетичного матеріалу від догматичного, етичного та історичного, і не міг віднайти об'єктивного критерія для такого розмеження. Кожний автор апольогетики заповнює її таким матеріалом, яким сам хоче. В великих апольогетиках буває обговорена ціла християнсько-католицька віра: не тільки її природні основи, але й цілі партії зі спеціальної догматики, як також деякі партії з етики та історії Церкви. Мені став ясний той критерій, що кожний автор обговорює ті партії з християнсько-католицької віри, котрі вважає за найбільше наражені на ворожі напади — отже за такі, що найбільше потребують оборони. Тому то і я, пишучи свою апольогетику, свідомо придержувався того критерія. В наших часах найнебезпечнішим ворогом нашої віри є атеїзм та раціоналізм, бо саме вони відривають від християнської віри і Церкви найширші маси інтелігентної верстви в усіх народів. Відповідно до того, я в своїй апольогетиці обороною християнську віру перед нападами атеїзму та раціоналізму, обмежуюся до основ віри, а не запускаюся в квестії, які спеціально зв'язані з католицькою вірою та Церквою.

Перед роками один священик Білорусин хотів переложити мою апольогетику на білоруську мову, але підніс своє невдоволення з того приводу, що в моїй апольогетиці немає нічого про устрій катол. Церкви, про примат римського єпископа.

Я йому відповів, що я, пишучи апольогетику, шукав предметної системи, а по цій системі партія про устрій катол. Церкви належить до спеціальної догматики. Однак я відчував, що партія про устрій катол. Церкви також мала би „право“ найтися в апольогетиці на основі такого критерія, що апольогетика має обороняти те з нашої віри, на що вороги найчастіше і найзавзятіше наступають. Католицькі апольогетики звичайно й містять у собі партію про устрій катол. Церкви. Та це йде в розріз із предметною системою апольогетики, бо одна частина апольогетики обговорює основи віри (т. зв. *praefundamenta fidei*), — а друга партію зі спеціальної катол. догматики. Отже „ні в кут, ні в двері“!

В останніх роках я частіше роздумував над перерібною моєї апольогетики для нового видання, бо старе на вичерпання. Від перерібки заєдно відстрашувало мене непрояснене

поняття про предмет апольогетики. Я систематик на перше місце ставлю логіку фактів, а тут ніяк знайти предметної системи. Ціль апольогетики ясна: апольогетика має обороняти правди нашої віри, котрі *hic et nunc* найбільше наражені на ворожі напади. Але що є властивим предметом апольогетики? На зміст апольогетики в дійсності можуть складатися всі предмети, що мають зв'язок з католическою вірою й Церквою — отже ціла догматика, етика, історія Церкви, навіть літургіка та канонічне право. Все тут залежить тільки від того чи *hic et nunc* якась правда нашої віри або церковна практика наражена на ворожі напади, чи її треба обороняти, чи ні. Якщо її треба обороняти, то вона повинна знайти своє місце в апольогетиці, бо апольогетика має обороняти цілу нашу віру, а не тільки деякі її частини. З того виходило б, що апольогетика це якась теологічна надрядна наука, що стоїть понад усіма іншими теологічними науками. Та чи це згідне з правдою?

Справді, є деякі надрядні науки, як наприклад, логіка або граматика, що стоять понад усіма іншими науками, але їх відношення до інших наук зовсім не є аналогічне до того відношення, яке є між апольогетикою та всіма іншими теологічними науками. Логіка й граматика мають свій власний, окремий предмет, котрим ніяка інша наука не займається. А апольогетика не має свого окремого предмету, тільки запозичає його собі від інших теологічних наук.

* * *

Ось із такими думками я змагався впродовж повних 11 років. Аж під кінець 1935 р. одного дня усе прояснилося мені. Відома річ, що це надзвичайно тяжко визволитися від прийнятих, науковою традицією „освячених“ поглядів і відкрити їх похибку. Визволення настає в формі нової, несподіваної думки, що робить „ухил“ від прийнятого погляду і представляє його в новому світлі.

Мені в одному моменті стало ясно, що нема апольогетики, як окремої наукової дисципліни зі своїм власним предметом. Нема ніякої науки без свого предмету, а апольогетика не має свого предмету.

Нема апольогетики! — Чиста іронія, що я, як автор апольогетики, по 11 роках передумування прийшов до такого погляду і то зовсім ясного, що визволяє від матні. Якщо нема апольогетики, то що ж нам думати про підручники апольогетики, чи вони „ні до чого“? а що буде з навчанням апольогетики по школах?

Сама річ нічого не втрапить, але ще й зисає, бо стане легше доступною — буде простіше і проглядніше сформульована.

Христове слово „правда визволить вас“ усяди здійснюється, де відкриваємо правду. Ось які будуть консеквенції в нашому випадку:

1) Хоч нема апольогетики, але є апольогетична метода. Сю методу можна й треба стосувати в усіх теологічних науках, де сього вимагає „дух часу“. Се так у дійсності й до тепер було. Вже Йоанове євангеліє написане апольогетичним способом (проти гностицизму); так само листи Ап. Павла (проти юдаїзму та проти поган).

2) Підручники апольогетики, які тільки є, остаються в силі й на дальше, але треба змінити їх титул: се не „апольогетики“, тільки „апольогії“. Приняте розрізнення між апольогією й апольогетикою: апольогія се частинна й принагідна оборона віри, а апольогетика се „наука про систематичну оборону віри і Церкви“. Але що апольогетика не має свого окремого предмету, тому вона не є й ніколи не зможе стати систематичною наукою. Отже розрізнення між апольогією та апольогетикою відпадає як безосновне, штучне. Нема апольогетики, як окремої науки! Але є апольогія. В дійсності всі написані апольогетики є апольогіями — себто не якуюсь новою теологічною наукою (дисципліною), тільки частинним і принагідним (приноровленим до „духа часу“) ексцерптом з різних теологічних дисциплін, отже використання цілої теогічної науки для оборони віри й Церкви. З того і ясно, чому апольогетики не могли прийняти одної системи, але кождий автор добирає собі матеріял і групує його, як сам хоче. Се питома всім апольогіям! Хоч скільки адвокатів буде боронити одного й того самого обжалованого в суді, хоч перед усіма стоятиме один і той сам доказовий матеріял, то кождий у своїй оборонній промові (апольогії) по своєму буде групувати й використовувати сей матеріял. Се так і має бути, бо оборона має поконувати людські упередження, а ріжним людям ріжне трапляє до переконання.

Нехай автори пишуть ріжні апольогії (false „апольогетики“) віри й Церкви, се буде таке корисне для оборони віри і Церкви, як коли більше адвокатів боронить обжалованого. Але нехай не мучаться шуканням об'єктивної системи в „апольогетиці“, і ми в їх апольогіях не шукаймо того, бо кожда апольогія має право до свого власного, оригінального, суб'єктивного добору й упорядкування доказового матеріялу.

3) Моя „Христіянська Апольогетика“, як се тепер бачу, не тільки що не є апольогетикою, але не є ані апольогією. Змилив мене модний термін „апольогетика“, але саму річ я вже тоді добре схопив. Колиб я нині видавав сю мою книжку, то я тільки пропустив би її „Вступ“ (де говориться про „апольогетику“), а всю решту залишив би, як є, і дав би книжці заголовок:

Природні правди християнської віри.

Зміст моєї „Апольогетики“ творять ось такі розділи: Вступ; I Релігія; II Бог; III Сотворення; IV Душа; V Боже явлення; VI Христова Церква (тут тільки два параграфи: про божий і людський елемент у Христовій Церкві); VII Причини невірства. Хоч моя книжка писана апольогетичним способом, то апольогетичний спосіб ще не робить ніякої книжки „апольогетикою“, гесте апольогією.

Кожний легко спостереже, що моя „Апольогетика“ обговорює тільки природні правди віри; а хто перечитає книжку, переконається, що я в цілій книжці аргументую тільки „ex ratione“. Гравітація до логічної послідовности, до систематичности вже тоді довела мене до того, що тепер ясно розумію й оправдую.

Християнсько-катол. віра має два жерела: одно природне, друге надприродне. Природне жерело творить світ, оскільки його пізнаємо своїм розумом; надприродне жерело нашої віри творить боже явлення (св. Письмо і передання). Послідовно до того в нашій вірі містяться природні і надприродні правди. Природні правди творять основу нашої віри. В ширшому значінню вони спільні для всіх релігій, що приймають Бога і безсмертність душі. У вузкому значінню вони спільні для всіх християн, що вірують у божество Христа.

Атеїзм звертається саме проти природних правд віри. Він признає тільки природу й людський розум, і надуживаючи природничі науки, творить свою перспективу на світ — свій „образ світа“. Живемо в часах природничих наук. Се нас найбільше різнити від усіх попередніх поколінь. Зрозуміло, що також наша віра повинна бути відповідно підбудована модерними природничими науками. Без того вона не буде всилі встоятися перед атеїзмом. Значить, що в школах, і в гімназії і на теології, треба навчати про природні правди християнської віри. Апольогетика відпадає, бо в дійности її нема. А апольогія християнської віри непридатна до систематичної науки, тому що вона не є систематичною наукою. Апольогії будуть добрі як приватна лектура. Се стверджує й дотеперішня практика. На теологічних факультетах „апольогетики“ звичайно не викладали, вона належала до приватної лектури. А в гімназіях не могли собі дати ради з навчанням „апольогетики“: то вводили її, як окремий предмет навчання, то знову зносили її, а завсіди жалувалися на брак „відповідного“ підручника. Все те тому, що „апольогетика“ в дійности не є систематичною наукою, тільки „апольогією“.

Потреба навчання про природні правди віри на теологічних факультетах не буде заспокоєна одним під-

династії Ростиславичів, що починається хоробрим князем Ростиславом, внуком кн. Ярослава Мудрого, а кінчиться славним Ярославом Осьмомислом.

Книжечка, як і попередні, заслуговує на масове поширення між нашою молоддю вселюдних шкіл.

X.

о. Др. Г. Костельник: **Настя Волошин, дівчина зі стигмами. Перша частина, історія стигматизації.** Львів. 1936. Накладом Автора. стр. 149. Ціна 1 зл.

Дівчина зі стигмами, або конкретніше кажучи: простенька сільська дівчина-служниця, завдяки дивним явищам, що на ній здійснюються, стала від якогось часу центром зацікавлення цілого нашого громадянства. Провидіння Боже так зарядило, що заки долею Насті занялися церковні круги, вже широко писала про неї польська брукова преса, підсичувана сенсаційними, густо-часто злобними комунікатами лікарських кругів. Заки Настя Волошин знайшлася у властивому їй, монастирському оточенню Сестер Василіянок, перейшла вона через руки адміністраційних властей (поліція, староство-Яворів) та світських лікарів-спеціалістів (Яворів-Львів). Але воно може й було корисне для Насті, що заки її долею занялися духовні круги, лікарський світ докладно прослідив її психічний та фізичний стан, щоби прийти до висновку: *ignotamus*. Правда, жадна сенсацій брукова преса ще довгий час бавилася сплетнями на тему Насті, але після появи низки статей о. др. Костельника на шпальтах „Діла“, змінила свій неприязний тон, а почасти й відкликала свої попередні, злобні наклепи.

Долею Насті та дослідом її стигматизаційних явищ занявся о. др. Костельник. Наша суспільність ждала, щоби о. Костельник вже раз ширше й виразніше публично висловився в справі Насті. Зробив це о. К. своєю книжкою та вповні заспокоїв наші сподівання. Книжка написана незвичайно цікаво, а кожна її сторінка вводить нас нераз аж у подив. На фільмовій ленті пересувається перед нашими очима спершу мала, скромна дівчинка-пастушка, її забава з пташками, історія з вервицею; далше літа її важкої праці: молода, сильна дівчина, повна самовідречення, її працьовитість, побожність і скромність, перші симптоми її стигматизації, що з дня на день „прибирає на форми“, та вкінці всі надзвичайні явища, суттєво злучені з її стигматизацією, як: перебирання чужих недуг, численні апорти, ясновидючість, екстеріоризація душі, тілесні та духові бичування і т. п. Зібрати це все в систематичну цілість — не легка річ; мабуть і найбільше натрудився Автор над тим, щоби сконструувати та відтворити фільму Настиної душі. Настина стигматизація ще не закінчена, ще не набрала повноти своєї форми: кожний день приносить нове,

неочікуване. Настя з кожним днем росте, її стиль більшає, тому тяжко всі її переживання вже тепер звести в одну гармонійну цілість. Але о. Автор поборов ці труднощі і книжку читається „душком“, щоби, замкнувши її, сказати собі: дійсно Настя правдива стигматичка. Дуже цікаві завваги й пояснення Автора, особливо оригінальна є думка, що Настя це лучник Заходу зі Сходом, бо — знані досі лише на Заході факти стигматизації, перший раз здійснюються на Сході на особі Насті. Рівнож цікаве й оригінальне пояснення самого факту стигматизації, а саме про реальність ран Христових у стигматизованих осіб. Автор доказує це на основі науки св. Павла про містично-реальне перебування Христа так у світі загалом, як і в поодиноких людях зокрема. „Не живу я, а живе в мені Христос“ це не метафора, ані не поетичний висказ, але конкретний овоч „преоблечення“ в Христа: „Єлици во Христа хрестистесь, во Христа одякостесь“. На тлі глибоких релігійних переживань, ця злука з Христом може дійти аж до правдивої і реальної стигматизації. Належить сподіватися, що Автор розвине ширше цю думку в заповідженім другім томі.

Сподіємося, що так імя Автора, як і предмет, що про нього мова, як також ціна (1 зл.) та ціль, на яку призначений дохід (фонд Насті) запевнять цій інтересній книжці масовий збут на нашім книжковім ринку.

(д).

Всячина

Св. Отець до Католицьких журналістів. Дня 18. квітня ц. р. прийняв св. Отець на авдієнції членів конгресу паризької „Bonne Presse“ в Римі. При тій нагоді св. Отець, відповідаючи на промову кард. Suhard, висказав декілька уваг про значіння преси. Слово само собою — говорив св. Отець — це могутній засіб для ширення думок. Це вистарчає, щоби зрозуміти вагу преси, яка просто в чудесний спосіб те слово помножує. Тому св. Отець радіє безмежно з того, що добра преса може зробити і не щадить похвал для повної заслуг діяльності „Bonne Presse“ (Доброї Преси) і „La Croix“ (Хрест). Бажає, щоби всі краї дістали свою „Добру Пресу“ і щоби всі такі організації із своїм сильними щоденниками створили одну велику світову федерацію, випосажену великанською силою і впливами. Висказав також св. Отець горяче бажання, щоби всі учасники могли ще раз відвідати Рим, бо, оскільки відвідини Риму перший раз є наче обов'язком кожної культурної людини, тимбільше християнина, то дальші відвідини стаються для

нього потребою. Вкінці поручив Папа молитви, які ніколи не були такі конечні, як у цих сумних днях коли то люди шукають мира і не знаходять його, тому що ані не вміють його шукати, ані не знаючи, в чому він міститься.

Високопреосвящений Митрополит Андрей по кількох дня, важкої недуги в останніх днях Чотиродесятниці повернув при Божій допомозі знов до здоров'я, так що в часі Великодних свят виголосив навіть проповідь, що її львівське радіо передавало в часі Сл. Божої в Успенській церкві у Львові в Світлий понеділок 13. IV 1936. Проповідь — коротку та глибоку своїм змістом — подаємо й ми:

ХРИСТОС ВОСКРЕСЕ!

Проповідь коротка, у двох словах несе цілу силу Євангелія. Віруючим і невірним приносить вона світло з неба. потіху і силу до життя навіть серед найтяжчих злиднів. Нею звертаюся сьогодні до вас усіх, Дорогі браття. До Вас віруючих і Христові вірних християн і до Вас невіруючих, що від Христа далекі, думаєте, що можна жити без Бога. А до Вас невіруючих у першому ряді, бо Ви тими овечками Христового стада, що їх Христос перших шукає.

У короткій проповіді десятих хвиль не пора давати переконуючі докази, що Христос — Воістину Воскрес. — Але можна хоч здалека вказувати дорогу. А може і нема ліпшого доказу як передсвідчення. Погляньте у душу, у життя правдивих християн, погляньте на християнство, і побачите, чим для нас Христове Воскресення. Зрозумієте, що воно світлом з іншого, ліпшого світа, зрозумієте, що світ не є фікцією ані мітом. На Вашу думку, на думку тих, що не знають Бога, безконечне майже чергування смерті і життя, гнилі і пишного розвою, з яких складається дочасне буття, мусить закінчитися смертю. Вам чужі поняття вічного життя і вічного блаженства. По Вашому смертю кінчиться життя одиниці, життя суспільности і народів, та й життя тої зорі, на якій прийшлося нам жити. Усьому мусить прийти кінець. Будучина сповита темрявою смерті.

Миж, християни, живемо надією, надією перемоги, надією тріумфу, надією вічного життя і вічного блаженства. Така суть нашого життя. В ній сила, що переможе найлютіших ворогів, терпеливість, що перетриває найгірші перевороти, і хрестом, символом перемоги, значить усю будучину!

Погляньте у те життя християнина. Зрозумійте, чим для нього Богом об'явлена правда — що Христос Воскрес, — що воскресне разом з Ним той, хто з ним терпів і умирав. Хто терпеливо носив хрест щоденних обов'язків, хто прощав ворогам, а ближніх любив, хто серед злоби і бруду цього світа умів серцем зніматися до Бога і Бога називав Отцем, — той надіється вічного блаженства і не тільки надіється, бо

надія усе злучена з якимсь страхом, що може не здійснитися. Надія воскресення для нас радісним очікуванням певної і ясної будуччини. — „Чаю воскресення мертвих...“

Погляньте на життя правдивих християн. Старайтеся зрозуміти їх поняття про майбутність, а знайдете в них найсильніші докази, що дійсно Христос Воскрес, що і для Вас воскресення... У цій одній правді віри всі містяться. У цьому одному промінчику з неба всі небесні дари. Прийміть Божу Правду. Нехай світло з неба просвітить Вас, а Христос, що й для Вас умер на хресті, зробить Вас учасниками Свого Воскресення.

І до Вас, віруючі і вірні Христові, Божі діти — християни — звертаюся з цією проповідю. У ці два слова рад би я вложити світло небесного сонця і тепло вічної радості. Знаю, скільки поміж вами терпінь і які глибокі вони бувають, які тяжкі. Але знаю і силу тої проповіді, що її Вам несучу. Бо у цих двох словах проповіді — Христос Воскресе — могутня, премогутня сила, сила, що побіджує і саму смерть, а чоловіка переносить у надприродне життя. Я рад би у це слово проповіді вложити всі святочні бажання, усі святочні молитви за Вас, усе те, що Всемогучий Бог дає вірним у Свому благословенстві і Своїй благодаті. У слово проповіді рад би я вложити Божу благодать і Божу силу і Божу потіху і Боже життя. Одним словом, те світло з неба, що його приносить Боже Обявляння і християнське надприродне життя.

Для Вас усіх, для Ваших родин і сіл і міст — для усього українського, тут і там, для всіх терплячих і всіх сумних — нехай те слово принесе з неба „всяке даєніє благо і всяк дар совершен“. Нехай Вас двигне, скріпить, освятить, очистить. Нехай буде доповненням того Пасхального Причастя, яке Вас злучило з Ісусом Христом, яке Вас злучить з Ним на віки.

Христос Воскресе.

Великдень в большевії. Як повідомляють з Москви, цьогорічні Великодні Свята були замітні це більшим, ніж в попередніх літах напливом вірних до церков. Передусім велику участь населення в Великодних відправах можна було бачити в Москві, на Україні й Білоруси. Серед вірних переважали чоловіки, головню ж молодь. В Москві в Велику Суботу вже в 9 годині вечером потворилися довгі черги вірних, що ждали терпеливо на отворення церков. В 36-ти церквах, що їх досі ще не знищили большевики, панував великий натовп. Тисячі вірних, що не могли дістатися до церков, стояли з відкритими головами на сусідніх майданах і вулицях. Коли з одної церкви вийшла процесія, співаючи „Христос воскрес“, багатотисячні маси, що стояли на дворі,

підхопили цей відвічний гімн Спасителеви світа, співаючи його весь час, доки не скінчився триразовий обхід довкола церкви. Яскравих антирелігійних виступів підчас Великодних відправ цього року не занотовано.

Криваві події у Львові. В третій день Великодних свят 14. IV в часі демонстрації безробітних, ранила поліція одного робітника, який перевезений до шпиталю, помер. В четвер 16. IV робітничі організації уладими йому маніфестаційний похорон (кошти похорону взяв на себе львівський магістрат). Розуміється, що робітничі організації і тут зазначили, як і все, своє вороже відношення до релігії, бо похорон відбувся без священика, а посмертні клепсидри були друковані на червоному папері, без хреста, по польськи і жидівськи. Траса похорону була устійнена, по взаємнім порозумінню між городським староством і робітничими організаціями, з Анатомії на Личаківський цвинтар. Однак тисячні маси учасників, замість на Личаківський пішли на Янівський цвинтар, вулицями: Пекарською, Бернардинською площею, Галицькою пл., Марійською пл., вул. Легіонів, Казимирівською і Янівською. Поліція старалася завернути похід на Личаківський цвинтар, але то було просто неможливе. І тому прийшло до першої сутички поліції з товпою вже на вул. Пекарській, а відтак на Бернардинській площі та інших точках. Було убитих, по урядовим обрахункам, біля 15 осіб і дуже багато ранених, цивільних і поліціантів. Варшавський „Роботнік“ подає число вбитих на двадцять кілька, а різні людиці побільшують це число до фантастичних розмірів. Склепи на вулицях, куди йшов похоронний похід, страшно потерпіли: повибивано всюди шиби і скляні вивіски. Коли похід йшов Казимирівською і Янівською вулицями, тоді поодинокі групи зачали „гуляти“, головню в середмістю, на вул. Казимирівській і Городецькій, де вибивали шиби в державних і приватних домах, а навіть церквах, розбивали і рабували склепи, вивертали трамваєві вози, били вуличні ліхтарні, підпалили на вул. Городецькій (під св. Юром) склад опалових дров. Здемольовані частини міста представляли жалюгідний вид. Поліція появилася на вулицях біля 8 години вечером і тоді запанував всюди спокій. Тіла вбитих похоронено тільки при участі найближчої родини, так що до дальших маніфестацій не прийшло.

На другий день по тій кривавій „маніфестації“ появилися на мурах міста „odezwy“: магістрату, підписана віцепрез. Островським і ріжних патріотичних польських організацій: obrońców, związków, federacyj i ін., які стараючися успокоїти розбурхані маси, чомусь все покликувалися на „bohaterskie walki robotnika w obronie Lwowa“ в 1918 р., викликаючи тим непотрібні спомини на ще одну боротьбу, та немов стараючися спрямувати увагу голодного робітництва на той

відтинок нездорових відносин. Такий підхід до справи викликав обурення й осудження з боку цілої української преси.

До хору тих різних „обороньцuf“ приступили і львівські польські єпископи: архієпископ латинський Твардовський і вірменський Теодорович, які — на превелике диво — замість галузки мира, пригадали львівському робітництву знов кривавий меч і „bohaterstwo“ з часів польсько-української війни.

„Nawet wierzyć w to nie chcemy — пишуть польські Архипастирі — i nie uwierzymy, ażeby dzielny robotnik lwowski poniżył się do bicia szyb, nieraz również dziś biednego kupca jak on sam, albo do niszczenia i plondrowania cudzego mienia. Albo nawet do niszczenia dzieł sztuki, które przecież są chlubą tak dzielnie przez robotników przed niedawnymi laty bronionego Lwowa.

To inne i to obce żywioły objęły w tem komendę; bo my pamiętamy robotnika lwowskiego z dni oblężenia Lwowa (підкр. наше); pamiętamy jego szczytne i poświęcające się bohaterstwo i pamiętamy go wylewającego krew dla ojczyzny, znoszącego głód i wszelkie cierpienia dla dobra wspólnej sprawy. Takim on był wówczas, takim niewątpliwie, choć przyparty głodem i choć chwilowo omotany siecią obcych, płatnych agitatorów, został i dzisiaj”.

А однак в пам'ятний четвер „таким не został“. Не тільки той звичайний, голодний робітник, але навіть „гордоші“ „польського“ Львова, ті патентовані „оброńcy“ ані пальцем не кивнули, щоби боронити Львів від нищення. „Польський Львів“, відповідно до цього підготований передусім своїм духовенством, вміє „боронитися“ тільки проти Українців і їх одних ненавидіти та відмовляти їм права до життя. Комунізм, про який Архипастирі говорять, — видно — для нього не страшний.

Вкінці Архипастирі подають способи, як злагодити сучасне важке економічне положення, і знов не можуть здержатися від того, щоби не пригадати кривавих місяців з часів польсько-української війни. „Na otwierającą się wielką ranę społeczną nie pomogą już dzisiaj chwilowe choć potrzebne plastry; komunistycznemu ideałowi zniszczenia potrzeba przeciwstawić ideał pozytywny, zwłaszcza ekonomiczny i przemysłowy odbudowy Polski zakrojony w wielkim stylu, któryby tak pociągnął robotnika polskiego, jak ongi pociągała go obrona Lwowa“ (підкр. наше). Мається враження, що найвищі представники польського духовенства радо зааранжували б і штучну „оборону“ Львова проти Українців, щоби тільки піднести погасаючі патріотичні настрої польського робітника.

Жи́ди. Цікавою справою займається о. Станислав Солярж, редемпторист, в *Ateneum Karłańsk-im* (за червень-липень м. р.) в статті під наг. „Крок уперед до розв'язки жидівського питання“. Застановляючися, чому так мало Жидів навертається на християнську віру, хоч живуть постійно між християнами й вплив християнства на них повинен би бути далеко більший, як на інших, доходить до висновку, що причиною цього стану є невідповідний підхід до цієї справи. Дотепер так завжди є, що Жид, який навертається на католицьку віру, тим самим зриває не лише зі своєю жидівською вірою, але й нацією. Приступлення до кат. віри є злучене з денаціоналізацією й цілковитою асиміляцією з народом і обрядом, до якого приступає. Дуже часто те, що було для нього досі святе й дороге, мусить осмішувати сам або бачити це в інших, як осмішують і опльовують (не йде тут про фалшиву віру, але про давні традиції національні чи зверхні признаки національності). Такий Жид мусить зірвати, зі своєю рідною культурою й цілковито засимілюватися. І те є якраз найбільшою перешкодою до більших і частіших ідейних навернень. Навернення бувають, але тільки індивідуальні і виїмкові, та не завжди з чистих мотивів. Гавриїл Єгуда, жид-християнин, у своїй книжці „Спомини, сльози й думи християнського Жиди“ пише так: „Жи́ди, що впродовж століть наvertsалися до свого Месії, на мою гадку, зробили одну основну помилку, а саме, що з охрещенням стали причислятися до народу, серед якого хрещення одержали. Ці самі Жи́ди у своїх довгих кафтанах, з бородами патріархів, що схиляючи свою голову перед хрещенням Церкви, якщо були б не виголили бороди, не заміняли довгих одягів скитальства на барвні, золототкані строї, лише повісили би хрест на шиї й даліше призивали Г. Бога своєю мовою, що нею колись Він промовляв до їх предків, витворили би в той спосіб гідні пошани, поважані типи, навязали би до своєї гарної й високої традиції, а так, під впливом віків, витикають їм народи, з якими хотіли злитися, смішності і недотягнення, застиджуючи ще крім цього згадкою упосліджених протоплєстів“.

Отже скріпити й розвинути діло наvertsнення Жидів у більших розмірах можна в той спосіб, коли це наvertsнення не буде однозначним з національною асиміляцією й зірванням з усею рідною традицією; коли Жид, приступаючи до католицької віри, зможе задержати свою мову і свої питомості. А це є можливе, на думку о. Соляржа, коли подобається про окрему релігійну організацію Жидів католиків, у якій те все легко далось би зберегти.

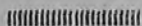
А саме відомо, що є в Церкві дуже старинний обряд, який своїми початками сягає походження жидівського або дуже від жидівського залежний. Це обряд сир-халдейський

або халдейський. Літургїчна мова цього обряду звана східньо-сирійською, халдейською або арамейською. Відомо, що єврейська мова в часі вавилонської неволі змішалась з халдейською. У цій арамейській мові написані деякі частини книг Ст. Завіту, як Даниїла й Єздри. І ця мова й літургїя халдейського обряду є найбільше зближені до єврейської мови і найскорше можуть відповідати расовому почуттю жидівському. Бо хоча вже в часах І. Христа Жиди не говорили мовою халдейською, але західньо- або палестино-арамейською, однак халдейська мова це лише діалектична відмінє цієї самої мови.

Знаємо теж з місійної діяльності, яке велике значіння для успіхів апостольства має рідне духовенство зпоміж народу, серед якого працюється. У народів з іншою культурою й розвиненою національною свідомістю лише рідне духовенство може з успіхом працювати. Тому справа притягнення Жидів у більшій кількості до кат. віри вимагає окремого для них обряду й окремої з тим злученої організації їх релігійного життя зі своїм рідним духовенством.

Треба признати, що ці цікаві погляди не позбавлені рації й глибшого підходу до справи навернення Жидів.

Ювілей Львівської Ставропігії. Цього року минає 350 літ від хвилі, як славне колись львівське братство при Успенській церкві дістало від царгородського патріярха право „ставропігії“, себто було виїняте зпід юрисдикції місцевого львівського єпископа, а підчинене, у своїй релігійно-церковній діяльності, безпосередно патріярхови. Ювілейне святкування з цього приводу відбулося в Томину неділю, 19. IV ц. р., і складалося з двох частин: архиєрейського богослуження в Успенській церкві, що його відправив Преосв. Будка і виголосив відповідну проповідь, та з концертної частини, влаштованої вечором в театрі „Різнородностей“. Промови на кокцерті були здебільша в мові російській, або „тарабарщині“. На святі явився римо-кат. архієп. Твардовськмі, православний львівський парох архиманд. Філотей, а з нашого духовенства парох Успенської церкви і ще один львівський священик.

Печатається за дозволом Митрополичого Ординаріату у Львові
Видає Бог. Наук. Товариство

Відповідальний редактор: о. Петро Хомин.

З друкарні „Бібльос“, Львів, Японська 7. Тел. 14-78.

Цими переказами присилайте передплату!

1 Титул czasopisma: Okres prenumeraty: Adres odbiorcy czasopisma:	2 Nr. listy rozrachunkowej wpisał sprawdził UWAGA: Wszelka korespondencja, zamieszczana na I-szym c.dlinku, poza wskazówkami wedle treści nadruków podlega opłacie przez na- klejenie znaczka pocztowego w wysokości opłaty taryfowej.	3 Nr. listy rozrachunk. Dzień nadesłania (podpis sprawdzającego)
---	---	---

Витяги по точкованій лінії.

Цими переказами присилайте передплату!

PRZEKAZ ROZRACHUNKOWY ² Na zł. _____ gr. _____ Imię, nazwisko i adres wpłacającego: Nr. rozrachunku: 79.	PRZEKAZ ROZRACHUNKOWY ¹ Na zł. _____ gr. _____ Imię, nazwisko i adres wpłacającego: Dzień wpłaty
DOWÓD NADEŚLANIA ³ PRZEKAZU ROZRACHUNKOWEGO Na zł. _____ gr. _____ Odbiorca: Czasopismo „N Y W A” Pocztą: Lwów, ul. Kopernika 36. Nr. rozrachunku: 79.	DOWÓD NADEŚLANIA ² PRZEKAZU ROZRACHUNKOWEGO Na zł. _____ gr. _____ Odbiorca: Czasopismo „N Y W A” Pocztą: Lwów, ul. Kopernika 36. Nr. rozrachunku: 79.
DOWÓD NADEŚLANIA ³ PRZEKAZU ROZRACHUNKOWEGO Na zł. _____ gr. _____ Odbiorca: Czasopismo „N Y W A” Lwów, ul. Kopernika 36. Nr. rozrachunku: 79.	DOWÓD NADEŚLANIA ² PRZEKAZU ROZRACHUNKOWEGO Na zł. _____ gr. _____ Odbiorca: Czasopismo „N Y W A” Lwów, ul. Kopernika 36. Nr. rozrachunku: 79.

Заввага: Ч^о розрахункових переказів для „Ниви“ є **79** просимо запам'ятати.

ВІДПІСЬ ПО ТОЧКОВАНИЙ ЛІНІЇ.

Рік XXXI

Травень 1936

Ч. 5

Н И В А

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим додатком
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата виносить 12 зл. річно,
півріч. 6— зл., чвертьрічно 3— зл.
для Америки 2'50 долари річно.

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чекове конто: 151.092

З М І С Т:

Роман Лиско:

стор.

Слава Пресв. Богородиці у наших
богослуженнях

161—169

о. Микола Дідуник:

Для успішности проповідей

169—173

о. Андрій Лошній:

Великий піст у річнім церковнім
уставі

173—181

о. Йосиф Чаплинський:

В память 20-літньої річниці смерті

181—188

Х.:

З голосів преси

188—195

Всячина

195—200

До Впреподобних Передплатників „НИВИ“!

На прохання многих наших Впр. Передплатників термін сплати залеглостей в ратах, якщо хто їх має, продовжується до дня 15. травня 1936, у висоті, як це було подано в пригадках.

**Виказана залеглість є по кінець грудня
1935 року.**

АДМІНІСТРАЦІЯ.

На днях появиться всіми так дуже ожидаєна книжка

О. Д-ра Г. КОСТЕЛЬНИКА про

НАСТЮ ВОЛОШИН

частина перша: історія стигматизації.

Книжка буде мати 140 сторінок, з ілюстраціями.

Її ЦІНА БУДЕ 1 зл. — Замовляти можна в автора
(пл. св. Юра 5), а також через Адміністрацію „Ниви“.

Н И В А

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим додатком
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата виносить 12 зл. річно,
півріч. 6— зл., чвертьрічно 3— зл.
для Америки 2'50 долари річно.

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чековеkonto: 151.092

Роман Лиско

Слава Пресв. Богородиці у наших богослуженнях

1. Якими іменами прикрашує Марію Церква?¹⁾

„Всемирную славу, от человек прозябшую воспоим Марию!..“ [Богородичен-Догмат, Глас 1].

Вже на початку (бо в першій гласі) називається Марія всемірною славою. Про правду цих слів переконає нас ота правдиво велика і всевітня слава, якою осяяна Марія... „От человек прозябшую“...! Хтож з людей досягнув такої слави? Чиє ім'я сталося таке величчє? В кого Вона не на устах? А однак ця слава, яку віддають Марії люди, нічим супроти слави, що її віддають їй ангели. Ангел перший сказав їй „Радуйся“. Ангел навіть упокорився перед Нею, людиною. А що ж ця слава людська проти слави Божої?! А Марія першу і найбільшу славу зискала в Бога, який задля Свого Сина так прославив Марію, що Вона „предста... одесною Тебе“²⁾, як співає псалмопівець. Та чи ж можемо людськими устами говорити про славу Марії у Бога? Не знаємо й ангельської мови! Тому слід нам говорити про цю третю „всемирну славу“, яка найбільше проявляється в наших прегарних церковних богослуженнях.

Ціла Церква прославляє Марію. В наших ліснях побіч похвали Пресвятій Тройці і Воскресенню Христа третю чергу

¹⁾ Реферат виголошений на сходинах Брацтва „Входа в Храм Преч. Діви Марії“ в гр-кат. Духовній Семинарії 8. XI. 1935 р.

²⁾ Псалом 44, стих 10.

займає культ Пречистої. Автори літургічних книг¹⁾ вложили в ці пісні всю свою глибоку теологію, велику святість, артизм слова і мелодії. Але бачучи слабкість нашої людської мови до висказання такої великої тайни, як дівственне материнство, чи прославлення порочної людської природи, вони безрадно питають: „Како Твою воспою красоту? (Пісня 7, Пон. Повеч. Глас 1), „Что Тя наречем о Обрадованная?“ (Богор. І. часа). Вони шукають слів і, даючи таку величезну їх кількість, нічого кращого не всили видумати, лише за Архангелом повторяють: „Радуйся!“. В цім „Радуйся“ є все: і привіт і просьба і подяка і покаяння і перепросьба і подив і сповнення пророцтв і спасення людей і велика тайна і неземська гідність.

А побіч цього „Радуйся!“ стоїть ім'я Марії. Воно кожного разу інше. Наче в калейдоскопі пересувається перед нашими очима свята постать Марії у щораз інших видах, у щораз ясніших красках. І так, в одному місці слідимо її в старозавітних пророцтвах і прообразах, і немов звіддалі зарисовується її постать в неясних зарисах, в іншому місці непорочну Дівицю, що перед Нею і Ангели не є без плями, даліше Чудесну Матір, вкінці Царицю неба і землі і Заступницю нашу. Але цей радісний, похвальний тон не раз зникає, а замість нього дзвенить гіркий дисонанс болю і розпуки Страдальної Агніці. Біль, що її самотнього на землі, найліпшого Сина ганебно розп'яли на хресті.

Пісні, в яких прославляємо Марію, зовуться ріжно: Богородичні великі або догмати, Богородичні воскресні, Хресто-Богородичні і Богородичні одпустительні. Марії посвячені теж цілі канони і дев'ять пісень кожного іншого канона, кожде „І нині“, даліше ікони і стихирі марійські тропарі і кондаки празничні та інші.

Якими ж словами „іменує“ Східня Церква Марію?

I.

Церковні пісні хронологічно повертають аж до початку людського роду і там при брамі раю в обличчю нещасних прародичів малюють перший образ Марії. Марія: „Евино ізбавленіє“. Перша Ева вивела людей з раю, а друга Ева-Марія веде їх знов у рай. Вона названа теж „новим красним словесним і мисленним раєм“. Марія це „дерево життя“. Овоч із закананого райського дерева приніс нашим прародичам смерть, а дерево життя — Марія зродила Овоч життя вічного (Пон. Повечр. Гл. 1). Як пояснюють св. Отці, слово Марія (Маріям) це морська зірка. По вигнанню з раю обняло нещасне людство „житейское море“ (Канон. воскр. Гл. 6. п. 5) і в нім воно почало потапати. Тоді Та, що зітре

¹⁾ Реферат опертий на Осмигласнику; а його автори: свв. Іван Дамаскин, Йосиф Піснєписець, Степан Саввіт і Теофан Начертаний.

голову сатані¹⁾, наче морська зоря засіяла над Ізраїлем. І на цю морську звізду дивився цілий Старий Завіт, почавши від патріархів. Але не лиш Ізраїль. Три Мудрці зі Сходу пішли за нею і побачили в Вифлеємі спасення. Тому зове Марію Церква: „пророческая печать, пророков оглашеніє, сбитіє пророк“.

Старозавітні прообрази і пророцтва займають поважне місце в марійських літургічних піснях. Слідкуючи хронологічно історію Ізраїля, ми відчитуємо в ній прообрази Марії, що хоч самі собою були неясні, чи незаметні, по виповненню стають нам аж надто очевидні і представляють собою незвичайно влучні схожості з майбутньою Посередницею ласк, Чудесною Матір'ю, Дівою і Царицею.

„Кія похвали принесу імені Твоєму о Кораблю!„ (Непор. Зачат., Богор. сідален), Марія, це корабель, а властиво ковчег Ноя. Патріарх Ной одинокий праведник, що в ковчезі перебував потоп, щоби стати батьком нового покоління, примиреного з Богом, а Христос — одинокий Найсвятіший прийшов, щоби примирити людство з Пречистою Діви неначе з ковчега, якого не досягла потопа гріхів.

Чудесний сон, який бачив патріарх Яків, став нам щойно зрозумілий. Бо коли Яків знав лише те, що „бет Ель“ „Бог є на цьому місці²⁾“, ми знаємо більше. Знаємо, що до Бога ми можемо дістатися цєю чудесною драбиною, якою є Марія. Тому церковні піснописці зовуть Її: „Добровосходная ліствица Божія“, „ліствица небесная“, „ліствица юже Яковльє виді“ (Четвер Повеч. Гл. 3, п. 6).

Вона: „купина неопальная, — неопалимая, — нестаряема“ (Понед. Повеч. Гл. 1 п. 5). Так як для Ізраїля занявся був незгоряючий корч перед Мойсеєм, щоби поручити йому звільнення з єгипетської неволі, так для духового Ізраїля³⁾ занялась материнством Діва, не спляючись, щоби дати нам Освободителя з неволі гріха.

І слухає Мойсей приказу, даного йому на Хориві і веде Ізраїля крізь Червоне Море сухою ногою, а Церква наша співає: „Во чермнім морі неіскусобрачния невісти образ написася іногда...“ (Богород. догмат Гл. 5). Там Мойсей „разділитель води“ — тут Гавріїл „служитель чудесе...“ Отже Марія то море, яке сухою ногою перейшов Христос.

В мандрівці до обіцяної землі веде Ізраїльтян облак (хмара), а нічю огняний стовп. А для Марії стрічаємо назви: „Столп, облак світа, світовидний облак преводящий новия люди ко землі обітованія“ (Втор. утр. Гл. 5).

Іде Ізраїль крізь пустиню і нарікає на брак води, тоді Мойсей палицею добуває воду із скали, а церковні письменники зовуть Марію: „істочник жизни, — безсмертія, — ми-

¹⁾ Битія 3, 14.

²⁾ Битія 28 стих. 16.

³⁾ Для Церкви.

лосердія, ісціленій істочник приснотекущ, істочник чудес, ісполнена вод животних, істочник воду оставленія істочающ, (Октоїх), камень напоївший жаждущія жизни" (Акафіст). Як це порівняння нагадує нам і Сина Марії Ісуса, що на Зелені свята стояв і кликав: „Коли хто спрагнений, нехай прийде до мене і п'є!“¹⁾

Марію називає Церква „скинією свідіння, нескверною скинією“ (Серед. Пов. Гл. 1) в аналогії до шкіни, яку з поручення Божого збудував Ізраїль на пустині.

Після надання закону і встановлення священничого уряду, як відомо зацвила палиця Арона. А той „жеzl чесний прозябший цвіт неувядаємий“ (Пятн. утр. Гл. 1) це після розуміння Церкви ніхто інший, лиш проображена Богородиця Діва. Нарід зближається до Обіцяної Землі. Посли приносять доказ плодючости землі — велику китицю винограду. А Церква в доказ своєї великої духової плодючости показує нам Марію словами: „яко виноград одушевлен проростила єси нам грозд зрілий істочивший віно оставленія гріхов, лозо невозділанная, маслино плодовитая, мислений винограде прорастивший нам грозд божественний із негоже напаяємся водою нетлінія“ (Нед. Пов. Гл. 3).

В іншому місці названа Вона „звізда яже от Яковля“. бо Марія це та зоря, про яку пригадали собі три волхви, що переховували в себе пророцтво Валаама, який несвідомо пророкував з мадіямських мурів, що коли вона засяє, принесе спасіння ізраїлеви²⁾. І прийшов вкінці нарід до Обіцяної Землі, але Марія теж „земля ізбранная, земля святая отча“ (Пят. утр. Гл. 7).

Пречиста Діва Богородиця в іншій місці зовється „руно і роса Гедеона“ (Суб. Повеч. Гл. 3). Це безперечно аналогія до Її чудесного родження. Про Неї співав псалмопівець „Предста царица одесную Тебе в ризи позлащенні одіяна і преукрашенна“.³⁾ І про це пророцтво співаємо на Богородичнім догматі Гл. 4.

В іншому місці зовється Вона „невіста“ от Ливана“ (Суб. Повеч. Гл. 5)⁴⁾ і там автор церковних пісень пояснює цю назву: Марія приносить Богові своїми молитвами неначе ливанське кадило! В іншій місці за пророком Давидом називає Її Церква „горою чудною, а за Авакумом „горою мисленною добродітелей“ (Суб. Пов. Гл. 3), а на каноні у вівторок гл. 2 читаємо: „Данііл Тя гору велію духом зряще Богородице от неяже камень отсікса сокрушаєт демонов істуканная“⁵⁾. Давид говорить про красу цієї гори (невин-

¹⁾ Йоан 7, 37.

²⁾ Числ. 24, 17.

³⁾ Псал. 44, 10.

⁴⁾ Пісня Пісень 4, 8.

⁵⁾ Данііл 2, 34.

ність і чесноти Марії); Авакум говорить про багатства тієї гори, себто про її ласки, а Даниїл про таїнственну її силу: Вона „несікомая“ (значить дівственна) і від неї „неізнечено“ (без жадного ділання людського) відломився Камінь і знищив гріховного боввана.

О! Цей Камінь то угольний камінь „...егоже небрегоша зиждуші...!“ Це той камінь, до якого порівнує себе сам Христос¹⁾. Тому часто стрічаємо такі імена Марії: „гора святая, — богопроходная, — приосіненна, — тучна, — превознесенна, — божественна“.

Пророк Ісаїя в інавгураційній візії побачив в „домі слави“ Серафима, що взяв кліщами жертвенний вуголь і очистив його уста.²⁾ І Марію зове Церква: „Пламеноносная клеще“, клеще (божественная) божественного угля (неізнечено) приємшая“ (Четв. утр. Гл. 7). Бо не пророка, але ціле людство, не вуголь, а Христос принесений був на світ кліщами — Марією, а Серафима заступив Архангел Гавриїл. Пророк Ісаїя бачить Господа, сидячого на легкій облаці (хмарі)³⁾, а Марія в церковних піснях: „Облак незаходимаго світа світовидний облак (Серед. Повеч. гл. 1), облак легкий божественний дождь носящий Христа“ (Нед. утр. хвал. гл. 3)

Пророк Єзихіїл у видінню бачив зачинені двері, якими ніхто не смів вийти, тільки сам Господь Бог Ізраїля⁴⁾. І тому літургічні пісні відносять те пророцтво до Марії і влучно називають її: „врата Божія, врата непроходима тайно запечатліна, врата світа, двер во едемі на восток зрящу, двер мисленнаго востока, восток слова, двер світа, двер єюже Бог єдиний пройде“.

Марія не лише „двер“, але і „храм“!

II.

Майже на кожній сторінці Октоїха стрічаємо порівняння Марії з храмом. І ніщо дивне, бо це найбільш відповідне порівняння для Матері Божої. Приймаючи у своє лоно Воплоченого Бога, мусіла Вона святістю дорівнювати храмови. Тому стрічаємо назви: „храм одушевлений, церков освященна Богови, храм всіми царствующаго, храм Христов світовидний (Втор. утр. гл. 1 пісн. 4), догм. слави⁵⁾, Сіон ізбранный“ та ін.

Але крім храму стрічаємо незвичайно часті порівняння до всіх річей, які були в старозавітнім храмі, бо в усіх них бачать літургічні піснєписці прообрази Марії. І так Марія це „престол херувімський огнезрачен, ківот освящений, зла-

¹⁾ Псалом 118, 22. Мат. 21, 42.

²⁾ Ісаїя 6, 7.

³⁾ Ісаїя 19, 1.

⁴⁾ Єзихіїл 44, 2.

⁵⁾ Ісаїя Гл. 6, 1.

токований ковчег завіта, словесний ковчег закона благодати, ковчег чесного священства (Вторн. пов. Гл. 1), скрижалі благодати, свічник світообразний (Сер. Пов. гл. 1), свіща разумная, свіща неугасимая, седмосвітний свічник огонь благорозумія носящ" (Втор. утр. гл. 6).

У старозавітнім храмі була трапеза предложення, а Марія названа: трапеза тайная, хліб вмістившая тайний, хліба животного трапеза (Втор. Утр. гл. 5), а це тому, бо Христос під видом хліба дає Себе нам при святій Трапезі на корм.

В старозавітнім храмі була „стамна“ з ручкою, в якій переховувалась манна; а Марія названа теж і стамною; „стамна манну безсмертія носящу Христа“ (Втор. Утр. Гл. 3), „ручка манноприемная, златоканная стамна“ (Пон. Пов. гл. 8), бо манна є прообразом Христа (Прсв. Евхаристії). Марія це „жеzl освященний“, який переховувався теж у давній єрусалимській святині.

Та може найгарніший символ знайшли второпні піснєписці зі старозавітного, ба й новозавітного храму, яким звеличують Пречисту Діву Марію, яко нашу молитвенницю і заступницю, називаючи її просто „златая кадильница“ (Пят. Пов. гл. 2¹).

Приємний запах кадила символізує наш намір, щоби це богослуження, чи ці молитви, які заносимо, були Богові подібно милими. Чи ж не є Марія цею дорогоцінною духовою кадильницею, з якої безнастанно виходить наймиліший запах молитов за грішний світ?!

Є Вона золотою кадильницею, бо своїми чеснотами немов кадилим димом наповнила Христову Церкву.

В старозавітнім храмі знаходилося миро, яким помазувано царів, а Марія: „миро тайное, приятелище мира мисленнаго всю землю облагоуханного“. Вкінці Марія це прєіспещренна позлащенна утвар“ (Нед. Утр. гл. 7). Так дуже Вона звязана з храмом і жертвеними діями, що її порівнюють навіть до жертвених звірят, тому кажеться: „Агница нескверная (Четвер Веч. гл. 5), юница Божія, голубица словесная“.

Марія це храм, в якому замешкав Христос. Від дитинства Вона перебувала в храмі, в храмі стала гідною свого великого становища, в храмі пожертвувала свого сорокднєвого Сина. Ми також при храмі виховуємося на будучих священників, а кождий з нас це також храм²). (При храмі маємо служити Богові все життя і дбати про його „благоліпє“³). І в цім храмі пожертвувала себе Марія цілковито. А ми, як посвячені Богові, самі маємо співділати со-

¹) Гляди вище: „Невіста от Ливана“

²) І. Коринт. 6, 19

³) Літургія св. Ів. Золот. (заамвонна молитва)

вершеній жертві Христа, так як це зробила співвідкупителька наша Марія. Тому слушно і наша Марійська Дружина приняла назву „Брацтво Входу в храм“. Кому ж отже з людей ближча може бути наша Свята Покровителька, як не нам?!

Ці часті прирівнання Марії до храму і всеї його внутрішньої обстановки вказують, що ОО. Церкви хотіли передовсім піднести Її святість. І не диво, що відносять до Неї слова псалмопівця Давида: „Свят храм твой дивен во правді¹⁾ (Нед. Веч. Стихов. Гл. 2).

III.

І так перейшли ми думкою, почавши від раю впродовж довгої історії Ізраїльського народу, всюди немов відкопуючи сліди, знаки і написи, які вказували щораз виразніше і щораз ясніше на Марію, Матір Божу, Царицю, Діву, Заступницю нашу, а за руку вела нас Церква. Зачинаючи від прародичів, що принесли зі собою першу благовість (первоєвангелія) на землю, стрінулися ми з обіцянкою, даною патріярхам. Її ми бачили перед собою все, коли переходили крізь пустиню, про Неї довідались ми багато від Її праотців і царів, Давида і Соломона, а пророки малювали Її живими красками. Відтак основніше розглянулися ми по єрусалимським храмі, що сам і кожним своїм предметом проображував „пречистий храм Спасов“ (кондак Введенія).

І приходить хвиля, коли „ясно Діва являється“ (тропар Введенія). Сповнивши всі очікування Старого Завіту, сталася Марія „разрішенієм клятви, а введенієм благословенія“. „Закон главізну і пророк Гавриїл тя показуя Благодатная“ співаємо на богородичнім каноні. Благовіщення Марії безперечно прояснило всі пророцтва. Архангел відніс до Неї всі старозавітні прообрази і пророцтва могучим і епохальним словом: „Радуйся!“ Вона сталася Божою Матір'ю. І хоч у наших богослуженнях материнство Марії ставиться все вище і скорше від дівства (все є наперед „Богородице“, а відтак „Діво“), то хронологічно слід би говорити наперед про Марію Діву.

Про непорочне зачаття прямо і виразно не говориться, та коли розглянемо інші назви, побачимо, що ця правда віри, яка сталася догмою щойно у 1854 р., вже від початку була в нашій Церкві, у літургічних книгах. Бо Церква наша зове Її ось як: „храмина дівства; діва нескверная; дівственная похвала; сокровище дівства; непорочна; чистотою запечатліна; священний сосуд дівства; нива неоранная (Нед. Утр. гл. 8); земля неділанная; пренепорочная; всесвятая;

¹⁾ Псалом 6, 45.

вся ізбранная; вся преукрашенная; неосужденна; нетлінна отроковица" (Сер. Утр. гл. 7); сінь нескверная; браконескусная; богорадованная; прерадованная; преіспещренна божественними благодатьми (Пяток утр. гл. 1); „яко істинний крін, яко благоуханное обоняніє, от красних мірських удолій Творець избрав Тя". (Четв. утр. гл. 8); Недаром відносять Отці піснеписці прямо до Марії слова книги Пісні Пісень: „Вся добрая... і ність порока по Тебі".¹⁾

Марія Богородиця є передовсім почитана в нашому обряді. При великім отпусті священик додає: „Пресвятая Богородице спаси нас!" На утрєнні по 8-пісні канона священик торжественно звиває: „Богородицу і Матер світа в піснях возвеличим".

Богородицу... Термін III. Вселенського собору стрічаємо на кождому кроці. Поминаючи вже попередно наведені пророцтва і прообрази, які в першій мірі є великим доказом Богоматеринства Марії і віри в цю правду нашої Церкви в літургічних піснях, хоч виразно і недвозначно зазначено земське походження Марії в словах „Дщи земнородного Адама (Субот. Веч. гл. 3); доброта Яковля, жезл Ёссеєв (Суб. Пов. гл. 3); дщи Давида (Нед. Пов. л. 3); одр Соломонов честний, єгоже окружують нині сильніі шестдесят (Пон. утр. гл. 8), — багато виразніше і частіше підкреслюється її Боже материнство в словах: „Богоматер; Богородица; Богородительница; благословенная в женах; Боговмістимая сінь; Божіє жилище; вмістилище соединенія небесного; вмістилище невмістимаго; восток Слова; Господородительница; неложна мати; обрадованная; божественная палата Слова; пространнійшая небесе і землі; палата одушевленная; небесний чертог; свящєнія жилище; сокровище благословєнія многоцінноє; Матер Емануїла Христа Бога нашего, Матер Божія; Матер Спасова (Пят. утр. гл. 8).

І — „Матер світа в піснях возвеличим. Христос сказав: „Аз єсмь світ; ходяй по мні не ходит во тмї"²⁾.

Тому мати Христа це: „Матер світа; мати світодавца; світородительница; світа незаходимаго світильник світодарен (Нед. Пов. гл. 3); світа приятелище; невістник світоносець; світильник божественниа слави" (Субот. утр. гл. 2). Христос це „світ тихий" (Вечірня), а Марія „тишина єдина вірних" (Октоїх).

Але тому, що Марія, як „Матер і Невіста Божія" (Пят. утр. гл. 2) непонятим для нас способом осталась Дівою, то Вона є для нас: „недоразуміємое відініє; чудо несказанное; бездна чудес" (Нед. утр. гл. 3), бо вона: „Мати браконескусная; мати безневєстная і приснодіва; невіста неневєстная

¹⁾ Пісня Пісень 4, 7.

²⁾ Йоан 8, 12.

(Акафіст); діваматі (Пят. утр. гл. 3); матидіва (Пят. Пов. гл. 5), невістник воплощенія неізреченнаго“.

Колиж мова про материнство, слід згадати би і про Хрестобогородичні, в яких Марія представлена, як Страдальна Мати, що стоїть під хрестом і в нечуванім болю, як сказано, „оружіє сердце Твоє пройде“ (Вторн. Вечер. гл. 3), бачить терпіння Свогого Сина. „Пречиста Отроковице зряще Сина Твоєго на хресті простерта і страсти терпяща і закаляюща тми борительнаго змїя; тімже плачуше матерски того величала єси“ (Пят. утр. гл. 8), Але найчастіше це представлено способом драматичним нпр.; „Єгда виріла єси Агнца, Агнице, вопіяла єси слезяще: „Уви мні чадо сладчайшее! Крімі болізнєй прежде родих Тя; нині же болю сердцем і терплю Тебе зря распинаєма Христе Сине мой многомилостиве“ (Четв. Вечер. гл. 5). Про терпіння Марії каже багато вже саме її імя Міріам — гіркість моря, анальоґічно до сестри Мойсея, що на вид потоплених Єгиптян приняла таку назву. І вона проображувала Марію. Гіркість моря — гіркість терпінь. Та особливо створених термінів „Страдальна мати, печальна мати, страдна“ чи що інше, майже не стрічаєтьсл. Часто лише находимо порівняння до агниці жертвенної. Впрочім Хрестобогородичні це лише плач Марії. Коли ж говорити про материнство Марії в літурґічних книгах, то прямо кидається в вічі, а може й дивує нас, що всюди бачимо лише Богородицю і Матір Божу, а ніде не подибуємо матері нашої, матері вірних, чи християн то що. Всі ті часто вживані в нас назви, як „Наша Небесна Ненька, Матінка Наша“, чи інші, хоч які вони гарні і для нас симпатичні, є західнього походження і цього ніде в наших літурґічних піснях не знаходимо. Схід у своєму лочитанню Матери Божої вважав, що не випадає, щоби ця св. Божа Матір, яка сталась вищою від небесних чинів, могла прямо зватися і нашою Матірю. Зрештою св. Піснеписці так прецизно й обережно висказували в піснях лише правди, або обявлені або порішені на соборах, що певно тому не-стрічаємо вище наведених імен. (Продовження буде)

о. Микола Дідунук

Для успішності проповідей

Св. Апостол Павло, як досконалий знавець людських сердець, знав добре етичну вартість старинного поганства, яке „знікчемніле у своїх думках, із затемненим нерозумним серцем, погібало у смертній тіні“. Із болем у серцю, па-

лаючому святою ревністю для справи розп'ятого Христа, ось як схаактеризував духовий стан тих „мудрих, що стали дурними“: „І заміняли славу нетлінного Бога на подобу образу тлінного чоловіка і птиць і четвероножних і повзунів: котрі заміняли правду Божу в лож і поклонялись і служили сотворінню більш чим Творцеві“. (Рим. I. 23—26).

Велич слів геніяльного місіонера народів, звернених проти старинного поганського світа тому майже 2000 літ, не стратила своєї сили і нині, як оцінка сучасного поганства, із його антропоцентричним світоглядом. Новітнє поганство із його вірним союзником, „жестокосердним“ жидівством, із небувалою дотепер натугою, розливається хвилями потопу по цілому світі; в своїй нікчемности думок — воно не тільки прогнало із престола почитання і слави Сотворителя, ставлячи на його місце тлінне сотворіння, але пішло до крайности, аж до визову Господа Бога, і проголосило „війну і смерть Богові“. На місце давних одиниць і гуртків, що укривалися, отих корифеїв беззаконня, вийшли нині із підпілля „ударні баталіони“ явних безбожників, які явно „від правди відвернули слух, та до казок прихилились“ (Тимот. IV. 4). Це об'єднані кадри новітніх безетичних суспільних „хіліястів“, які подоптали і в братній крові втопили природні і Божі права, та піднесли до апофеозу культ чи то сліпою ненавистю дишучого расизму, чи дурманом суспільного опіюму вбиваючого душі — колективного раю на землі.

Важке було завдання перших післанців доброї радісної вістки — апостолів, котрих вислав Христос у ворожий, незнаючий правдивого Бога світ, щоби усе́му сотворінню проповідувати Євангеліє. „А вони пішли, і проповідували всюди, а Господь допомагав і потверджував їх слово послідуючими знаками“. (Марко XVI. 20).

Начате діло і нині наслідники перших Христових післанців продовжують, та з святою ревністю взивають: „Ідіть між на́рід, душпастирі, рятуйте душі, що пропадають у тому потопі безбожности. Затрубіть у труби, сторожі! Нехай їх звук потрясе усіми силами, усіми хатами, нехай дійде до відомости кожного мешканця. Нехай потрясе їхню совість“. (Митрополит Андрей: Послання на великий піст 1936 р.).

Обовязки післаних у Христовий виноградник робітників і нині є ті самі, що їх мали перші післанці зперед 2000 літ; тільки обставини святого труду нині не стали лекшими, навпаки борба за спасення душ стала ще завзятішою, бо потоп безбожности і зіпсуття розіллєв свої води стихією по усім світі. На наших очах йдуть завзяті змагання о побіду живої віри чи посіву сатани, о перемогу Христа чи царя тьми. У цю борбу втягнені не тільки звичайні людські сили, але і незбагнута по суті сила електрики й етеру

— таїнственне дрожання воздушних филь. Глядячи чисто по людськи, — є причини, щоби кликати із острахом — „рятуй нас, бо погибаємо“; але, чуючи голос Спасителя, стоячого при кермі корабля св. Петра — „не бійся маловіре“, знає кожний робітник у Христовім винограднику, що робити: на місцях праці не жаліти жертв із себе, та проти бушуючих филь потопу новітнього поганства — доброю боротьбою боротися.

I.

З прикладу Христа Спасителя — царство Боже на землі мало ширитися при допомозі живого слова: „Ідіть у світ і проповідуйте Євангеліє цілому сотворінню“. (Марко XVI, 15). Сам Христос не писав нічого, а проповідуючи, учив, сіяв зерно віри живим словом, бо віра із слухання, а слухання через слово Христове (Рим. X. 17).

Чим вище завдання, тим і совісніше мусить бути змагання для його виповнення. Без сумніву, що другого святішого завдання з обсягу душпастирських трудів не має над проповідництво. Ціль проповіданого живого слова Божого це спасення людських душ. Тому із батьківською любов'ю та апостольською печаливістю заохочує св. Апостол Павло до гідного сповнювання цього святого завдання, кажучи: „Пильно старайся, щоби Ти представив себе випробованим перед Богом бездоганим робітником, що добре орудує словом правди“ (II. Тим. II. 15). Це безсумнівна річ, що в наших часах, як ніколи досі, проповідується багате, але й це правда, що із дуже ріжним успіхом сходить, росте і ріжні приносить плоди сіяне слово Божої правди. Причини цього ріжні: буває непригожа рілля, буває і терня, що заглушує прозябаючий посів, бувають і птиці і люди, що вибирають і допчуть посіяне зерно, але буває вина і по стороні сівача... Бувають проповіді змістом учені, стилем цвітисті, голошенням пориваючі, але, як часто у практичній висліді, — вплив їх на душі слухачів малий, або й ніякий.

Дзвінки фрази, пушисті й краснорічіві звороти, можуть притягнути слух, але все ж не загриють волі до діла, не рушать серця та остаються без впливу на етичну сторону життя слухачів, далекі від цілі успішного ділання проповіді. Ціль християнської краснорічivosti загалом, а кожної проповіді зокрема, це вміле подання слухачам, живим словом, Богом об'явлених правд так, щоби вони вплинули на волю слухачів і спонукали їх взяти пізнані правди за норму практичного життя. Кожда проповідь має два суттєві моменти: 1) подання до відома правд віри, 2) розбудження і поглиблення християнського життя. Творці теорії духовної кра-

снорічivosti розрізняють два головні роди проповідей; а) поучаючі б) парегоретичні. (Гл. Jungman Jos: Theorie der geistlichen Beredsamkeit S. 45 f.) Оба ці головні роди проповідей враз із різними формами (катихитичні, гомілії, паренетичні, панегіричні) мають спільну ціль — розбудження і поглиблення християнського життя, а різняться між собою способом у переведенню завдання. Не так важний є рід чи форма проповіді, як радше успіх справи, для якої трудиться сівач Божого слова.

II.

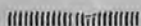
Справа, для якої виступає проповідник, Божа; бо ціль проповідей надприродна: розбудження і поглиблення етичного, надприродного життя. Успішне осягнення тієї ціли залежить від гармонійного ділання двох елементів: природного і надприродного. Щоби вплинути на слухачів природним способом, зеднати їхню вільну волю для Божої справи, треба вміти найти дорогу до їхніх душ. Першим, загально приготувним до осягання бажаної ціли засобом, спільним для кожного проповідника це не тільки основне набуття знання із обсягу теологічних, філософічних та других помічних наук, але їх поглиблювання через студії цілого життя. Студії св. Письма та творів Богом натхнених св. Отців й Учителів Церкви, як також студії класичних творів проповідників, є невичерпаним джерелом багатства тем і першою запорукою успішної праці проповідника. Одним із постійних засобів успіху проповідей є життя самого проповідника — жива проповідь чину. Слова і найкращої проповіді скоро забуваються, а приклад життя остається незатертим образом перед очима. „Сильнішою є проповідь діла, чим проповідь слова“. (Св. Бернард). „Нехай твої діла не йдуть всупереч із твоїми словами, щоби хтось — коли ти навчати будеш, — не сказав собі в душі: чому ти того, що говориш, сам не робиш? Обвиняти за грошелюбство скупого і злодій потрапити; священника уста, дух і руки повинні бути в згоді“. (Св. Єронім, 12 лист до Непотіяна). Колиб проповідники перестерігали в життю науку великого мистця слова, св. Івана Золотоустого, що каже: „Не булоб ні одного язичника поміж нами, колиб ми були такими христіянами, як належить; наші добрі приміри уже давно наворачнулиб усіх“, так певно вплив проповідей, ідучих в парі із їхнім життям, доконував би чудес, бо до совершенної будови практичного християнського життя необхідна потреба гармонії ділання і навчання.

Святе і непорочне життя Христа Спасителя є для сучасних Йому людей постійною пориваючою проповідю. „Великим у небеснім царстві назветься той, що захове і вчить

заховувати заповіді Божі" (Мат. V. 19.). Апостоли не були б довершили чуда навернення поганського світа, колиб при дарах харізматів — голошені ними правди віри не були потверджені живим приміром їх власного життя.

Коли слова св. Апостола Павла, звернені до Тимотея: „будь взором для вірних у слові, в життю, в любові, в вірі, в чистоті“ (I. Тим. IV. 12.) будуть в душі проповідника ясніти незатертими скрижалами, тоді успіх його праці мусить вінчатись богатими жнивими, — життя із живої віри, осяяне силою жертвенної любови до безсмертних душ, улекшить проповідникові доступ до душ слухачів; бо він сам, горючи вогнем, не тільки буде світити, але зуміє запалити в душах святий вогонь. Дорікання св. Павла в листі до Филиппян, що обіцяв післати до них Тимотея: „Бо не маю нікого так однодушного, котрий би зі щирим спочуванням дбав про вас. Бо всі шукають свого, а не того, що Ісус Христове“. (Филипп. II. 20—21), дають ясну відповідь на болюче питання: чому стільки проповідей буває безуспішних? Бо многі забувають на ціль проповідей, забувають, що „ми не себе самих проповідуємо, але Господа Ісуса Христа“ (II. Коринт. IV, 5) та шукають самих себе. Чи виголошена проповідь мала доцільний вплив на душі слухачів, чи ні, чи причинилася вона до поучення в правдах віри, чи стала вона товчком до поглиблення християнського життя — про те буває не одному проповідникові байдуже; але чи хвалять його проповідь, чи подивляють його дар красномовства, на цім йому багато залежить. Пересторогою хай стануть тут слова св. Ів. Золотустого: „Коли проповідник стане одушевлятись славою похвал, грімких оплесків слухачів, то вийде однакова шкода і для народу і для нього самого“. (Ів. Золотуст. Про церков. красномовство кн. I. гл. 2).

(Докінчення буде)

о. Андрій Лошиній

Великий піст в річнім церковнім уставі

(Продовження)

II.

На основі так поставленої правильности у першій тижні В. посту, за якою для осягнення вищого добра мусить іти й воля, підчиняючися тій правильности, подає Церква в другій тижні і в другу неділю В. посту свою пропозицію до зміни нашого життя. Колиж ця правильність опирається на надприродних основах віри, то тим самим на такій правильности оперта й зміна життя не може бути

тільки зовнішня, поверховна, але глибока, внутрішня, яка стреміла би до досягнення такого надприродного нашого добробуту, який, як найтісніше з нами злучений, об'являвся би у моральній нашій правості. А така внутрішня, моральна наша правість може бути досягнена тільки покаяттям. Тому вже з відданням празника Богоявлення і на протязі зимних мясниць устав нашої Церкви звертає нас до покаяття. До покаяття чули ми виразне візвання ще в неділю по Просвіченню, коли уставове євангеліє тої неділі кінчалося словами: „Оттолі начат Ісус проповідати, і глаголати: покайтеся приблизися бо царство небесное“. (Мат. IV, 17). А тут, в євангелію другої неділі В. посту вказується вже немов на овоч покаяття, що міститься у безмежнім змісті Христового висказу: „Чадо, отпушаються тобі грѣхи твої“. (Марк. II, 5). Ті слова, на території початкової діяльності Христа, в Капернаумі, стались іскрою, яка запалила і поділила Його аудиторію на два табори. Одних, що відчували властиву область післанництва Христа і себе підчинили Йому, вступивши на дорогу покаяття, і других, які лишилися в нерозкаянню. Тими послідними були фарисеї, хотяй представляли себе упривілейованими в Бога і тому не вміняли собі за вину обиджувати, зневажати, насміхатися з других. Тому то дорога до покаяття для них була замкнена, бо вони, утверджені в такім своїм упривілейованню, шукали в Христа увільнення тільки від дочасних, зовнішніх нещасть, бо своєї внутрішньої, моральної виновности вони не бачили. З причини такого їх психічного наставлення мали вони замкнені очі на дивні діла Христа, а їх серце лишилося без вражіння на почуту правду, бо слово Христа не нашло в них рефлексії свідомого й охочого розуміння, а як пустий, беззмістовий звук відбилось об їх уші. На них сповнилися слова пророка Ісаї (VI, 9, 10): „Слухом услышите і не уразумеете: і видяще узрите і не увидите: Одебелѣ бо сердце людей сихъ, і ушима своїма тяжко слишаша, і очи свої смѣниша, да не когда узрятъ очима, і ушима услышатъ“... Тому й Христос, знаючи безвиглядність покаяття в фарисеїв, уникав їх, а радо приставав навіть з явними і великими грішниками¹⁾, які скорше від фарисеїв давали запоруку навернення.

Так також і наш устав зробив. На боці лишає тих, що не по правильности в вірі, а своєю тільки фантазією виробили собі свою спеціальну правість, а в особлившу свою опіку бере тих, які об'єктивно і правильно розуміють і відчують свою правість, бо лиш перед такими буде отворена дорога до морального поступу і досконалости, які на Бога і вічність глядять так, як каже віра. Таким у відношенню до

¹⁾ пор. Євангеліє Трьої суботи В. посту (Марк. II, (15—17).

Бога все щось буде бракувати, а тим самим їх, хочби й давно розпочата праця в досконалости, доки живуть, ніколи не буде завершена. Такі тільки характери є способні до поступу, зближення себе до ідеалу в осягненню надприродного добра — тому їх провадить устав в дальших тижнях В. посту. Але, щоби й для тих, які вже в основі свого успосіблення, через систематичність у фарисейській поверховности стались неспосібними до покаяння, бодай щось, що ще вдасться зробити і тим самим і зглядом них вивязатися, які вже явно, немов серед білого дня грішать, то для таких призначені високі пророцтва Ісаї, які приписує устав читати на VI часі, себто серед білого дня, в саме полудне.

III.

На фундаменті так глибоко понятої правости, щож ліпше може нас до неї заохотити й ободрити, як не знамя побіди нашого Спасителя — хрест? Тому й найближча, третя неділя посту є хрестопоклонна. Ті, що вступають на дорогу правости, в хресті набирають вже мужности. А тоді перед ними уступає дотеперішній ангел-сторож, який огненним мечем боронив вступу до раю, бо хрестом проганяється страх перед самою смертю, за брамами якої несесться вже голос нашого Спасителя: знов вийдіть в рай¹⁾.

У таких значінню, що тягне аж до такої мужности в осягненню внутрішньої правости, може тут, у цім часі, найскорше від четверга третього тижня посту²⁾ припасти радісний празник Благовіщення Преч. Діви Марії. В цім празнику, побіч тріумфу Божої Правди, підноситься також Преч. Діву Марію, яка, як перша героїня в борбі зі злом, заохочує нас до такої самої мужности. Тому вже тут співаємо їй побідні пісні, як вибраній Володільці³⁾.

Хрест, як знамя смерті і побіди нашого Спасителя, є оруддям, що має нам додати не тільки відваги на дорозі життя, але рівночасно й вказати, чим маємо ми підвестись до володіння над нижчою частию нашої природи. Тому хрест лишається на тетраподі до поклонення на цілий майже четвертий тиждень В. посту.

Як пісня при поклоненню хресту: „Кресту твоєму поклоняємся Владико і святоє воскресеніє твоє славим“, для плиткого розуміння є нонсенсом, бо поверховний погляд на життя не розуміє й не може поставити побіч себе таких понять, як „хрест“ і „владика“, так після глибшого й Божого розуміння життя, якраз ті поняття є зі собою у найбільшій гармонії. Бо ніколи не буде добрим, християнським воло-

¹⁾ слова кондака третьої неділі, хрестопоклонної.

²⁾ гл. Типік о. Дольницького, ст. 273.

³⁾ перші слова кондака Благовіщення.

дітелем і наставником той, що буде розуміти своє верховне, родинне, суспільне, національне, а тим більше церковне становище тільки так, щоби легко, без клопоту, тільки панувати, давати розкази, без рівночасного фактичного і дійсного відчуття їх виконання. Такий все буде тільки тираном, але ніколи християнським володітелем, „владикою“. Тому при кожній згадці на хрест згадується все в наших богослуженнях і кождочасне державне, світське начальство, яке в першій мірі має бути сторожем зовнішнього порядку і яке дорогою правного примусу, карними своїми законами і розпорядками має стреміти до зовнішньої моральности, щоби не було публичних насильств, згіршень, пиятик, розпусти і т. п. Тому „да тихое і безмолвное житіє поживемъ во всякомъ благочестіи і чистотѣ“, каже св. Ап. Павло в листі до Тимотея (II 1—2), „прежде всѣхъ, творити молитви, моленія за вся челоуѣки: за царя, і за всѣхъ, іже во власти суть“. В такім розумінню, то все, при згадці на хрест, на місці будуть ті слова в наших богослуженнях, які відносяться до такої світської влади, яка не руководячись самовою, а сповняючи справедливість, навіть в моральних ділах людей, починається до загального порядку.

IV.

Хрестом уводить Церква у наше життя не тільки чесноту мужности в осяганню внутрішньої нашої правости, але рівночасно в четвертий тиждень і четверту неділю В. посту хрестом закріплює у нас моральну чесноту повздержности. Бо як в руки світської влади є вложена Провидінням тільки зовнішня спонuka до повздержности, то Церкві, яка має берегти чистоти моральних засад людей і яка йде до внутрішньої моральности дорогою етичної дисципліни, дав Бог такі середники, якими може впливати на тайні і скриті людські діла. Тому то неповздержним подобаються тільки такі бесіди, які схлібляють їх пристрастям, а найсильніші і найбільше переконливі аргументи проти їх пристрастей будуть вони відкидати як собі ворожі, або, як то кажуть, притиснені до кута, на зверх будуть навіть потакувати, але хиба лиш на те, щоби скорше збутися того, що їх переконує. В цім огляді неповздержні подібні до глухого і німого, який є все без вражіння на словний аргумент. З цієї то причини наводить устав в євангеліях з четвертої суботи і найближчої четвертої неділі посту ті місця, де подаються уздоровлення таких глухих і німих. Наука про повздержність може мати успіх тільки для тих, що вже покушались овочів повздержности, а для глухих і німих має устав певніший і сильніший аргумент, а ним є згадка на померших. Таку згадку робить устав в другу, третю і че-

тверту суботу В. посту. Ця згадка, це немов граната, що має розбити стіну упереджень неповздержних. Бо скорше чи пізніше, голос Божої правди мусить таки прийти до нашого серця і то як не тепер, то при воскресенню мертвих коли то „сам Господь в повел'її, во гласъ Архангеловъ, і во трубъ Божїї, снидет с небесе“. (І Солун. IV, 16).

Коли у воєнній штуці явними нападами і стрілами не можна здобути укріплень, тоді уживають тайних і укритих середників, а ними є підкопи і підкладання мін, якими напевно і найсильніші укріплення висаджується в воздух. Подібними підкопами в моральній області, якими можна збурити і найсильнішу стіну упереджень неповздержних, є молитва і піст. На ті найуспішніші середники вказує Христос, а за Ним і Церква, коли в четверту неділю В. посту каже читати Євангеліє, в яким говориться, що: „Род сей нічимже может ізити, токмо молитвою і постом“. (Марк. IX. 29).

Молитва, як глибше розуміння мудрости Божого Провидіння, і піст, як всякий рід уморення тіла і пристрастей, є найпевнішими середниками, якими можемо вступити на дорогу повздержности і вірою ходити в Божім законі. Молитвою і постом підносимося до загальної і необмеженої ціли нашого буття, якою є Бог; ними пізнаємо, що чоловік, це таке ество, яке, хотяй само в собі не має початку життя, то мимо цього Бог оказався необмеженим в терпінню для того черва, якого називає чоловіком. Бо чоловік, хотяй і гордить Богом і відказує Йому свого послуху, вище ставляючи камінь — ідола від Бога, то все те перетерпів Довготерпеливий і каючимся чоловіком тішитися, наче якою дорогою знахідкою. Тоді кріпить його, піддержує, одушевляє, заохочує, і пригортає до себе, наче своє життя. До такого правильного поняття про Бога доходить ся якраз молитвою і постом. А хто вже дійшов до того, такий не буде вже ставати побіч з Богом і немов торгуватись з Ним за своє спасення. Такий не буде домагатись від Бога запевнення, поруки, (завіту, клятви)¹⁾ у Божій прихильности і праведности, бо він не буде вже вагатись, чи має жертвувати Богови свою незалежність, чи ні. Для такого не лишається вже інше відношення до Бога, як дитинне, безуслівне віддання себе Його св. волі.

V

Тон такого беззастережного віддання себе Божій волі пробивається вже у п'ятім тижні В. посту. Цей тон завершується четвергом Великого канону, суботою Акафістовою і V неділею В. посту. В четвер каже устав впасти до землі,

¹⁾ Пор. апостол з четвертої неділі В. посту (Євр. VI, 13—20).

щоби більше не падати в сіті гріха¹⁾, а в суботу Акафістову зн. несідальну, каже стояти, щоби піднісшись вже новим єством, могли загри́ти волю до нової активності, готовості до ділання²⁾. Тому що чоловік вже своєю природою, як *ens sociale*, зв'язаний з другими людьми і той, що так беззастережно відданий Богови, не маючи нагоди безпосередньо реалізувати свого настрою в ділання для Бога, не бачить нічого іншого, тільки один свій обов'язок, а саме: у всіх можливих йому життєвих обставинах служити своїми способностями слабшим від себе. А це вже чеснота, до якої не можна піднятися природним умом; то чеснота покорі, що виросла вже на надприроднім християнським ґрунті.

Рівночасно з наставленнями, які подає Церква про повздержність в тижні, в яким кланяємося хресту і то від середини (середі) того часу, рівночасно в другій часті В. посту, каже устав додавати, аж до середі страсного тижня, на Літургіях Преждеосвящених Дарів екте́нію „о готовящих ся ко святому просвіщенію“. В цій екте́нії просимо, щоби Бог тих, що приготовляються до такого просвічення, „утверди і укріпив; просвітив просвіченням розуму і благочестія; сподобив у відповіднім часі купіллю другого існування, відпущення гріхів і нетлінної одежі; породив водою і духом; дарував совершенство віри; зачислив до свого, святого, вибраного стада“ зн. такого вже товариства, де всі творять одно, де вже нема „ні Юдея, ні Єлина, ні раба, ні свобідного, мужеського, ні женського пола, а всі творять одність в Христі“³⁾. Коли Церква лишає вже за собою чотири перші тижні перебутої, великопісної практики, в яких то тижнях подав устав образ служби людського ума після чотирьох, моральних чеснот: мудрости, справедливости, мужности і повздержности, до яких дійшли вже й погани своїм природним пізнанням, а які уподібнює устав в тім місці⁴⁾ до такоїж служби в старозавітній скинії, зв. Святая, де „священници вину вхождаху служби совершающе“, то від тепер, від V тижня В. посту подає устав образ такої служби, яку в старозавітнім обряді сповняв тільки раз в рік первосвященик, у другім місці скинії, званім Святая Святих, де „єдиною въ лѣто, єдин архіерей, не без крове, юже приносит за себе, і о людских невѣжествѣх“. А це вже

¹⁾ Пор. стих: „Падуть в мрежу свою грѣшници...“, від якого зачинаються стихири на „Господи возвах.“ в середу на вечірні, перед четвером В. канону.

²⁾ Таке значіння має в нас стояння підчас богослужень, а передовсім в часі св. П'ятьдесятниці. В такім розумінню стояння є вищою формою релігійного настрою, як це будемо бачити в розгляді найближчого річного періоду, а тим самим стояння не є нічим гірше від пасивного нераз клячання.

³⁾ Галат. III, 28;

⁴⁾ Пор. апостол V суботи (акафіст.) В. посту (Євр. IX 1—7);

образ служби і беззастережної відданості Богу покорою, до якої доходить вже вищим просвіченням.

Христос, це правдивий Бог, хоч і скритий в образі чоловіка і хоч прийшов не на те, „да послужать єму, но да послужить“¹⁾, то якраз ціною такої своєї служби, такого свого життя заінтересував нас Бог своїм Божим Духом, в яким лиш одно бачимо, а саме тріумф вічної Правди і радість Бога ізза спасення своїх сотворінь. Є такі, що не спостерігають цього Божого Духа, як ті фарисеї, які волять тим, що їх менше коштує, себто кровю волів і телят служити ідолам, як тим образам своєї непокірної фантазії, ніж більшою, бо життєвою таки ціною, немов власною кровю, а це безоглядною покорою служити такому, після Божого Духа, живому і правдивому Богови²⁾. А хто догляне того Божого Духа, як та грішниця Марія Єгипетська, якої пам'ять каже устав обходити якраз в V неділю посту, а в Минеїнім порядку також менше більше у тім часі (1 IV), то такий безоглядною покорою служить живому і правдивому Богови. Тому що живий і правдивий Бог жиє у своїх сотворіннях, то кождий, хто Йому безоглядно відданий, той доброзичливий для всіх, з ким стрінеться.

Таким почуванням покори воскресив Бог наше довіря до Нього, яке ми втратили були через гріхи³⁾ і тому аж тепер в тім часі приходять слова: „Воспойте Господеві пісню нову“⁴⁾. Колись в зимних м'ясицях кликала Церква до нас: „Воспойте нам от пісней Сіонських...“ А ми, відчуваючи свою негідність, питалися: „Како воспоєм пісню Господню, на землі чуждей?...“ Чого тоді ми не могли зробити, то аж тепер, вже в другій частині цього найважливішого часу в річнім, церковнім уставі В. посту, ми підіймаємося і вже в найближчу Акафістову суботу співаємо Непоконаній Побідниці (Возбранной Воєводѣ побѣдительная) таку нову, Сіонську пісню за дані нам перемоги. Тут аж вдаряє в очі, що не йде в тих піснях тільки про ті історичні дані, наведені в Синаксарі Тріоди з того дня, але радше благодарення за ті перемоги, нами тепер віднесені при допомозі тої самої Побідниці, за те, що ми вже тепер, в новім завіті, через нову чесноту покори сталися новим Ізраїлем, вибраним народом, царським священством⁵⁾.

¹⁾ Слова євангелія V неділі посту (Марко X, 45).

²⁾ Пор. Апостол V неділі посту (Євр. IX, 11—14).

³⁾ Пор. тропар на VI часі з понеділка V тижня посту.

⁴⁾ Пор. другий прокімен на вечірні в середу V тижня посту; Ісаїя (XXXIII 10), що читається в четвер на VI часі того самого тижня; стих до прокімена на Літургії в день Благовіщення і аллилуярій в Цвітну неділю.

⁵⁾ І Петра II, 9.

VI.

Хто так безоглядно відданий Богови, що зі всею щирістю, у всіх подробицях піддається Божому закону, тоді на тім непорушнім царстві Божої волі родиться в такого безмежне довіря до Бога, яке творить душевний спокій і радість. А це вже такий стан душі, що його означуємо чесною лагідністю (кротості). Тої чесноти учить нас VI тиждень і неділя Цвітна. Такого наслідку лагідності, яким є радість і мир з Богом, що „превосходяй всякъ умъ“¹⁾ наповняє, серця вибраних, не розуміють ті, що шукають не спокою душі²⁾, а чого іншого, що сходять на манівці служення ідолам, які витворила собі їх непокірна фантазія. Такі не шукають правди і тому не можуть вязатися нею, як це бачимо в Юди. І навпаки, Марія щирістю своїх почувань відчула глибину Божої правди в Христі і в лагідності при ногах Ісуса найшла спокій душі³⁾. В чудових образах — символах представлена тут ця чеснота лагідності. І так, лагідність, це безпечність, оперта на довіру до Бога, Його силі і волі нами опікуватись. Таким символом супокою праведника, це образ льва⁴⁾, як найсильнішого між звірями, що заживає спокійного відпочинку по віднесеній побіді. Осел⁴⁾ також символ мира, а винна лоза⁴⁾, що родить овоч, якого напій веселить, є символом душевної радості; а молоко⁴⁾, це символ невинного, дитинного задоволення.

На тій чесноті, яка являється для нас немов якимсь духовним цвітом близької пасхи, коли то вже дозріваючий овоч цього цвіту дійде до повної зрілості в день Воскресення, — кінчиться Постова Тріодь, а зачинається Цвітна. Дні св. Чотиродесятниці кінчаться п'ятницею VI тижня посту⁵⁾, а дні від суботи Лазаревої до Воскресення, це такий час в річній церк. уставі, який завершує св. Чотиродесятницю, а рівночасно розпочинає час св. П'ятьдесятниці.

Як оливна галузка в дзьобі голуба була для Ноя знаком певної і вже близької радості з причини помиріння з Богом, така сама галузка, вирита на християнських кам'яних надгробниках, є символом надприродної радості тих, яких тіла спочивають під тими каміннями, так обряд нашої Церкви посвячувати в Цвітну неділю „ваія“ — галузки пальмового дерева, а в нас вербові пруті — лозу і при миро-

¹⁾ Слова апостола цвітної неділі (Филипис. IV. 7).

²⁾ Пор. Мат. XI, 29.

³⁾ гл. еванг. Цвітної неділі (Йоан XII. 1—9).

⁴⁾ Пор. перше читання на вел. вечірні в Цвітну неділю (Битія XLIX, 8—12).

⁵⁾ „Душеполезну совершивши чотиродесятницу...“ Слова на славі на стиховні утрєні в п'ятницю Ваїї. Дотеперішній час 6 тижнів посту по 7 днів робить 42 дні, а від того віднявши 2 дні (субота Лазарева Цвітна неділя), лишається рівно 40 днів.

ванню¹⁾ роздавати вірним, має нам пригадувати не тільки ту історичну подію, яка збулась при вїзді Христа до Єрусалиму, але передовсім радість нашого помиріння з Богом у В. пості. Ми, що дні В. посту переживали в гіркім, пока-яннім настрою душі, чули себе дуже далекими від надприродної радості. Тоді, крім виїмкових днів, якими є все суботи і неділі в нашім уставі, не сміли ми підносити заспіву на утренні „Бог Господь... благословен грядий во імя Господне“, а тільки „аллилуя“, бо чули тільки грозячий суд Божий над нами, а не знали ще тої дороги, по якій нам іти. Так тепер, пізнавши її, вже в Цвітну неділю витаємо нашого Спасителя, як першого на тій дорозі, що йде в імя Боже, а рівночасно наставляємо себе на життєву дорогу нашого власного блаженства і виявлення в собі Бога, яке то виявлення в дочасности має дійти до повної радості з тріумфу вічної Правди, що веде нас до безсмертності. А це вже наука найближчого, страшного тижня.

(Продовження буде).

В Пам'ять 20-літньої Річниці Смерті Першого Українського Католицького Єпископа у Злучених Державах бл. п. Сотера Стефана Ортинського

Року Божого 1916, дня 24 березня в п'ятницю, в годині 11.30 перед полуднем замкнув свої очі у Філадельфії і перенісся до вічності великий муж, якого пам'ять смерті припадає цього року як 20-літня річниця. Мужом цим був бл. п. Сотер Стефан Ортинський, перший український Єпископ для всіх греко-католиків у Злучених Державах. Вже 20 років минуло від хвилини смерті його, але він живо стоїть перед очима всім, що його знали. Стоїть як муж великого серця, великої доброти, як енергійний організатор та незрівняний Місіонар.

Оттакий то був перший наш Владика, котрий всего ледви дев'ять років працював у нас в Америці, але за тих дев'ять літ поклав стільки труду і праці, що слава його не вмере, не загине, — довгі, довгі літа.

Покійний Владика бл. п. С. С. Ортинський прийшов на світ в селі Ортиничах, Самбірського повіту. Родина Ортинських виводилась із старої української шляхти, до якої належало колись село Ортиничі. В тім то селі народився дня 25 січня 1866 року Єпископ Сотер. Охрестили його Стефаном. До народніх шкіл ходив в родинному селі Орти-

¹⁾ Пор. Празники Різдва Христового і Богоявлення (Нива ч. 1. ст. 18).

ничах, а покінчив їх у Василіянській школі в Дрогобичі. В Дрогобичі, здавши вступний іспит, перейшов до гімназії, а вже у вищій гімназії, як мав 18 років, хто зна, чи не під впливом дрогобицьких ОО. Василіян, які знали його талант, вступив 3 лютого 1884 до Чина св. Василія Великого, забавивши стати місіонарем. Зголосився до новіціату, який був тоді в Добромилі. Був то час, коли недавно передтим обняли реформу Чина св. Василія В. на доручення Святішого Вітця Папи Римського, ОО. Єзуїти.

Чин ОО.Василіян був саме тоді занепав, упала дисципліна і не видно було життя ні праці Чина для добра Церкви. Тому то за старанням бл. п. кардинала Сильвестра Сембратовича й заходами тодішнього головного Протоігумена Чина, бл. п. Климентія Сарницького і других вище поставлених осіб, вислано просьбу до Святішого Вітця, щоби перевести реформу Чина. Святіший Отець, Лев XIII, дуже розумний і великий Папа, та дуже прихильний для східного обряду, вибрав ОО. Єзуїтів і доручив їм реформу Чина, але виразно з тим, що не вільно їм переводити Чина на латинський обряд, а лише мають надати духа, впровадити дисципліну і дати якнайкращі школи та професорів, заховавши строго обряд греко-слова́нський. Дістали такий заряд Чина лише на 25 років. Після 25 літ ОО. Єзуїти мали постаратися, щоби Чин ОО. Василіян мав своїх спосібних людей до ведення заряду, до професури, до місіонарства і всего іншого, а самі мали уступити. Це і сталося. Бог благословив.

Нині самі ОО. Василіяни ведуть свій Чин і з нього, як обновленого вже, вийшли й наші Владики, Митрополит Шептицький, Єпископ Коциловський, Єпископ Ладика, Єпископ Гойдич, і бл. п. Єпископ Ортинський.

До такого то свого Чина забавав і вступив Стефан Ортинський. Тут найшоввже дуже добрі сили, пізніші слави Чина, як бл. п. Філяса, Ломницького і других. Молодого Стефана прийняли ОО. Єзуїти з отвертими раменами, бо відразу пізнати було, що це непересічна людина, а коли зробив вступний іспит до Чина, побачили, що це неабиякий талант. То була надія і слава Чина!

Вступив Стефан на новіціат і прибрав собі монаше ім'я Сотер. Після скінчення новіціату перейшов до шкіл в заряді Чина, де покінчив гімназію і здав іспит зрілості, приватно, в гімназії у Львові. Був звичай ОО. Єзуїтів, що найспосібніших учнів висилали на „велику“ теологію до Кракова, де були найвищі теологічні студії і знамениті професори різних народностей. Краків тоді вважали наче Інсбруком. До Кракова зіздилися славні, спосібні богослови і там студювали та добували докторати. З перших ОО. Василіян були, наскільки пригадую, Ортинський, Шептицький, Ткачук (теперішній архимандрит) і кількох інших. Пізніші вже йшли до Інсбруку. Всі вони поробили докторати.

Єрейські свячення одержав о. Сотер в часі студій теологічних, в році 1891, підчас вакацій у Львові, а першу Службу Божу відправив у Добромильському монастирі. Що за втіха була для родичів, які тоді держали млин під самим Добромилем, глядіти на свого сина, гарного єрея, будучого місіонера й єпископа.

Після скінчених студій теології й осягнення докторату, іменовано о. Сотера професором філософії для василіянських питомців у Лаврові, де вчив два роки. Та надзвичайний дар бесіди не дав йому тихо сидіти і бути професором. Його душа рвалась до проповідництва. Ще як студент теології часто проповідував підчас вакацій в церкві ОО. Василіян у Львові. Вже тоді рознеслась по Львові слава про молоденького питомця, який дуже горячо, з життям і запалом голосив слово Боже та притягав своїми проповідями масу інтелігенції і так багато народу до церкви ОО. Василіян, що чимало людей мусіло завсіди стояти на дворі і слухати науки. Вже тоді став він любимцем Львова.

Після двох років професури був перенесений до Львова, де став одним з головних місіонерів. Реформа показала, що зробила, бо вислала найгарніші сили на перші місії по Галичині, і то знаменитих місіонерів, якими, одні з перших, були оо. Філяс, Ортинський, Ломницький, також Кулик і Шептицький. Вони то здовж і поперек переїхали цілу Галичину, проповідуючи слово Боже. Хоч всі вони були сильні і славні місіонарі, та перше місце всетаки мав о. Ортинський, бо крім прегарної вимови мав він велику силу завзяття, говорив із жаром і поривав усіх. В цілій Галичині не було священика, який дорівнював би йому. Притім, як поет, мав багату фантазію і вмів прекрасно описувати. Тому коли парохі старались за місію, звичайно просили, щоб поміж трома місіонерами був конче о. Ортинський.

Оповідав мені один священик такий факт. Було це в одній великій парохії на місії в осені. Маса духовенства, сусідів і дальших, зіхались на місію. Одного дня пополудні запросили в парохіяльнім домі всіх священиків до підвечірку на каву. Було це в годині 4 пополудні. Всі засіли до кави і весело собі говорять. Тоді дає хтось знати, що коло церкви вийшов на проповідальницю під липою о. Ортинський. Всі, як стій, в одній хвилині, старі і молоді священики, покинули каву і побігли слухати проповіді о. Ортинського. Це лиш один приклад, а багато таких можна подати.

По літах праці на місіях о. Сотер почувся перемученим і просився на село відпочати. На його просьбу перенесено його до Михайлівки, монастиря в Борщівському повіті, де займався зарядом господарки, а пізніше, як ігумен, підніс Михайлівку до непізнання. Заложив читальню „Просвіти“, товариство „Сокіл“, християнську крамницю, усунув польську вчи-

тельку, а постарався за вчителя Українця, притім їздив даліше на місії і давав реколекції по школах, в гімназіях і для інтелігенції. Тернопіль ніколи його не забуде, де довгі літа ніхто інший, лише о. Ортинський проповідав на всіх відпустках. Таксамо Чернівці на Буковині все мали собі за щастя мати на маєві проповіді о. Ортинського. Ціла Борщівщина, всі відпустові місця були під впливом о. Ортинського.

В році 1906 вернувся на давнє місце до Львова, де працював серед Львовян і приготовлявся на виїзд на місію до Бразилії, де вже від кількох років працювали ОО. Василяни.

Та цілком несподівано, замість виїхати до Бразилії, прийшла його номінація на першого Єпископа в Америці. А що був він ідеалом питомців у Львові, яким в часі побуту у Львові, а теж і з Михайлівки дуже часто давав реколекції, тому, коли його іменовано на Єпископа, зробили йому питомці в Духовній Семинарії у Львові величезну овацію і в честь його славу академію.

Іменовано його на Єпископа дня 26 березня 1907, а дня 12 травня 1907, консекровано у Львові при величезнім здвизі народу, бож кожний хотів бачити свого любимця. Перед відїздом до Америки поїхав новий Єпископ ще на Угорщину, зложити візиту тамошнім греко-католицьким Єпископам, потім представився в Римі Папі.

До Злучених Держав прибув літом, 27 серпня 1907 р.

Велика радість настала в Америці, що Єпископом став славний місіонар о. Ортинський. Всі священники, закарпатські й галицькі, зробили кілька зіздів, щоби гідно прийняти першого Владику і вручити йому дар любови. Вибрано комітет, який мав займитися всім. До комітету вийшли: о. Лавришин, предсідатель, о. Гавриїл Чопей, касієр, і о. Чаплинський, секретар і менаджер, як Ньюйорський душпастир. Все, що жило, духовні і світські, вийшли громадно на док на привітання. Комітет виїхав лодкою аж на море.

Церква в Нью Йорку була ще тоді при 20 вулиці, поміж 1 і 2 евеню. У дверях церкви привитав Владику тодішній парох о. Йосиф Чаплинський, а з проповідальниці в церкві о. Лавришин. Вечером в однім з найбільших готелів відбувся бенкет. На вечері були всі священники і кілька соток різних представників, делегатів і чільних людей.

Місцем осідку для Єпископа Рим призначив Філадельфію, та вона була тоді дуже нужденна. Церковня при 9 вулиці маленька, а помешкання, ледви з кількох кімнат, було дуже лихе й опущене. Комітет просив Владику, щоби згодився наняти відповідне помешкання, та Владика не хотів, а замешкав зараз біля церкви, де мешкав полередній парох з Закарпаття, о. Грабар, який обслуговував галицьку парохію у Філадельфії, а перед прибуттям Єпископа виїхав до старого краю. Та Владика тим не зразився, замешкав, де меш-

кав парох, і взявся до праці. З часом перенісся на мешкання у Вест Філадельфії і доїздив до церкви, бо в помешканню показалася вогкість. Але це тривало не довго, бо за короткий час закупив Владика при Норт Френклин стріт велику церкву на катедру, а побіч помешкання для Єпископа і священників.

Єпископ Сотер, прийшовши до Америки, застав усього 12 галицьких священників, а понад двадцятькількох закарпатських. Вмираючи, полишив по 9 роках понад 150 священників, разом галицьких і закарпатських, що їх було майже пів на пів.

Свою працю розпочав виданням першого свого послання. Всі його послання були дуже гарні, але перше було таке зворушливе, що багато священників, читаючи, плакало. Зробив зараз на початку зїзд всего духовенства і по нарадах впорядкував дієцезію, поділив її на деканати, іменував деканів і совітників, та старався за лад і порядок. Сам взявся до місій, бо розкішно було для нього проповідати. Як місіонар і єпископ обїхав всі парохії, раз і другий, і зєднав собі увесь нарід не лише з Галичини але і людей з Закарпаття, які не звали його інакше, як „наш Преосвященный Пан Владика“. Вони щиро його полюбили і дуже любувались його проповідями по місіях й візитаціях.

Бл. п. Владика як єпископ був дуже приступний, людяний і товариський. Всіх священників трактував як своїх товаришів і чувся все дуже веселим і вдоволеним у їх товаристві, на різних посвяченнях, місіях, або зібраннях. Коли хтось зі священників приїхав в обідову пору, все з ним ділився своїм обїдом чи вечерою. Любив страви прості і здорові. Кожного року все сам давав реколекції всім священникам, а по реколекціях один день призначав на наради над добром дієцезії. На тих нарадах ухвалювались нераз дуже важні речі. Ті реколекції дуже любили всі священники і дуже радо зїздились, бо золотоустий Владика подавав їх чудово та з серцем, уділяючи теж різні практичні ради. Був дуже мягкого і благородного серця, дбав за хорих священників і все носився з гадкою вибудувати десть над морем дім для старих священників. Любив нарід і тому всякі делегації з різних парохій приймав як правдивий батько і вмів так повести справи, що хоч нераз і не сповнив їх волі, то так їх мило успособив, що делегати виходили все вдоволені і хвалили собі свого Єпископа. Приймав делегатів усюди, де був, не лише в Філадельфії але й на всіх місіях і візитаціях.

Думав і про нашу будучність в Америці, тому спровадив із старого краю Сестер Василіянок, які мали відкрити новіціят і приготувляти сили на вчительок. Під їх проводом мали повстати школи на зразок шкіл інших католицьких

народів в Америці. Коли був на місіях, бачив, як багато дітей наших пропадає і гине для нашої Церкви й народу в чужих, часто стейтових сиротинцях. Вразливе серце зрозуміло їх долю і тому заложив сиротинець, окремо для дівчат, окремо для хлопців, разом їх було майже все понад сотня. Постарався, що заложено і затвердив „Товариство Дяковчителів“ в Америці.

Щоби піднести духа української католицької Церкви, заложив українську греко-католицьку організацію „Провидіння“ і віддав її під опіку Преч. Діви Марії Непор. Зачатої. Носився з гадкою заложити також народній дієцезальний банк і вже поробив був перші кроки, та смерть перешкодила. Любив брати участь в патріотичних народніх виступах. Звичайно гарним вступним словом відкривав таке свято і тим надавав святові великого значіння, поваги та блиску.

Мав великий дар до мов. Окрім рідної і польської мови говорив ще із старого краю гарно по німецьки і по французьки, а тут за кілька років виголошував уже бесіди по англійськи. Знаменито і дуже плавно говорив по латині, а набрав вправи при теологічних диспутах у Кракові і тієї мови вживав у початках з Апостольським Делегатом, а також з латинськими єпископами, яким все тим дуже імпував.

Також мав дар до музики і поезії. Грав на кількох інструментах і співав дуже гарно милим, дуже сильним баритоновим тенором. Був великим католиком, але коли була прийшла булла з Риму, яка була-б зашкодила нашому обрядові, і нашій Церкві, бл. п. Єпископ постарався в Римі за її неоголошення і невиконання.

* * *

Здавалося, що такий вродливий, рослий, здоровий, гарно збудований чоловік, як Єпископ Ортинський, буде жити до сто років. Та він не дбав за своє здоров'я. При кінці життя чувся нераз апатичним і перемученим, головно через виступи деяких осіб. Та ще й не зважав і на перестуду. Перестуджувався дуже часто, та не дбав за це. Так і перед смертю був перестуджений і нездоровий, коли в неділю мав мати проповідь в церкві один із сотрудників. Але що той був в недиспозиції, попросив Владика, щоби його виручив. Владика, хоч від якогось часу сам хорий і перестуджений, не дався два рази просити, але негайно встав і пішов до церкви виголосити проповідь, а був то Великий піст. Говорив дуже горячо і з великим жаром, говорив довго, кажуть, до півтора години і цілий мокрий пішов до дому через зимне подвір'я. Не обгорнувшись, перестудився ще більше і дістав запалення легенів. А що вже давніше мав два рази запалення, так не пережив того. То вже була остання його проповідь.

День перед смертю, в четвер, чувся дуже зле і тому

просив Впр. о. Пика, щоби його висповідав, запричащав і уділив св. Єлеопомазання. На другий день, в п'ятницю, Єпископові покращало. Він встав, ходив, сам оголився і розмовляв з адвокатом Чупкою, який прийшов його відвідати і завважив, що Єпископові очі дуже змінилися, і тому дав знати родині. Коли родина прибігла, Єпископ положився і скаржився, що руки його похололи. За хвилину кликнув: „О, мені темно, о, Боже! прийми мою душу“! То були останні його слова. В годині 11:30 передполуднем того самого дня Єпископа Ортинського вже не стало між живими. Помер в 50 році життя, а по 9 літах праці в Америці. Була п'ятниця 24 березня.

Серед суму та плачу родини й домашніх розіслано телеграми до всіх греко-католицьких священників в Америці, до Апостольського Делегата і латинських єпископів. Ударили дзвони по всіх церквах і звістили смерть Владики. Вістка зробила на всіх величезне вражіння, бо ніхто того не сподівався. Сльози полились по лицях не тільки приятелів, але також байдужих, а часто й ворогів. Покійний був свідомим Українцем, тому за життя мав і ворогів і не дуже прихильних собі, а саме москвофілів і одну часть закарпатських священників, які не дуже його любили задля його українства, але по смерті всі упокорилися перед маєстатом смерті і всі признали, що це був великий і характерний чоловік. Неодні казали й донині декотрі з них кажуть: „Ми не знали, кого мали“.

В неділю, 26 березня, в годині 10 рано перенесено тіло в повних єпископських ризах, серед величезного здвигу вірних й чужого народу до катедральної церкви, прибраної в середині і зверху сумними прапорами. Кожного дня відправляли там Службі Божі і панахиди священники, що прибули, щоби віддати Єпископові останню прислугу.

Похорон відбувся в четвер 30 березня. На похорон прибув Апостольський Делегат Бонцано з Вашингтону, латинський єпископ з Філадельфії та монсініор Лавел з Нью Йорку в заступстві свого єпископа. Явилось все греко-католицьке духовенство з цілої Америки, всі дяковчителі, які чудово співали похоронну Службу Божу і на вулиці, а також делегати майже усіх парохій і безмірне число народу, місцевого й позамісцевого та із найдальших сторін Америки. Хором диригував померший недавно Андрій Гела, найліпший тоді диригент.

Духовенство в порядку і парами вийшло з палати до церкви. На кінці йшов Апостольський Делегат. Службу Божу правив генеральний вікарій, священник з Закарпаття о. Дзюбай, в асисті духовенства. Сподівалися, що прибуде Єпископ Будка з Канади, і відправить Службу Божу, але то був час війни, тому не міг приїхати. Проповідей було три. Першу виголосив о. Чаплинський, другу від духовенства

православної Церкви в Польщі, помістив з цього приводу статтю п. з. „Pierwsza jaskółka“, у якій автор, полемізуючи з твердженням про переслідування православної Церкви в Польщі, засадничо це твердження відкидає, „бо всі добре знаємо, що ніякого переслідування Православ'я в Польщі нема. Ми могли б перейти над цим протестом до денного порядку, коли б він не мав значіння, не так формального і правового, як радше морального. Таж протест, внесений кількома тисячами американських горожан до Союзу Народів... є історичним документом, на підставі якого майбутні покоління видадуть свій суд про теперішню Польщу. Бай-дуже, що основи цього протесту в великій мірі виссані з пальця. Зрештою і під сучасну пору такий документ не робить доброї реклями державі і може бути завсіди використаний проти Польщі“.

„Коли ми про те все говоримо — пише даліше „Słowo“ — то хіба не на те, щоби валити протести американських Росіян, чи на них відповідати. Не маємо чого боятися і не потребуємо виправдуватися. Говоримо тому, щоби сказати, як обережно належить формувати наші внутрішні відносини, щоби оминати на майбутнє подібних, а може навіть поважніших прецеденсів і не наразити гідності й суверенності Річипосполитої на захитання. Говорячи про підстави американського протесту, ужили ми свідомо висказу „в великій мірі виссані з пальця“. Бож щось на ділі, якась тінь дійсності в тих одержаних з Польщі „вістках і комунікатах“ є. Кажемо — нема диму без огню. Видно, що недотягнення, а радше перетягнення в нашій віроісповідній політиці вивторюють такі клуби диму, що вони з американської віддалі роблять вражіння поважної пожежі. *Спроби використати Православну Церкву до цих чи інших політичних цілей* (підкр. наше) роблять за границею вражіння переслідувань. Участь у цих спробах адміністраційного чинника дає змогу більшу часть відповідальности скинути на державу. Нащо і пошо брати в таких умовинах таку відповідальність на себе? Тим більше, що адміністраційні чинники не репрезентують ніякої загальної політичної лінії супроти Православної Церкви. *Кождий воєвода, навіть кождий староста, веде віроісповідну політику по своїй власній згоді* (підкр. наше). За експеременти цього чи того воєводи чи старости буде відповідати ціла держава“.

„Велику часть відповідальности за американський протест несе безсумніву також сама православна єрархія. Не вміла вона, а може й не хотіла, за весь час існування автокефальної Православної Церкви в Польщі, себто від року 1921, унормувати її внутрішні відносини. Навпаки, довела ці відносини до стану небувалого хаосу, головно на Волині“.

Стільки „*Slowo*“. Бачимо, що підходить воно до справи положення православної Церкви в Польщі річево і безсторонно. Признає деяку рацію авторам американського протесту, картає політику адміністраційних чинників супроти Церкви, справджує, що не все в порядку, і що конечна є напруга.

Зате дуже рішучо поставилася до згаданої американської резолюції російська православна преса в Польщі, в першу чергу орган правосл. митрополії „Слово“, яке від початку цього року появляється у двох мовах, російській і польській. Митр. Діонісій загалом не має щастя до архиєп. Віталія. Памятаємо ще ту халепу, в яку він перед кількома роками, ще будучи ех-намісником Почаївської Лаври з осідком у Ладимирові на Закарпаттю, втягнув був митр. Діонісія в звязку із спільним виступом т. зв. російської еміграційної Церкви, і яка так самому митрополитови, як і іншим владикам православної Церкви в Польщі була наробила багато клопоту, так що митрополит, щоби доказати свою повну й беззастережну лояльність супроти Польщі, мусів видати деякі розпорядки, які православній Церкві слави зовсім не приносять.

Тому в органі митрополії „Слово“ появилася насамперед заява митрополита такого змісту: „По поводу „Американского протеста“, Глава Св. Автокефальной Православной Церкви въ Польшѣ, Его Блаженство, Блаженнѣйшій Митрополитъ Діонісій, обратился къ Польскому Правительству со слѣдующимъ обращеніемъ: „Имѣю честь препроводить копію письма Предсѣдателя Всероссійскаго Народнаго Крестьянскаго Союза въ Америкѣ, отъ 25 марта с. г., вмѣстѣ съ копіей присланной мнѣ резолюціи „О преслѣдованіи Русской Православной Церкви въ Польшѣ“. — Одновременно выражаю свое самое глубокое возмущеніе ввиду провокаціонной акціи, подчеркивая, что вопросъ резолюціи внесу на чрезвычайную сессію Св. Синода, каковая будетъ созвана въ ближайшее время. Такимъ образомъ желаю публично выразить горячую привязанность Автокефальной Православной Церкви въ Польшѣ къ Государству и опровергнуть гнусныя инсинуаціи“.

Крім цієї заяви-протесту самого митрополита появилися у згаданім пресовім органі митрополії, у його польській частині, дві статті, незвичайно хитро зредаговані, які крім спростовання тверджень „американської резолюції“ мусіли хоч-не-хоч зайняти становище і в питаннях засадничих, а передусім в справі відношення православної Церкви в Польщі до Церкви російської.

І так у „Слові“ ч. 19 за цей рік у статті „Nieogłędny protest“ її автор полемізує з авторами „американської резолюції“ і при кінці довгих виводів „з цілою свідомістю від-

повідальности, що на нас у цій хвилі тяжить“, стверджує, що „переслідування Православної Церкви в Польщі з боку адміністративних і державних чинників не існує“.

Відповідаючи на закид „резолуції“ про неможливість простірного розросту правосл. Церкви в Польщі, „Слово“ твердить, що вона „має змогу свободного розросту в межах Річипосполитої. Яскравою ілюстрацією цієї змоги є збільшення числа визнавців Православ'я в Польщі на 1,400.000 впродовж 15 років польської суверенности, утворення кількадесяти православних парохій на Лемківщині в Małopolsce. Повстали вони в кількох останніх літах і мають вже свої церкви, zorganizовану і достаточну легальну обслугу духовну і т. д.“

Щодо точки, яка відноситься до розросту православної Церкви в Польщі, точніше до експанзії російського православ'я на нашій Лемківщині, — то автори „американської резолюції“ в блуді. Під цим оглядом православна Церква не тільки не переслідується, але ще й усіми засобами державної адміністрації полирається та піддержується, щоби могла в „географічній пляні“ як найбільше поширитися. Вправді вона поширюється там не силою своїх внутрішніх цінностей чи якогось спеціального життєвого гону, — бо рахуючи тільки на те, те поширення булоби дуже мізерне, а „росте“ вона на Лемківщині, яка зрештою не має ніякої територіальної стичности з православною Церквою, тому, бо комусь цього треба. І тому „росте“ вона там при допомозі державних чинників, а коли й того замало, то при допомозі терору і насильств. Автори „американського протесту“ — видно — цей „ріст“ переочили.

Дивує нас дуже, що орган митрополії, знаючи дуже добре усі секрети цього „росту“, має лице зачислювати це до успіхів православної Церкви! По нашому це не ріст, але ознака найбільшого занепаду, коли якась церковна організація всю свою експанзію і всі свої успіхи робить залежними від допомоги і піддержки державних чинників та від політичних аксесорій.

Щодо ревіндикації і замикання церков, піднесених у згаданій резолюції, то — пишеться далі в „Слові“ — ці ревіндикації і замикання церков „це не обяви переслідування самої Церкви з боку адміністративних чинників, а обявом, зрештої зрозумілої, хоч прикрої й огидної, нехристиянської реакції деяких католицьких кругів на дізнані кривди. Не будемо заглиблюватися в історичні досліди й усталення, хто кого перший скривдив, залишимо це оцінці більше покликаних чинників — вимірови справедливості й осудови історії, у розсудах яких буде узгляднений і наш голос“.

Вкінці автор статті „обертає аргумент“ і звертається до авторів резолюції, вказуючи їм на жахливе положення най-

більшій православної Церкви на світі в СРСР і взиває їх спрямувати туди свої зусилля.

До тієї справи повертає „Слово“ ще раз у 20 числі, також у польських додатку, п. з. „*Złudzenia...*“ Ця стаття обговорює справи, заторкнені в „американському протесті“ більше з принципіального боку, тому вона й цікавіша.)

„Передусім хотілиб ми звернути увагу наших читачів — пише автор статті — на мегальоманію авторів резолюції й учасників „Національного Зібрання“. В резолюції ужито щонайменше пересадних окреслень, як „Всеросійський“, „Національне Зібрання“ і т. д. Резолюції спрямовані до Голов Автокефальних Православних Церков, а також... до Папи Римського, до Союзу Народів, до Секретаря (Міністра) Заграничних Справ Зєдинених Держав та інших достойників“.

Автори статті здається, що для такої маленької справи, як положення православної Церкви в Польщі, над якою зрештою „*Głowa Kościoła naszego pracuje z Rządem nad ustaleniem przyszłego ustroju Cerkwi*“, загато галасу знято та загато людей непокоїть.

Та для нас найцікавіше отсе місце статті: „Для точно-сти мусимо вияснити, що *Свята Автокефальна Православна Церква в Польщі не має амбіції бути Російською Церквою* (підкр. наше) і з цього титулу резигнує, застерігаючи собі право уложити своє відношення до Автокефальної Російської Церкви, оперте на канонічних засадах, як до Братньої Церкви, що входить у склад Св. Вселенської Православної Церкви, на чолі якої стоїть Його Святість Вселенський Патріарх. Давня вища організація Єпархії Російської Православної Церкви не існує, що, із смутком, а заразом для точности, мусимо ствердити. Осталися в Росії багатоміліонозі маси вірних, визнаців Православія, що не мають духовного проводу, а також міліонова еміграція православних Росіян“.

Щодо еміграції, то автор радить духовенству працювати на полі релігійних потреб вірних, додаючи до цього ще й чинник діяльності добродійної та ідейної, — так, як це робить православна Церква в Польщі. „Зате не дозволимо замінювати Божий Дім на станицю чи трибуну для політиків, що вдягають на себе тоги оборонців Христової Віри, *бо польська дійсність цього не потребує*“ (підкр. наше) — кличе з емпазою автор.

Прилюдне ствердження в офіційнім органі митрополії, що „Свята Автокефальна Православна Церква в Польщі не має амбіції бути Російською Церквою“ — дарма, що висказане з болем і смутком, має для дальшого розвитку тієї Церкви далекосягле значіння, якщо тільки ця заява щира і не подиктована виключно тільки вимогами хвилі. Думаємо

однак, що ця заява відповідає фактичному стану Православної Церкви, яка в останніх часах йде швидкою ходою до повної польонізації. Урядування у ній ведеться по-польськи, науку релігії по школах для православної молоді викладається по-польськи, офіційно видається частинно в польській мові, проповіді в більшості парохій виголошуються по-польськи, ба навіть богослуження — і то на домагання самого духовенства — зачинають відправлятися по-польськи, — то якжеж тут не вірити, що „Święty Autokefalny Kościół Prawosławny w Polsce nie ma ambicji być Rosyjskim Kościołem“?! І мають чого обурюватися чорносотенні оборонці „русскаво“ характеру православної Церкви з ославленим архієп. Віталієм на чолі, якому автор статті не щадить колючок, осуджуючи його „політичну діяльність“ як редактора „Почаєвських Лісток“, приписуючи недовіря частини польського громадянства до православної Церкви якраз шкідливій діяльності цього „ославленого Віталія Максименка“.

„З сумом мусимо прийняти до відома, — кінчить змушений не все вдатною обороною перед важкими закидами американської резолюції автор — що резолюція є наче реакцією на скарги православного населення, яке живе в Польщі. Якщо це правда, то ці одиниці заслуговують на публичне осудження (!), як клеветники, а їх протекторів хочемо перестрегти, що у відродженій Польщі Пілсудського нової Торговиці не буде“.

Ось і оборона, переведена найвищим єрархом православної Церкви! Така оборона положення православної Церкви в Польщі перед закидами авторів „американської резолюції“ це вже не льояльність супроти держави, але огидне льокайство і непристойне лизунство! І тому така оборона не може нікого переконати!

* * *

Заява митрополита Діонісія, що в Польщі нема ніякого переслідування православної Церкви, його маніфестаційне визнання гарячої відданості державі з боку Автокефальної православної Церкви в Польщі та опрокинення „безчесних інсинуацій“ авторів „американської резолюції“ — вивело з рівноваги виленське „Русское Слово“, яке в числі з 17. травня ц. р., обговорюючи згадану заяву митрополіт, пише:

„Було би може ще добре, коли б на світі існували тільки американські часописи, а то — на лихо — є н. пр. й такі, як „Воскресное Чтеніє“, що виходить в Польщі чи не 13-ий рік. Коли ж перекарткувати хоч би лиш побіжно числа цього „Чтенія“ за згагані роки, то можна там стрінути все: і замикання церков, і відбирання їх, і захоплювання кла-

довищ та могил, і адміністраційний натиск на духовенство, яке жиє „між молотом і ковалом“, і натиск на законовчителів відносно мови..... і т. д. — весь цей обильний матеріал, яким користувалися своєчасно наші послі і сенатори для своїх парламентарних промов. Словом все те, що знаходиться „в американськiм протесті“, а то й ще дещо можна додати. А з усього того повстав би не один доволі об'ємистий том!“

„Щож тут робити і як пояснити собі те все? Видно, що вищі церковні круги, під наглядом яких видається „Воскресное Чтеніє“, „Слово“ — а видавались і інші часописи — передше не чули горячої любові до Держави, а навчилися її щойно в 1936 році, і тому до цього часу займалися, хоч і в м'якій формі, „безчесними інсинуаціями?“

„Якщо так, то треба буде не тільки в американських часописах, але й у „Слові“ і „Воскреснім Чтеніі“ напечатати спростування, що все те, що говорилося і говоритья в Польщі про положення Православ'я — сама неправда. А саме: Люблинського чи Холмського собору ніхто не зносив, вони стоять, як і передше на місці, їх навіть не перемінено на католицькі костели. А якщоб про них було щось подібне в часописах, то це, правдоподібно, перемішали з храмом Христа Спасителя в Москві або з Симоновим монастирем чи Іверською каплицею.

„Цілої низки церков ніхто в нас не відбирав, а лиш декуди була звичайна „ревіндикація“ з помічю і без помічі влади; нижче духовенство зовсім не є залежне від адміністрації, а вище користується повною свободою говорити так правду, як і неправду, про що, як яскравий доказ свідчить ось хочби згадане митрополиче спростування. Якщо у нас говорять проповіді і відправляють деколи по польськи, а також у полькій мові ведеться переписка в консисторіях, то все те діється під натиском православного населення, яке давно бажає польонізації, а коли вона й не вводиться відразу, а тільки з „благорозумною“ ступневістю, то діється це лиш тому, щоби не занадто хвилювати нарід.

„У внутрішнім життю Церкви два рази на рік відбувається Собор, — іронізує дальше автор статті — як приписують канони. Вибране народом вище духовенство користується повним довірям і любовю. Православ'я цвисте і росте, а сектанство, головнож комунізм навпаки, падуть і гинуть з дня на день, все більше й більше. Тому немає ніколи й церковних ексцесів. Все, що в цій справі писали навіть польські часописи, брехня. Ніякого Вишгородка, рівенських подій і „Почаївської демонстрації“ не було. Не було виселення духовенства. Здається, що не було навіть убивства митрополита Юрія, який помер спокійною смертю, вітступивши добровільно катедру своєму мудрішому наслідникові“.

„І тому направду виступ американських російських ор-

ганізації був „провокаційний“, він викликав спростування митрополії і примусив її, з одного боку, виявити свою „горячу любов до Держави“, а з другого — показати, як вона, ця влада, „радіє радощами й журиться клопотами нашої Православної Церкви“.

І так, як бачимо, російська православна „общественность“ на точці заторкнених „американським протестом“ справ і невдалої оборони перед закидами з боку митрополії — з своєю найвищою церковною властю розходиться. Митрополія у своїх відповідях авторам протесту на сторінках „Слова“ сказала багато неприємних для неї річей, з яких правдивою „ерессю“ належить уважати твердження митрополії, що вона не вважає православної Церкви в Польщі Церквою російською, так що ця патріотична „русская общественность“ розчарувалася, проти цього протестує і певно ніколи на таке становище своєї єрархії не погодиться. Та життя переходить над її протестом до порядку. Православна Церква на українсько-білоруських областях польської держави скорше чи пізніше мусить втратити свій неприродний російський характер і мусить стати національною Церквою населення, що її визнає. Насильне і вперте зберігання російського характеру тієї Церкви веде тільки до другої скрайності, ще більш неприродної і куріозної, до її повної польонізації.

X.

Всячина

Закінчення ювілею Високопреосв. Митрополита Кир Андрея. В травні закінчено ювілей 70-ліття Високопреосв. Митрополита Кир Андрея незвичайно сердечно і святочно. На свято св. Юрія прощали Ювілята вірні із сіл і загалом з провінції, які прийшли на храмове свято в небувалім досі числі. На закінчення ювілею відбулася триденна місія, що зачалася в суботу 2. травня, а скінчилася в самий день св. Юрія. Реколекційних наук, що їх виголошував о. Вас. Величковський Ч. св. Ізб., слухали тисячі вірних. В храмовім святі св. Юрія, при чудовій погоді, взяли участь тисячі (біля 15 тисяч) вірних з усіх усюдів Галичини. Архієрейську Сл. Божу співав Преосв. Іван на Святоюрським подвір'ю у спеціально збудованій каплиці. Співав дуже гарно хор питомців Духовної Семинарії. По Сл. Божій Достойний Ювілят появився на балконі митрополичої палати, витаний оваційно, серед радісних окликів і оплесків, тисячами вірних, — і уділив усім Архієрейське благословення. Серед вірних була й наша стигматичка Настя Волошин, яка ходила навіть з такою в товаристві Сестер-монахинь, так що всі приявні могли її добре бачити, з чого були дуже задоволені.

Властиве закінчення ювілею відбулося в неділю, дня 10. травня. На 4 год. по пол. прийшли до Святоюрського храму процесії усіх львівських церков (10 процесій). Просторе подвір'я між катедрою і митрополичою палатою залила кільканадцятьтисячна маса вірних, над якою повівали сотні різнобарвних церковних хоругов і прапорів, між ними багато гарно вишиваних, лунали співи і нісся золотий гомін із Святоюрської гори на княжий Львів і ген далеко на цілий край, звіщаючи всім, що мешканці престольного города складають поклін Найбільшому Синови Галицької Землі. З балкону величавого храму повівали три великі прапори, папський по середині, а по боках національні українські, наче символізуючи тісну зв'язь нашої Церкви з Апостольським Престолом і з Українським Народом.

В каплиці на подвір'ю о. мітр. Ол. Базюк в сослуженню біля 30-ти священників, з усіх львівських парохій, відправив вечірню і параклис до Пресв. Богородиці, після чого о. др. Г. Костельник з балкону митрополичої палати виголосив проповідь, навіязуючи до слів св. Ап. Павла „Сила моя в немощи совершається“.

По відспіванню тисячними масами вірних благальної пісні явилася на балконі палати маєстатична, хоч і похилена недугою, псстать Ювілята, привитана одушевленими окликами й оплесками вірних, — після чого зачалася Святочна академія. Розпочав її хор Тов. „Будучність“ при церкві св. Юра і Дяківської бурси католицьким гимном, а голова Святоюрського Кружка Тов-а „Будучність“, п. Олена Гординська привитала щирими і теплими словами Високопреосвященного Митрополита. Згаданий мішаний хор під управою п. В. Жолкевича відспівав многоліття і кантату „Витай нам, наш Архиєрею“ рівно і складно, а дівчина Анна Сивиківна виголосила дзвінким, металічним голосом та з повним розумінням гарний вірш Романа Дурбака „Князеві Церкви й України“. По співі мужеського хору промовив від імени Святоюрської парохії її парох, о. прал. Куницький, заявляючи, що ми всі молилися, молимося і буде молитися, щоби Бог зберіг Достойного Ювілята для Української Церкви й Народу ще многі літа, на що хор відспівав многоліття.

Високопреосвящений Митрополит, зворушений такими сердечними виявами пошани і синівської відданости своїх вірних, уділив усім Архиєрейське благословення і під радісні оплески й оклики „Слава“ удався до своїх кімнат.

Хоч ювілей Високопреосв. Митрополита цим закінчився, то ювілейні святочні обходи в цілім краю відбуваються дальше і будуть певно відбуватися до кінця року.

Відкриття вистави катол. преси у Ватикані. Дня 12. травня, себто в день своїх імянин, Св. Отець в оточенні усіх куріяльних кардиналів і малярського примаса,

кард. Середія, удався в 11 год. ранку до репрезентаційної салі виставових павільонів, щоби відкрити Всесвітню Виставу католицької преси. По дорозі, у Ватиканським музею, чекав на Папу дипломатичний корпус, Великий майстер Мальтанських Лицарів, губернатор Міста Ватикану, папський двір, вищі римські церковні достойники та голови і представники всіх національних виставових комітетів. Коли Папа засів на троні, перший промовив голова виставового комітету, гр. Далла Торре. Просив Св. Отця о благословення і підкреслив, що вистава є доказом відданости католицької преси Христовому Намісникови. Дальше сказав, що вистава дасть пресі не тільки фахові і технічні користи, але теж моральні, тому що католики зрозуміють краще, що для успішної оборони доброї справи треба зоружити себе правдою. Комітет має надію, що нинішнє таке велике, мирне зібрання при боці спільного Батька може бути одночасно гарним прикладом горожанського миру і братерства та, відповідаючи вповні величчю змаганням Христового Намісника, може стати початком замирення народів. Підніс, що Папа кожної днини слідкував за роботами біля вистави, все заохочував і давав ради, а тепер те своє зацікавлення і прихильність завершує благословенням для довершеного діла. Нехай це благословення сплине на всіх журналістів світу, які в цій хвилі, зайняті своєю щоденною працею, очікують вістки про нього з синівським бажанням — передати його благодатний відгомін усій великій католицькій родині. — На це повитальне слово Св. Отець виголосив промову, в якій висказав своє вдовolenня з успіху вистави. Підкреслив, що на виставі є павільони 45 держав Європи і 53 країв Азії, Африки й Австралії. Папа висловив жаль, що на виставі нема двох великих держав, натякаючи на Німеччину й СРСР. Виступив дальше проти комунізму, не лиш як голова Церкви, але теж як людина, остерігаючи весь світ перед небезпекою комунізму. Наприкінці своєї промови Папа поблагословив виставу і всіх приярних.

Стигматичка Настя Волошин вступила в монастир. Стигматичка Настя Волошин вступила на приказ, одержаний в екстазі, до монастиря СС. Василіянок ім. св. Маркрина у Львові, при вул. Потоцького, принявши імя — дане їй також в одній із її численних екстаз — Маріям. Святочні облечини відбулися у згаданім монастирі дня 21. травня ц. р., себто у свято Вознесення Госп. Монастирська каплиця, де відбулися облечини, була вщерть заповнена людьми, переважно львівською інтелігенцією, яка при тій нагоді хотіла побачити славну стигматичку. Чину облечин, дуже зворушливого і повного глибокої символіки, довершив сам Високопреосв. Митрополит, який спеціально для тієї ціли приїхав до монастиря. Настя у першій частині чину облечин, одягнена в білу весільну сукню, у білім серпанку і з міртовим

вінком на голові, була незвичайно схвильована, зате в другій частині акту облечин, коли явилася перед Архиреем в чорнім монашій одязі, щоби одержати з його рук вервицю, була вже зовсім спокійна, а в її очах горів вогонь святої радості. По довершенім чині облечин, о. др. Костельник відправив Сл. Божу, а по ній Високопреосв. Митрополит сказав відповідну до хвилі проповідь.

VI Унійний Конгрес на Велеграді. В неділю дня 17. травня ц. р. зачалися на Велеграді ювілейні торжества, які триватимуть аж до пізньої осені. Ці головні ювілейні торжества на честь 1050 ліття смерті св. Методія відкрив заступник Св. Отця, пражський нунцій Msgr. Пітер, який приїхав в суботу 16. V о год. 10 вечером. При тріумфальній брамі привитали нунція церковні і світські достойники. Підчас богослуження в неділю відчитано папський лист в справі Кирилометодіївських ювілейних торжеств, а також подано до відома десятитисячній масі паломників усі духовні привілеї, що їх Ап. Престол на час ювілейних свят уділив. Архирейську Сл. Божу правив Ап. Нунцій при численній асисті.

В часі ювілейного Кирилометодіївського року відбудеться на Велеграді, як ми вже про це в попередніх числах згадували, багато різних нарад, зїздів, а на перше місце висувається VI з черги Унійний Конгрес, що відбудеться у днях від 15 до 19. липня. Цей зїзд складатиметься із трьох частин: богослужень в східній і західній обряді, пленарних і комісійних нарад та дискусій із незєдиненими в тіснішому крузі заінтересованих.

На трьох секціях цьогорічного велеградського зїзду виголосять по п'ять рефератів. В догматичній секції передбачені реферати: „Про джерела теології св. Кирила і Методія“, „Святі Кирил і Методій і почесність до Преч. Діви Марії“, „Відношення св. Кирила і св. Методія до примату Римських Папів“, „Про походження Св. Духа“ і „Про римську теологію за часів св. Кирила й Методія“. Літургічна секція буде обговорювати теми: „Повага словянської Кирилометодіївської літургії“, „Старословянський переклад св. Письма“, „Доля словянської літургії в Чехії і на Моравії“, „Подвійна форма східної, византійсько-синодальної та української літургії“ і „Видавання літургічних византійсько-словянських книг“. Історична секція виступить з рефератами: „Історичні куліси византійської держави в добу св. Кирила й Методія“, „Як св. Методій поміг заключити договір або порозуміння між Великоморавською державою і Ап. Столицею в 880 р.“, „Доба св. Івана та його впливи в Чехії“, „Добродійний вплив кирило-методіївської ідеї в добу поїосифінського феброніанізму“ та „Історична картина долі словянської літургії в Югославії та Болгарії“. Крім цього виголосять ще

низку рефератів з історії культу св. Кирила і Методія. — Українські вчені теолоґи дістали запрошення виголосити на цьому зїзді низку рефератів.

Примусова димісія французького архієпископа. Часописи донесли, що архієпископа в Роуен кард. Де Ла Віллерабеля Св. Отець мусів звільнити за непослух і деякі інші провини, що нарушили авторитет Церкви, її дисципліну та повагу архієпископського становища. Дня 1. травня ц. р. приїхав до палати архієпископа в Роуен архієпископ з Камбре і після довгої розмови запропонував йому зголосити свою димісію. Архієп. Де Ла Віллерабель заявив тричі, що цього не зробить, бо це означало би, що признається до вини. Тоді архієпископ з Камбре прочитав папський декрет, який звільняє арх. Віллерабеля із його становища. Арх. Віллерабель звернувся з особистим листом до папи і французький посол при Ватикані теж інтервенював у його справі, але надаремне.

Вина кардинала Віллерабеля була ось у чому: від десяти літ він тримав при собі довіреного молодого священика — дуже енергійного та зручного, який почав управляти єпархіальними фінансами і спекулювати ними. Чимало з тих грошей він розтратив, але для себе вибудував віллу і жив широко. Коли архієпископ запізно розчарувався у своєму вихованкові, замість передати справу церковній владі, звернувся просто до суду і тим нарушив церковну процедуру. Крім цього мав він за собою вже різні світські виступи, дуже рідке листування з Св. Отцем та загалом стояв він на якімсь дивнім опозиційнім становищі до Папи.

Нема еволюції в поглядах комуністів на релігію. В останніх часах писалося і пишеться багато в різних часописах (навіть в російських православних органах Польщі) про еволюцію большевицьких поглядів на релігію. Пускали в світ різні вісти про близьке скликання церковного собору в Москві, що мав відбутися весною ц. р., про проголошення релігійної толеранції, про свободне святкування Великодних свят і інше. Тимчасом большевицька преса, не говорячи вже про приватні вістки, сама свідчить про те, що старе гасло „Боротьба проти релігії це боротьба за соціалізм“ панує всевладно в державі комуністів. Центральний комуністичний орган, московська „Правда“ з нагоди ювілею 10-ліття „Союзу безбожників“ пише про працю, виконану для поширення безбожництва ось як: „Впродовж цих літ виконано велику працю. В фабриках, робітнях, колхозах і совхозах працювало 50 тисяч безбожницьких кружків, що мають 5 мільонів членів. „Союз безбожників“ має рівнож понад 2 мільйони молодих воюючих безбожників. Основано понад 30 безбожницьких музеїв. Рік річно відбувалося кількадесят тисяч безбожницьких конференцій. Підчас самої

тільки противеликодної кампанії в 1935 році зорганізовано 3665 конференцій і сходин. Протирелігійні видавництва видавали річно 80 нових наукових і популярних книжок, крім часописів і брошур“.

Останні числа „Безбожника“ й „Антирелігійника“ за 1936 рік ведуть даліше підбурюючу акцію проти християнства і заявляють, що боротьба проти релігії буде доведена до кінця. Голова „Союзу безбожників“ Ярославський сказав на ювілейних парадах з нагоди 10-літнього існування згаданого союзу, що протирелігійна праця має й надаліше вестися з великою енергією і розмахом, а ювілей безбожництва має бути використаний для зміцнення праці „Союзу“.

Водяний табір на Лімницею уладжує Товариство КАУМ вчасі від 4—28 серпня 1936 р. на Соколі б. Галича.

Участь може брати мужеська молодь повище 18 років (можливі винятки). — Кошти удержання (таборова оплата) виносить 30 зл.

Писемні зголошення до табору слід надсилати до кінця травня ц. р. на адресу: Іван Паук, Львів, вул. Сикстуська 39а.

Враз із зголошенням треба присилати:

а) половину таборової оплати, цебто 15 зл. (поштовим переказом на повищу адресу);

б) докладне заподання таких даних:

- 1) ім'я і прізвище,
- 2) докладна адреса,
- 3) рік уродження,
- 4) ступінь освіти,
- 5) зайняття і спосіб удержання,
- 6) вмілості, здібності й заінтересування,
- 7) відбуті табори;

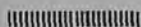
в) побажані відповідні поручення.

Про прийняття до табору повідомиться зголошених своєчасно поштою.

Усякі евентуальні зміни будуть подані до відома у дальших комунікатах.

З огляду на обмежену кількість місць радиться якнайскорше зголошуватися.

Таборова Комісія КАУМ

Печатається за дозволом Митрополичого Ординаріату у Львові

Видає Бог. Наук. Товариство

Відповідальний редактор: о. Петро Хомин.

З друкарні „Бібльос“, Львів, Японська 7. Тел. 14-78.

В Адміністрації „Ниви“ Львів, вул. Коперника 36

МОЖНА НАБУТИ:

Праці Богословського Наукового Товариства

які виходять під проводом о. проф. Др. Йос. Сліпого.

- Т. I. Св. свщм. Йосафат Кунцевич (S. Josaphat Kuncevyč) — матеріали і розвідки з нагоди ювілею. Зібрав о. Др. Й. Сліпий. Ст. 261. 8°.
- Т. II. Др. Jos. Slipuj: De principio spirationis in SS. Trinitate. P. VIII + 120. 8°.
- Т. III. о. Др. Спирідон Кархут: Граматика української церковно-словянської мови (Grammatica linguae ecclesiastico-slavicae ucrainicae). Ст. XIX + 284. 8°.
- Т. IV—V. Аскетичні твори св. Отця нашого Василя Вел. (Opera Ascetica S. Basilii Magni). — Пер. з грецького митроп. Андрей Шептицький. Ст. XIV + 490. 8°.
- Т. VI. Др. Володимир Січинський: Архітектура Катебри Св. Юра у Львові (L'architecture de la Cathedrale de St. Georges a Leopold). Ст. 97 + XXX. 8°.
- Т. VII—VIII. Др. Саломія Цьорох, ЧСВВ: Погляд на історію та виховну діяльність СС. Василиянок (Conspectus historiae et opera paedagogica Sororum Ordinis Sancti Basilii M.). Ст. 256. 8°.

о. Йосиф Сліпий: Богословське Наукове Товариство і його статuti. Ст. 19. 16°.

Богословське Наукове Товариство у Львові в першім десятиліттю свого існування (1923—1933). Ст. 92. 8°.

Чи Ви замовили вже на Сорокоусти,
Великий Піст і Великдень?

СВІЧКИ „КЕРОС“

Ні? Пишім таки зараз замовлення...

Н И В А

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2 $\frac{1}{2}$ арк.
з проповідничим додатком
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата виносить 12 зл. річно,
півріч. 6— зл., чвертьрічно 3— зл.
для Америки 2'50 долари річно.

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чековеkonto: 151.092

З М І С Т:

	стор.
<i>Роман Лиско:</i>	
Слава Пресв. Богородиці у наших богослуженнях	202—206
<i>о. Микола Дідуник:</i>	
Для успішности проповідей	207—210
<i>о. Андрій Лошній:</i>	
Великий піст в річнім церковнім уставі	210—215
<i>о. др. Г. Костельник:</i>	
Чудесно відновлений образ Христо- вого Розп'яття у Глинянах	215—219
Чи переслідування?	219—226
<i>о. Теодор Цегельський:</i>	
На актуальні теми	226—227
<i>Марія Коритко:</i>	
Рефлексії з нагоди смерті сусід- ського священика	227—229
<i>о. Савин Дурбак:</i>	
Посмертна згадка	229—232
Що завдячуємо Християнському Сходові?	232—234
Нові книжки	235—236
Всячина	237—240

Впреподобні Отці

Передплатники „НИВИ“!

**До цього числа долучуємо поштові роз-
розрахункові чеки. Вплачуйте ними на-
лежитість за „Ниву“.**

АДМІНІСТРАЦІЯ.

Вже появилася всім так дуже ожида́на книжка

О. Д-ра Г. КОСТЕЛЬНИКА про

НАСТЮ ВОЛОШИН

частина перша: історія стигматизації.

Книжка має 140 сторінок, з ілюстраціями.

Наклад вичерпується.

ЇЇ ЦІНА 1 зл. — Замовляти можна в автора

(пл. св. Юра 5), а також в Адміністрації „Ниви“.

Хто одержав цю книжку, а не вплатив належності за неї,
хай зробить це якнайскорше!

Н И В А

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2^{1/2} арк.
з проповідничим дод а т к о м
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата виносить 12 зл. річно,
півріч. 6— зл., чвертьрічно 3— зл.
для Америки 2'50 долари річно.

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чековеkonto: 151.092

Sygn. VI. I. Pr. 147/36.

WYCIĄG Z PROTOKOŁU WSPÓLNEGO POSIEDZENIA NIEJAWNEGO.

Sąd okręgowy Wydział VI. I. karny we Lwowie w składzie: Przewodniczący Wiceprezes S. O. L. Malicki, S. O. Dr. J. Locker i S. O. T. Będaszewski, w sprawie konfiskaty Nr. 5 czasopisma pt: „Nywa” z daty Lwów, maj 1936 r. do Sygn. VI. I, Pr. 147/36, — na posiedzeniu niejawnym w dniu 4 czerwca 1936 r. po wysłuchaniu zdania Prokuratora Sądu okręgowego we Lwowie

p o s t a n a w i a :

uznać za usprawiedliwioną dokonaną dnia 30 maja 1936 r. przez Starostwo grodzkie we Lwowie konfiskatę czasopisma pt: „Nywa” Nr. 5 z daty Lwów, maj 1936 r., zawierającego w artykule pt.: „Z hołosiw presy” — znamiona występku z art. 170 k. k. — zarządzić zniszczenie całego nakładu i wydać w myśl §. 493 p. k. zakaz dalszego rozpowszechniania tego pisma drukowego.

Zarazem wydaje się odpowiedzialnemu redaktorowi tego czasopisma nakaz, by orzeczenie niniejsze umieścił bezpłatnie w najbliższym numerze i to na pierwszej stronie.

Niewykonanie tego nakazu pociąga za sobą następstwa przewidziane w §. 21 ust. druk. z dnia 17 grudnia 1862. Dz. p. p. Nr. 6 ex 1863. t.j. zasądzenie za przekroczenie na grzywnę do 400 złotych.

Uzasadnienie.

Ogłoszenie drukiem wymienionego wyżej artykułu ma na celu szerzenie nieprawdziwych wiadomości o stosunkach religijnych kościoła prawosławnego, co może wywołać niepokój publiczny. Według §§. 487, 489, 493 p. k. oraz §§. 36 i 37 ustawy prasowej jest zatem powyższe postanowienie uzasadnione.

Przewodniczący:

Ł. Malicki w. r.

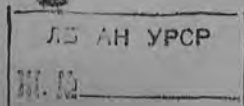
Protokółant:

St. Kwaśniewski w. r.

Za zgodność:

Lipanowicz

kier. sekret.

Роман Лиско

Слава Пресв. Богородиці у наших богослуженнях

(Продовження)

IV

В наших богослуженнях у величавій постаті виступає Небесна Цариця. Марія з'являється, як „єдина великоіменита“. Між Святими Вона перша і для Святих Вона теж має своє велике значіння. Ми знаємо Її вже, яко „печать пророк¹⁾“. Та крім цього Марія є „богогласних Апостол проповіданіє; Апостол похвала (Четв. гл. 1); — пініє; — оглашеніє; святопервочистая похвала небесних чинов; превисшая небесних сил; чеснійшая Херувім і славнійшая без сравненія Серафім; Ангелов украшеніє; Ангельская слава; Ангелов сладость, безплотних піснь (Богор. Догмат гл. 1); страдалцев вінець неувядаємий; святих страдалцев радованіє, похвала мучеников; — преподобних; — праведних (Суб. утр. гл. 2); украшеніє мученик (Пят. утр., гл. 2); і інше.

Марія є також Царицею світа. Бо читаємо „От корени чистая царска прозябла еси“ (Сер. Пов., гл. 8). Тому Вона: „владичица наша; владичица міру; царица ненавітна; царя слави порфіра пречистая; божественна палата царская; Госпожа (Четв. утр. гл. 4); царський град“. Не дивно, що до Неї відносять слова псалмопівця: „Преславная глаголашася о Тебі граде божий“²⁾ і „Предста царица одесную Тебе“³⁾.

Бо що ж означає слово „Марія“ на думку деяких св. Отців? Марія це володілька моря. Море це життя, а над людьми володіє Морія. Часто воно, це море, стає гріховною калюжею і над цією калюжею приходиться нераз Марії царювати. А в цій калюжі валяються люди, яких з цього болота витягає Марія „потопляємих предстательница“ Бо хоч в літургічних піснях ніде не стрічаємо слова „Мати наша“, то однак де найбільша нужда тілесна і духовна, всюди Її бачимо, як заступає, лікує, визволяє, кормить, проводить і спасає, чого не робить ні найрідніша, ні найпечаливіша мати.

Марія є для нас усім. Вона передовсім захоронює і боронить християн. Співаємо: „Заступнице християн непостидная“ (Богор. гл. 6); „упованіє християнов; поборнице православних красная; прибіжище християнское; варваров паденіє всевоеванное; стіно християнов претверда і непобо-

¹⁾ Гляди вище.

²⁾ Гляди вище.

³⁾ Псалом 44, 10.

рима; всемилосердна вірних молитвеннице; возведеніє вірних; вірних утвержденіє; — удобреніє (Бог. Догм. гл. 1); і інше. Хто страдальний не знайшов в Неї заступниці?!

V

І знову в іншій шаті бачимо Мпрію. Наша Східня Церква вже від давна почитає Марію нашу Заступницю перед Богом (Покрова Пр. Діви Марії). Марія пам'ятає про всі дочасні терпіння, тілесні чи духові, та ізза того Вона названа: „Божественний окрінь милосердія (Сер. утр., гл. 4); хранительница; держава земнородних; хранительница неотступная от мислених і видимих враг (Сер. Пов. гл. 7); заступница благохвальная, болящих цілебница, неіскудное і неізждиваємое сокровище ісціленій (лікувальний скарб, що не маліє і не нищиться); недугующим сила; потопляємих предстательница; болящим умиреніє, руководительница заблудших; жезл сліпих; жезл старости: питательница алчущих; утішеніє оскорбляємих; нищих помощница; обуравємих пристанище; всіх скорбящих радость і болящих посіщеніє; радости неотемлемое жилище; пространство в скорбіх (як смуток, тоді стискається наше серце, а Марія, вливаючи потіху, наче його поширює); удобреніє страдалцев, пристанище єдинодержавное“.

Але найважливіша поміч, яку дає нам Марія, це поміч душевна, поміч у нашім змаганню до спасення. Тому називаємо Марію не лиш „болящим тілом врачество“, але й „отчаянным душам спасеніє“. Вона: „Спасенія нашего главизна, начало спасенія“, бо Марія по думці протоевангелія стерла голову ворогові нашого спасення. І читаємо про Неї: „бісов умерщвленіє; язва бісов, бісов плачевний струп; разрішеніє лютих і введеніє благословенія“. Бо Вона: „спасеніє міра; спасенія основаніє; спасаємим путь; спасенія стезя; незаблудная наставница спасаємих, ціломудрія ходатаїца; теплая в іскушеніях помощница; согрішающих очищеніє і падших воззваніє і стоящих утвержденіє; спасеніє земним; стіна претверда; ходатаїца живота божественная; разрішительница смерти“. І тому надію на Неї повинні покладати всі люди, бо Марія навіть „ненадеждних надежда“ і „отчаянных“ (Втор. утр. гл. 5) і „пристанище житейских плаваній“.

І знов бачимо море і морську зізду. Який радісний оклик, коли серед ночі подорожні побачуть ізза темних мряк ясне світло званої зірки. Не меншу потіху і надію вливає в душі розбитків „житейського моря“ Марія, що якраз серед найбільшої гріховної п'янки потрапить прояснити дорогу занепокоєним путникам до небесного царства.

VI

Та крім вище наведених імен і назв, стрічаємо величезне число порівнянь і аналогій, метафор і метонімій, бож Схід був схильний духові поняття маркантно і гіперболічно узмисловлювати, малюючи їх поетичними описами. Сьогодні деякі з них видаються нам навіть смішними чи дивними, але в добу авторів літургічних книг (VI—IX в) уважались вони вершом поетичної помисловости. І такі стрічаємо назви: „благовіщанная цівница (ліра, що голосить добру вість) (Сер. утр., гл. 6); „богоістанк постав от негоже одєжду плоть богочначальнїюу Дух проуготова“ (ткацький варстат (це Марія), на якій (ткач) Дух Святий приготував святую тканину, себто людську подобу Бога Слова); „Село єже божественний возрадивше клас“ (Сер. утр., гл.); „Бразда (неоранная) божественный клас (животный) прорастивше, імже вірних сердца питаються вірою“ (Пят. Пов., гл. 3); „Світоносная колесница солнца“ (Втр. утр., гл. 5).

Це порівняння до сонішної колесниці ґрунтоване на мітології, де сонце це Бог-Феб, що віздить на колесниці на небо. Христос неначе при допомозі колесниці-Марії, появився на небеснім зводі історії людства, щоби світ міг Його, Неприступне Світло побачити земськими очима, як чоловіка. Марія це „мост провадяй мертвий ко вічному животу“ (Нед. утр., гл. 5) одєжда преукрашенна; чесний сосуд всеї веселенній; сокровище жизни благих і нескверних“ (це паралеля до Св. Духа, який теж називається сокровищем, благих і нескверних, бо Марія це „супружница“ Св. Духа); „священное сокровище славы Божїя (кондак Введенія); „алавастр мисленний міра“ (Сер. Пов., гл. 4): це безперечно натак на посудину, в якій грішница принесла Ісусові миро і вилила на Його голову¹⁾. Так, як ця грішниця змила через те свої гріхи, бо „много полюбила“, так також і Христос з безконечної любови до нас обмив нас з гріхів, вилившись з алябастрової (непорочної) посудини, Пр. Діви. Вона зветься ще багатьма іншими іменами нпр.: „роса Єрмонская на Сїон сошедшая; другое, — умное небо; квас человеческого существа; высота неудобовосходящая человеческими помисли; глубина неудобозримая і Ангельскими очима; цареве сїдалище; чудес Христових начало; приятное молитви кадило; покров міру; цвіт нетлінїя; вінець воздержанїя; древо світоплодовитое і благосїннолиственное; вертоград затворен; одєжда нагих; ключ царствїя Христова; добрая младопитательница дівам; невіста красительница душ святых; луч умного солнца; гром враги устрашающий; баня омивающая совість; чаша нового винограда (Пят. Пов. гл. 5); чаша напаяющая вірних кровію Агнца; чаша черплю-

¹⁾ Марко 14, 3.

щая радость; чесный вінец царей благочестивих; чесная похвала єресв благоговійних; зеркало неімущее порока; источник невозмущенный; цвіт тернієм гріховним неугнетенный; чертог Слова заключенный; луна красная; день, ємуже благослови Бог ¹⁾; скиптр царя Христа; богатство всего міра безцінное“ й ін. (Октоїх і Акафист).

Крім цього стрічаємо ще багато різнородних прикмет Марії, які звичайно взяті в найвищій ступні, додаються до імен нпр. „преблагословенная; всеблагословенна; присноблагословенна; благословенїйша; пресвятая; всевятая; святїйша; чистая; пречистая; чистїйша; благая; преблагая; всеблагая, милостивая; всемилостивая; премилостивая; всеславная; пречестная; всечестная; чеснїйша; всепїтая; всемошная; предобрая; блаженная; преблаженная; всеблаженная; блаженнїйша; препрославленная“; і т. д.

Імен і назв для Марії в літургічних книгах є багато більше. Одні ріжняться між собою змістом, інші лише формою і зовнішнім образом, чи описом, а в суті річі голосять цей сам зміст, інші є синонімами, мають лише іншу будову слова, як нпр. „неіскусобрачная, браконєіскусная; всеблагая; преблагая; неопальная, неопалимая; нестарєема; село, земля, нива“ і т. д. Деякі імена повторяються частіше, інші лише деколи приходять. Часто чуємо такі: Матер Божія, Богородица, Дїва, Невїста і т. д., а майже не стрічаємо самого імени Марія. В цілім Октоїху ледви чи 10 разів стрінемо це ім'я. Мабуть ОО. Піснетворці не хотіли частим повторенням надуживати цього святого Імени, щоби воно не збуденніло, або маючи таку могутчу скалю висловів, просто не відчували потреби повторяти саме ім'я „Марія“. І кожне з тих імен не є якоюсь пустою фразою, чи зайвим панегіриком, але оперте на догмах католицької Церкви (передовсім перших VIII соборів вселенських), має в собі глибокий зміст. Але найбільше змісту дошукались ОО. Церкви в імени Марія. Її найбільш питома ім'я це Морська Зоря, Гіркість моря, Володїтелька моря.

Море це добре підібраний символ неспокоїного і небезпечного світового життя, чи гріховного занепаду. Море це символ великої небезпеки. Тому Марія це велика хоронителька, заступниця і спасителька. Ще й до сьогодні в українському народі заховалася віра, що Марія „зо дна моря спасає“. В переконанню, що не маємо кращої заступниці, співаємо: „Не імами інія помощи... на Тебе надїємся і Тобою хвалимся“ (Параклис). Бачимо, що славою Марії і ми славимоса: „Слава твоя. Богородице, всім простертая!“ (Богород. Сїдален). Марія це наші гордощі, бо Вона „непостидная!“

¹⁾ Битія Гл. 1.

Чи ж не здивує нас це велике багатство висловів, від яких аж віє святим подихом гарячої любови і відданости для Небесної Цариці, почитання і пошани для Божої Матері, співчуття для Співвідкупительки, признання і захоплення для Непорочної Диви? Автори цих пісень, уложених в честь Марії, просто навипередки йшли, щоби як найгарнішими і найвлучнішими словами висказатися про Пречисту. Та скоро самі доходять до цього заключення що „Чудесе рождества Твого сказати язик не может“ [Богород. Догмат, гл. 7]. Та не лише люди своїми обмеженими поняттями і словами не можуть цього висказати, але й самі Ангели після наших літургичних пісень „вострепетаху і ужасахуся“, а Архангел Гавриїл сам був (так сказатиб по людськи) у великому клопоті, якими словами привитати Марію. Ось як сказано: „Красоті дівства Твого і пресвітлої чистоті Твоїй Гавриїл удивися вопіаше Ти Богородице: Кую Ти хвалу принесу достойную? Что же возіменую Тя?! Недоуміваю і ужасаюся; тімже, яко повелін бих вопію Ти: Радуйся Благодатная!“ [Богор. Отпуст., гл. 3]. Отже Архангел виповняє лиш те, що йому поручено, не знаючи достойнішого і гіднішого слова.

Наша Церква, бачучи цю непонятну Тайну, що сотворіння доступило слави майже Божої, а Ангели не мають слів для Її звеличання, коли бачить, що мимо всего того, багатства марійських похвальних пісень неспроможна вона нічого нового додати до Її, як співаємо, божественної слави, висказує за Архангелом рівнож і свій страх словами: „Ужасошася всяческая о божественній славі Твоїй“. [Канон Богор. п. 5. гл. 4]. Та вслід за цим страхом, який пробивається у вище наведених словах, слідує загальний заклик, щоби кожний, що на землі, втішився і закликав: „Радуйся Всеблаженная Богородице Чистая Приснодіво!“ [Канон Богор.; гл. 4, п. 9].

Цей Божий страх, який зовсім не виключає і великої радості, побуджує нас до загального „Радуйся!“ яке теж повторяємо за Архангелом і ним безустанку здоровимо Марію. А цим „Радуйся“ не лиш пригадуємо Марії благословенний для Неї день Благовіщення, не лиш висказуємо Її славу і радість в Бозі, не лиш радість Ангелів, але ми висказуємо цим словом нашу радість, нашу надію і просьбу, а передовсім любов до нашої Предстательниці. Так сповняється пророцтво самої Марії: „Се бо от нині ублажат мя всі роди“¹⁾ і псалмопівця „Помяну Імя Твоє во всяцїм роді і роді“²⁾. (Продовження слідує).

¹⁾ Лука 1, 48.

²⁾ Псалом 44, 18.

о. Микола Дідунік

Для успішності проповідей

(Довіщення)

III.

Оживляючою силою кожної проповіді, від якої залежить її успіх — є святість її цілі. У ній не може бути нічого, в чім проповідник шукав би себе, а все є для слухачів, яких він веде до Христа. „Бо ніхто з вас не жиє для себе і ніхто для себе не вмирає. Бо коли живемо, для Господа живемо, а коли вмираємо, для Господа вмираємо“. (Рим. XIV. 7—8). Може хтось бути узброєний у скарби найрізноманітнішого знання, може хтось бути незрівняним знавцем св. Письма і Патристики, може хтось бути обдареним високорозвиненим чуттям і мистецтвом слова, та коли в своїй праці, як проповідник, не пам'ятає на властиву ціль проповідей, тоді усі ці скарби, вроджені і набуті, промайнуть як тінь, слова нароблять гомону, бичуючи воздух, — без тривкого впливу на душу слухачів.

Як за часів св. Івана Золотоустого, такі нині „слухачі по більшій частині не хотять уважати проповідника учителем, а ставлять себе вище від учеників, займають положення учасників, присутніх на світських пописах. Богато таких, що привикли слухати не для науки, а для розривки“. (Іван Зол., про церк. красномов. кн. V. г. 1.). Щоби душі таких і їм подібних позискати для Божої справи, щоби не тільки змусити їх розум до признання голошених правд, але й спонукати їхню волю до прийняття цих правд як норму практичного життя, треба етапами психологічного ділання на їхні душі вміло підійти до цієї цілі. Близькими засобами, що служать для досягнення бажаної цілі, є три, внутрішньо із кожною проповіддю зв'язані умови: 1) одноцільність вибраної теми (предмет проповіді мусить творити заокруглену цілість); 2) ясне з'ясування цілі кожноразової проповіді; 3) практичне припоровлення голошених правд до життя. При кожноразовім вибранню одноцільної теми повинні бути узглядені: а) душевні потреби слухачів та обставини їхнього життя; б) духовний рівень слухачів; в) розположення і настрої і вкінці г) круг припадаючих свят.

Коли в голошеній проповіді немає одноцільності предмету, тоді в ній про все говорить проповідник багато, а про одне нічого і на висліді його праці сповняються слова пророка „ви сіяли много, а звели мало“ (Аггей гл. 6). По виборі кожноразової теми повинен проповідник здати собі ясно справу, що він хоче досягнути, яким душевним потре-

бам його слухачів бажає зарадити, до яких чеснот розбудити запал у їхніх серцях, від яких проступків відклонити їхню волю. Від обраної цілі залежить також форма проповіді, чи її рід; одну тему можна використати як поучаючу або парегоритичну проповідь, залежно від вибраної цілі. На раз закріплену у проповіді ціль, мусить проповідник постійно пам'ятати, до неї часто в голошеній науці вертатись та предложити її як практичне заключення слухачам. Практичне заключення, що впливає із голошеної науки, не є окремою частию проповіді, а тільки конечним вислідом, що впливає з її змісту. Подані у проповіді правди мають служити нормою практичного життя, тому не можуть вони бути подані слухачам тільки до загального відома, лишаючи заключення для їхнього життя, але дається їм определені, готові заключення, а саме: що етично добре, роби, а що зле, залиши!..

Більшість із слухачів „приходить до церкви не тому, щоби напружуватись умово, а що найбільше тому, щоби вислід напруження проповідника собі присвоїти“. (Jungmann S. 91). Проповідник, який не зберігає аказаних умовин, та задовольняється як субстратом для проповідей змістом зачала святочного євангелія, або готовою проповіддю із праці візріцевих проповідників, скоро виговориться, заяловіє, та повторюючись, стає для слухачів нецікавим, сам у праці поверховним, а труд його при всій знаній обовязковости — у кінцевім висліді стає безуспішним.

IV.

Спільна ціль кожної проповіді це зеднання людських сердець для Божої справи та добровільне підчинення вільної волі Божим приказам. Усім силам всесвіта надав Творець закони, положив тверді границі. „Св'язавий море словом повеління Твого, заключивий бездну і запечатствовавий ю страшним і славним іменем Твоїм, єгоже вся бояться і трепещуть от лица сили Твоея“ (Молитва царя Монасії). Лиш одна людська воля осталась необузданою, вільною. Усе має свій круг ділань після сталих, виміренних законів, в одній людській душі живе дивна сила, яка може навіть волі свого Творця спротивитися, заперечувати повеління Його премудрости, ба навіть у своїм гордім пориві може збунтуватися і вповісти війну Богові. Цю дивну і незбагнуту силу людської душі має живе слово проповідника привести до добровільного послуху, так щоби вона сама себе зобов'язала до служби Творцеві в повнім почуттю свого свобідного самоозначення.

Колиб не було борби за здобуття волі проти „начальств і властей, проти правителів сього віка, проти не-

бесних духів злови", (Ефес. VI. 12), проти змагань за владу над нею потрійних пожадань зіпсованого людського серця, „склонного до злого від молодости його" (Битія VIII. 21), то ще лекшою булаб борба за її здобуття. Сили пекла із його хитрощами, світ із його брехнею, пожадання із їхніми оманами щастя, їх дружній тріумфірат, тягнуть насиллям людську волю у своє ярмо. Боже царство здобувається насиллям над цими союзними силами погуби. У цій нерівній борбі самі людські сили безуспішні, бож природні сили далеко невистарчаючи для осягнення надприродної цілі. Тому голошені людськими словами Божі правди, коли не будуть окрілені силою Св. Духа, не дадуть бажаного успіху.

Кожний проповідник, полишений сам собі, мусить прийти до гіркого заключення, що „даром усю ніч трудився, бо нічого не зловив", бо „коли не Господь збудує дім, надармо трудяться будівничі його". (Псал. 126, 1) Кожда сила остільки добро спричинює, оскільки її Господь оживотворяє. В праці над спасенням душ „ані той, хто садить, єчим, ані той, хто поливає, але Бог, що дає ріст". (I. Корин. III. 7). Це основна правда віри, що Божа ласка кожному чоловікови до спасення конечно потрібна... „Без помочі Божої ласки, не всилі ми служити Господу Богу; як без ніг не можемо ходити, без очей не можемо видіти, без язика не можемо говорити, як риба без води не може жити, так само ніхто з людей не може прийняти правд віри і бути християнином, без ділання Божої сили у його серцю" (св. Макарій Вел. Гом. XV. 17). „Хотяйби ті, що стараються за спасення душ, були святими, ба навіть ангелами, то ніхто із них не навчить чоловіка того, чого він потребує, щоби жити після Божої волі, якщо його Бог не навчить, до якого пророк зове, молячись: Господи, навчи мене творити волю Твою". (св. Аврустин: *De doctrina christiana* IV. С. 16. п. 33). Коли Господь не промовить до душі внутрішніми освітленнями, тоді слова проповіді духа не влиють, серця не загріють, потрібної сили для виповнення волі Божої не дадуть, самі до вічного життя не заведуть. Великої ваги для кожного проповідника є слова мистця духовного життя, Томи Кемпійського, коли він звертається до Творця із проханням: „Хай не говорить до мене Мойсей або хтось із пророків, але промов радше Ти, Господи Боже, вдохновителю і просвітителю всіх пророків, бо Ти єдиний без них можеш мене навчити докладно, а вони без Тебе нічого не вміють зробити. Вони можуть висказувати слова, але духа ними не вливають. Гарно бесіднують, але коли Ти мовчиш, вони серця не загріють. Вони букв навчають, а Ти відкриваєш їхнє значіння. Вони показують глибокі тайни, а Ти виявляєш значіння таємниці. Вони оголошують прикази, а Ти помагаєш виконати їх. Вони вказують дорогу, а Ти даєш силу ходити нею.

Вони ділають тільки зверху на чоловіка, а Ти серця наумляєш і просвічуєш. Вони скроплюють довкола, а Ти даєш урожай. Вони гомонять словами, а Ти слухові піддаєш розуміння. За проте — нехай не промовляє до мене Мойсей, але Ти, Господи Боже мій, віковична правда. (Томас Кемп. Наслідкування Іс. Хр., кн. III. гл. 2). Певну заповню успішної праці дав сам Христос Спаситель тільки тим, що остають у тісній злучі із Ним, так як вітка із виноградиною: „Як вітка не може приносити плоду сама зі себе, коли не позістане на виноградині, так і ви коли, не будете перебувати в мені. Я виноградина, ви віти; хто перебуває в мені а я в ній, той приносить плоду много; бо без мене не можете нічого робити“. (Йо. XV. 4—66).

Якою живою повинна бути віра, яким вогнем душа проповідника повинна горіти і не спалюватись, щоби витривати у злучі з Христом! Чим досконаліше знаряддя в руках мистця, тим виразнішою, більш одухотвореною виходить із бездушного мрамору оживаюча різьба, діло штуки. Чим гідніший душевними совершенствами проповідник, як вибране знаряддя Св. Духа, тим голошене ним Боже слово, окрилене надприродною силою, успішніше знаходить дорогу до сердець слухачів. Воно творить чуда на вернень, так що й глухі душею чують голос Господа, що промовляє через вибрані уста. Бо тут промовляє не так проповідник, як радше Той, що сказав: „Я вам дам уста і мудрість, котрій не зможуть опертись, або спротивитись усі ваші противники“ (Лук. XXI. 15). „бо не ви є тим, що говорите, але Дух вашого Вітця, що говорить у вас“. (Мат. X. 20).

Щасливі ті вибрані уста, що зрозуміли велич свого післанництва, щасливі не лиш слухаючі плывучих із них слів життя, „але й ті, що зберігають їх“.

о. Андрій Подошній:

Великий піст у річнім церковнім уставі

(Продовження)

VII

Великий, страсний тиждень, це семий з черги тиждень у В. пості. В цім тижні розвиває наша Церква пізнаний у минулім тижні цвіт християнської чесноти лагідности до повної зрілости, у найвищу чесноту любови, яка, доки тут живемо, має розвиватися в життю аж до повного свого завершення у надприродну, щасливу вічність.

А) Деякі загальні обрядові завваги перед розглядом уставової науки страсного тижня.

Як матеріальне, зовнішнє Боже творення є освячене сімома днями, чи періодами, так і наше моральне творення у свідомім і свобіднім завершенню себе у найвищу досконалість, що остається християнською чеснотою любови, відбувається після тих самих етапів. А це узглядноє наша Церква у своїх щоденних, тижневих і річних богослужебних кругах, що опираються на тім самім часі. Бо як наша цілоденна, богослужебна акція відбувається, своїми знаними чинами: Вечірнею, Повечерієм, Полунощницею, Утренню і чотирма Часами, що завершуються Літургією, зглядно Обідницею, які ідеєю стягаються до числа сім¹⁾, так також тижнева служба в звичайнім октоїховім порядку, що має загально покаянний характер, який, залежно від кожного дня тижня, що є пристосований до особливших, знаних нам служб: Ангелам, Предтечі, Хресту, Апостолам і св. о. Николаєві, знов Хресту, Преч. Діві Марії і всім Святим — завершується памяtkою Христового Воскресення, в неділю. В такий самий спосіб і цілорічний, богослужебний круг нашої Церкви можна поділити на сім, зглядно вісім періодів²⁾, які пересічно обіймають по сім тижнів, що найвиразніше виступають у Тріоднім крузі В. посту і Пятьдесятниці. Поодинокі тижні В. посту відповідають покаянній службі поодиноких Октоїхових днів тижня з тим тільки, що з огляду на цілорічну науку, тут у В. пості розглядається усе всесторонніше і подрібніше, бо як будними днями приготує нас Церква до публичного торжества, яким є все воскресна служба кожної неділі, так у річнім крузі поодинокі тижні В. посту мають нас вже основно і подрібно приготувати до найбільшого, річного і всенародного торжества, Христового Воскресення, і то не тільки як до самої історичної памятки, але ще більше до нашого все актуального, морального воскресення у християнській чесноті любови.

Число сім заховане у річних богослужебних кругах і в інших східних обрядах. Напр., після вірменського обряду є тільки сім сталих, неподвижних річних свят, а інші такі свята переносяться на неділю і то не після днів мі-

¹⁾ Бо IX Час, що нагадає смерть Ісуса Христа, лучиться вже з вечірнею наступного дня і словами свого сталого великоп'сного тропаря „умертви плоти нашея мудрованіє“, як також кінцевою молитвою св. Василя В., в якій вже кожного дня повторяються ті самі слова, які ще даліше продовжуються „да ветхаго отложше челоуѣка в новаго облечемся“, є вже диспозицією служби наступного дня і вказує на ту Мудрість, яку вже докладніше розвиває Вечірня.

Також VI час, який нагадає нам розп'яття Ісуса Христа, продовжується і завершується важнішим цілоденним богослуженням, яким і Літургія, зглядно Обідниця.

²⁾ Гл. вище.

сяця, а тижня, які то тижні є залежні від річних періодів. Таких річних періодів, які є особливістю вірменської Церкви, є в них вісім¹⁾. Так само і Копти, після Олександрійського обряду ділять всі річні празники на сім празників більших і сім менших²⁾. Вони також не обходять осмидневного празничного круга (octava), а тільки семей день свята.³⁾

Дивне воно, що й у нашій природній життю має своє примінення число сім, бо по кождих сімох літах переходимо свою значну життєву трансформацію. І так, до сегого року життя доходимо до розумового пізнання, яке по другій сімці літ дальшим життєвим досвідом угрунтовується пробудженням нових природних сил. А вже по третій седмиці літ доходимо до зрілості природних і умових сил, які заокруглюються в 28, а ще більше в 35, 42 і 49 році життя. Щойно по таких часі, як семей сімці літ пересічно усталюється й усовершенується умовий і моральний розвиток чоловіка.

Найнижчим ступнем розвитку нашого духового життя, обявленого в любови, опертій на Христі, являється у щоденнім правилі Літургія, чи Обідниця, а вищим обявом такого життя має бути в тижневій службі воскресна служба неділі, так іще більшим, бо у відношенню до річного уставу значнішим і найширшим ступнем нашого морального удосконалення, є річний празник Христового Воскресення, який є тісно злучений з семим, страсним тижнем В. посту, а передовсім Великою Суботою. Всі суботи в році є відзначені перед другими седмицими днями особливішими богослужебними ціхами⁴⁾ у християнських східних обрядах, так що н. пр. Абисинці пішли в цім так далеко, що у святкуванню злучили суботу з неділею. Тому в нас для пізнання уставової науки якоїсь неділі не можна цього зробити без глибокої застанови над чтеніями апостола і євангелія попередньої суботи. Тому також у вужчій огляді науки поодиноких тижнів В. посту муситься вирізнити цей семей, страсний тиждень, а передовсім суботу, як таку, що в особливий спосіб впроваджує у наше життя християнську чесноту любови. Щойно на тлі такої моральної переміни, яку зробить у нас ця чеснота, ми будемо могли у дальшій Тріодній часі П'ятьдесятниці творити дійсну й ідеально об'єднану з собою, християнську суспільність — Церкву, як дальший етап Вчоловіченого Бога, на те, щоби потім, доки жиємо, з новим днем, тижнем, чи роком, за вказівками уставу знов увійти в нове,

¹⁾ Nilles: *Kalendarium utriusque Ecclesiae*. II ст. 556.

²⁾ Nilles: *Kalendarium utriusque Ecclesiae*. II ст. 693.

³⁾ Nilles: *Kalendarium utriusque Ecclesiae* II ст. 724.

⁴⁾ Пор. суботи і неділі перед Воздвиженням Ч. Хресте і по Воздвиженню, перед Різдом Ісуса Христа і по Різді, перед Богоявленням і по Богоявленню; також всі суботи у В. пості; також особливі узгляднення уставу, коли в суботу припадає навечері Різдва чи Богоявлення.

але вже вище розуміння Божої Мудрости. А таким своїм життям ми, об'єднані Божою любов'ю, лучимо в собі минуле з майбутнім і тим завершуємо семий і остаточний день чи етап зовнішнього Божого Творення, що остаточно буде заокруглений воскресенням мертвих і будучим віком.

Б) Огляд уставової науки страсного тижня.

Перші три дні страсного тижня поступово вводять нас у розуміння християнської чесноти любови. В основу цієї чесноти кладе устав чистоту, без якої неможливо оглядати Бога, бо тільки „блаженні чисті серцем, яко тії Бога узрять“ (Мат. V. 8). На таку чистоту вказує устав вже в перший день страсного тижня — в понеділок у прикладі „ціломудренного“ патріарха Йосифа. Але тому, що й сама чистота (дівство) не вистарчає до піднесення себе в чесноті любови, то зараз у другім дні страсного тижня, у вівторок, ставить нам устав перед очі притчу Ісуса Христа „О десяти дівах“, в якій наглядно бачиться, що саме дівство без оливи милосердя ще не управнює нас до олядання Бога. Тому в страсну середу, на живім прикладі жінки-блудниці, яка злучила миро любови з сльозами покаяння, учить нас Церква, що тільки покутою, злученою з любов'ю, можна гідно послужити Богови, у противенстві до Юди, який мимо свого особливого становища — апостола, не піднісся до належного розуміння вартости мира-любови, а вище цинив злобу і гроші. Від тепер, почавши великим четвергом, розвиває Церква у своїх страсних богослуженнях живу, драматичну акцію стрічі цієї злоби в Юди і Жидів з миром Божої любови в Христа.

Стріча правди з неправдою і любови зі злобою це питання, яке все і всюди найбільше інтересувало людство. І хоч кожний чоловік мусить мати якесь відношення до цього питання, то ніхто з людей, вже зі своєї природної схильности до зла, не дав такої відповіді на це питання, як це здійав Христос на Голгофі. Там дав нам Христос найвеличавіше поняття про Бога, бо вищого поняття понад цей ідеал Божої любови не можна собі виробити. І якраз такою ідеальною і життєвою відповіддю Христа, найбільше переконуємось, що Він Божий Син, а Його діло, то діло Божої любови. А коли Церква рікрічно розвиває цю акцію Божої любови у своїх богослуженнях аж до кульмінаційної точки роз'яття і смерті Спасителя в Вел. п'ятницю і остаточного тріумфу цієї Божої любови у світлий день Воскресення, то таким представленням життєвих і реальних фактів кінцевого життя Христа на землі, у яких то фактах людські, особисті і дочасні згляди цілком уступають перед загальними, Божими, надприродними і вічними, то тим не тільки об'єктивно відтворює історичні образи, злучені з особою

Божого Сина, але рівночасно і суб'єктивно тягне нас до такої любови, щоби й ми для досягнення такого самого тріумфу, скріплені силою Христового духа, поконували природні сили наших людських почувань і своїм життям реалізували той самий ідеал любови. Бо коли в Христі така перевага духа робить те, що Христос морально обновлює, усовершує і успокоює не тільки поодинокі близькі собі круги людей, але тою самою силою ділає і на нас і на всіх людей всіх часів і відносин, то в історичнім дійстві спасення людського роду така поява Христа була конечна для засвідчення нам Божої любови на те, щоби й ми своїм життям, наразі морально, досягли такої самої Божої природи. Бо коли таким здоровим коренем є безмежна любов Бога до нас, що так унагляднюється в життю Божого Сина, то природним і конечним виявом цієї любови, немов пнем такого коріння, мусить бути наша любов до Бога, яка знов мусить завершуватися в любові до ближніх. Так як дерево зі здоровим коренем і пнем завершується в галуззю, листю, цвіті і овочах, так і любов Бога до нас і наша любов до Бога, мусить реалізуватися в щоденній нашій любові до ближніх.¹⁾ Цю найвищу християнську чесноту любови, яка є союзом совершенства²⁾, бо на ній опирається правдиве життя і щастя всякого розумного єства, має увести в наше життя особливе богослуження нашої Церкви, яким є Вечірня з Літургією св. Василія В.

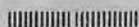
І загалом, чотири рази до року, себто в навечеря найбільших річних празників, а саме: Різдва Ісуса Христа, і Богоявлення, коли ті навечеря не припадають в суботу ні в неділю, а також в Страсний четвер перед В. п'ятницею і в Велику суботу перед Воскресенням, приписує устав відправляти Вечірню з Літургією св. Василія В. Злука Вечірні з Літургією перед тими найважливішими річними святами, означає перехід від Старого до Нового Завіту. Такий перехід є тісно зв'язаний з Воплоченням, Смертю і Воскресенням нашого Спасителя, як тими зовнішніми свідоцтвами Божої любови. Тому в дні таких памяткових подій, як реалізація вічного плану Божого Провидіння у таїнственим переході Сина Божого з нідр Бога Отця через лоно Преч. Діви Марії до життя нашої людської природи і піднесення цієї природи до найвишого, самочинного пізнання її цілі в річній празнику Богоявлення, або неменш таїнственої другої пасхи, переходу Сина Божого від життя сьогочасної, злученої Божої і людської природи до смерті (*Πάσχα σταυρώσεως*), чи вкінці третьої, властивої пасхи, себто такого самого таїнственого переходу Спасителя від смерті до нового, прославленого.

¹⁾ Пор. Мат. (XXV, 40 і 45); і Йоан (IV, 11 і 20).

²⁾ Колос. III, 14.

життя, через воскресення (*Πάσχα ἀναστάσιμον*), — приписує наша Церква лучити Старий Завіт з Новим, у Вечірні з Літургією св. Василя В., щоби наглядніше представити нам вартість нашої людської природи, що сталася предметом всего зовнішнього Божого ділання, і що до гідного завершення своєї теперішньої дійсності мусить лучити свої природні здібности з таїнственністю Божої любови, щоби перейти до внутрішньої надприродної дійсности. Якраз, у річнім празнику Пасхи — Воскресення, має завершитися наука нашого церк. річного уставу не тільки так, як це було в празнику Богоявлення, де устав узгляднював передовсім умовий чинник нашого духа, тут, в крузі найважливішого річного свята Воскресення, побіч умового чинника, узгляднює устав вже й другий наш духовий чинник, яким є воля. Тут, при допоміжних цих двох сил нашого духа — розуму і волі, підносять нас наша Церква до такого стану, в яким наше природне ділання набирає вищої, надприродної вартости. А це довершується якраз через цю найвищу християнську чесноту, якою є любов.

(Докінчення буде).

о. др. Г. Костельник

Чудесно відновлений образ Христового Розп'яття у Глинянах

Як тільки я довідався про чудесно відновлений образ у Глинянах, бажав поїхати там, щоби подивитися на нього. (Також Настя Волошин кілька разів говорила мені, що бажала би поїхати до Глинян, щоби помолитися перед тим образом.)

Тамошній управитель парохії, о. Володимир Левицький, і сам від себе запрошував мене та деяких інших львівських священиків. Мій замір здійснився щойно на латинське свято Божого Тіла 11. червня с. р.

Того дня поїхало нас трьох до Глинян, не як урядова комісія, тільки у своїм власнім імені.

В Глинянах, у місті, є дві церкви: одна нова, мурована, простора й гарна; друга старенька, дерев'яна, її презвитерія вже валилася, тепер вона в середині підперта двома сильними дручками.

Чудесно відновлений образ знаходиться в старій церкві над престолом. Се розп'ятий Христос, доволі великий, з похиленою головою на правий бік, свобідна копія чудо-

творного образу, що є в костелі в Милятині. Краски, якими намальоване тіло Спасителя, темні. Вираз лиця й цілого тіла незвичайно терплячий. Образ намальований на золотому тлі; вільна частина тла має ясно золоті десені. Золоті також: терновий вінець, цвяхи, серце Спасителя (мабуть пізніше вирізблене). Перед цим образом давніше був інший образ, що підносився. Дальше не буду сам говорити, я дослівно наведу протоколи, що їх ми колегіяльно списали в Глинянах.

* * *

І Протокол

списаний колегіяльно о. крилош. д-ром В. Лабою, о. д-ром Г. Костельником і о. П. Козіцьким у Глинянах.

Перед нами з'явилися слідуючі особи і просять, щоб їх переслухати в названій справі:

1. Григорій Базиленич, гр. кат., літ 64, церк. провізор від 1930 року;

2. Микола Бунда, гр. кат., літ 52, церк. провізор від 1935 року;

3. Михайло Галаник, гр. кат., літ 52, член парох. комітету;

4. Михайло Маркевич, гр. кат., літ 41, член парох. комітету.

Від 1895 року, відколи посвячено нову церкву і там стали правити, у старій церкві Успення Пр. Д. М. до часу війни відправлявано в седмичні дні читані Служби Божі, а в неділі і свята у новій церкві. Тільки раз у рік, в Велику П'ятницю правлено при заложенню плащаниці й Воскресну Утреню. В часі війни в цій церкві був військовий магазин і через всі роки війни ніщо не відправлялося. По війні деколи в неділі церква була отворена і люди ходили до неї молитися.

Образ, що відновився, від непамятних часів стояв на тім самім місці у старій церкві над престолом.

В році 1936 на Святий Вечір Різдва малі діти, що при церкві бавилися, через дірку від ключа завважили начеб вогонь на престолі, прибігли до сусіда Івана Цесліцінського і сказали, що в церкві на престолі щось горить. Ключ від старої церкви був завсіди у о. пароха, Іван Цесліцінський взяв його рано на Святий Вечір, щоби на Різдво зробити деякі порядки. Він на заклик дітей відчинив церкву і перший спостеріг, що відновлений образ став ясний, потім зараз прийшло більше людей і образ на них так поділав, що стали молитися.

До того дня цей образ був цілком темний — і золоте тло і розпяття. По Святому Вечері ще через кілька тижнів образ поступенно ставав ясний — і тло і образ.

Ми в тім часі навіть доцільно слідили, й кілька разів денно, деякі місця на тім образі; і так н. пр. золоті цвяхи на руках і ногах Розп'яття, що по Різдві зовсім не були помітні, не вирізнялися від темного тла, а потім стали ясні як зірки. З цілою рішучістю і певністю виключаємо, щоби хтонебудь з людей міг був цей образ відчистити.

Це все ми однозгідно готові потвердити присягою.

Глиняни дня 11. червня 1936.

Слідують власноручні підписи попереду названих свідків.

II Протокол

у справі відновлення на престольного образу Розп'яття в церкві Успення Пр. Д. М. в Глинянах.

Ми підписані в нинішньому дні докладно оглянули відновлений на престольний образ Розп'яття в церкві Успення Пр. Д. М. в Глинянах.

Насамперед на його звичайному місці над престолом, а потім ми його зняли і взяли до захристії, щоби його оглянути при повнім деннім світлі.

Ми сконстатували, що слідує:

1. Цей образ від давних років не міг бути руханий зі свого місця, бо при зніманню рісно обсипувався порошок з його рам довкола.

2. Сам образ Розп'яття (фарби) виглядає неначе новіський, з дуже виразним лицем і зі всіми подробицями, як пр. кров довкола цвяхів на руках і ногах. Золоте тло з десеннями виглядає як старанно відчищене.

3. Золоте тло не могло бути відчищене людською рукою, бо на дуже багатьох місцях є виприски, тріснення і частинки, що ледви держаться, а при відчищуванні ці відстаючі частинки мусіли би обсипатися. На кількох місцях зпід золота виступила живиця з дерева, ця живиця є ненарушена у своїй оригінальній формі, а при ужитті відчищуючих хемікалій не могла би бути ненарушена.

4. Фарба Розп'яття, хоч виглядає як новіська, зовсім певно є стара. На кількох дрібних місцях зпід фарби прозирає золоте тло, де стара фарба відприснула. Фарба на цьому образі не заносить ніяким запахом свіжини.

5. Берегом обрамовання образу нема ніяких слідів по якихнебудь уживаних відчищуючих хемікаліях.

6. Образ намальований на дошці, що споєна з трьох дощок, які щільно держаться, хоч всі інші більших розмірів образи в цій церкві, мальовані на дошках, є потріскані у місцях споєння. Під артистичним оглядом цей образ є додатній (він є копія Милятинського).

Цей образ Розп'яття цілком певно старший як 100 літ, а як у попереднім протоколі зізнали свідки і як виказує його фотознімка з 1933 року, він був до Різдва 1936 року зовсім темний.

Зважаючи на доказову силу першого протоколу і всіх наших критичних спостережень, ми прийшли до такого переконання, що цей образ не міг природно відновитися.

Глиняни дня 11. червня 1936.

о. др. Лаба Василь
крилош. Митр. Капіт.

о. др. Костельник Гавриїл
проф. гімн.

о. Козіцький Петро
квестор Богосл. Акад.

* * *

Між місцевою інтелігенцією в Глинянах курсує концепція на тему цього чудесно оновленого образу, що ніби „золото (чи взагалі металь) має те до себе, що по якомусь часі скидає зі себе бруд і стає чисте“ (цитую ці слова так, як я їх чув). Зачаджений раціоналізм просто відводить людей від ума, і з „премудрих“ робить їх наївними дітьми! Таж на глинянському образі відновилося не тільки золото, але й фарба, котрою образ намальований. Невже фарба має також „те до себе“, що по якомусь часі скидає зі себе бруд?! Саме фарба на відновленому глинянському образі виглядає як свіженька, а золото тільки як відчищене, а не як нове (денеде воно поруділе). А чому ж не відновилися інші образи, що мальовані на золотому тлі в тій самій церкві? Хтож взагалі таке чував, що золото „має те до себе“, що по якомусь часі скидає зі себе бруд — і то так, що бруд цілком зникає без усякого сліду по собі. Се якась нова фізика й хемія — з дитинячої фантазії!

Отвертий і безсторонній розум, зібравши всю доказову силу поданих аргументів, примушений признати, що образ Христового Розп'яття в Глинянах не міг відновитися ніяким природним способом. Лишається тільки надприродний спосіб.

Додаю, що в неділю 14 червня Настя Волошин в екстазі при мені потвердила (ангел говорив), що глинянський образ дійсно відновився надприродно, і подала його вік на 150¹/₂ років. Якщо хтось думає, що ніби се я сугерував Насті таку відповідь, то дуже помиляється.

Впадає в очі аналогія між дивним сполученням визначних західних і східних культових форм у Насті й на від-

новленому глинянському образі: в Насті апорти: шкаплір, і трираменний хрестик — а глинянський образ на престольний (латин. звичай), копія милятинського Розп'яття ще до того з серцем Христовим, а відновлення образу се чудо поширене в східній Церкві. Виглядає, що в обох випадках одна й та сама надприродна сила доцільно так добирала культові елементи. Сю ціль може колись у буденности зможуть краще зрозуміти, ніж ми нині.

Чи переслідування?

Під таким заголовком помістив в найновішому числі *Oriens-y* (за травень—червень 1936) сам його редактор о. І. Урбан Т. І. статтю, що торкається відносин у православній Церкві в Польщі. Тому що ми не маємо змоги про ці справи писати, так як хотілиб, передруковуємо її в цілості.

—о—

В російських часописах не раз появлялися відомости про переслідування, що їх будім-то терпить православя в Польщі. *Oriens* нотував у своїм часі такі скарги *Православної Руси*, що виходить на Словаччині. Недавно надано цим скаргам урочисту форму та були старання зацікавити ними високі церковні й політичні круги.

А саме 8. березня ц. р. мала в Нью-Йорку свої наради Всеросійська Народня Конференція, скликана з ініціативи „Всеросійсько-Народно-Крестьянсько-Союза“. Брали в тому зїзді участь представники кільканадцяти організацій ріжнородного характеру, церковних, освітніх, військових і т. п. російської еміграції в Сполучених Державах і Канаді. Привід до скликання Конференції дало 75-ліття указу царя Олександра II, що зносив кріпацтво селян. На тій конференції, ніби чисто політичній і становій, піднесено зовсім несподівано справу „переслідування православя в Польщі“. На конференції верховодили православні єпископи, передусім архієпископ Віталій Максименко, колишній архимандрит Почаївської Лаври, видавець ославленого *Почаєвського Лістка*. Конференція ухвалила також і резолюцію — протест проти переслідування православя в Польщі, і його мали переслати Папі, Президентові польської Річпосполитої, Лізі Народів, міністерству заграничних справ Сполучених Держав, сербському патріярхови Варнаві, а також подано „до відомома“ — варшавському митрополитови Дюнісієви й „українізуючим єпископам“ Олексієви в Кремянці й Полікарпови в Луцьку.

Текст протесту, що його не проголошено в нас *in extenso*, знаємо з часопису *Рускій Голосъ*, що виходить

в Білгороді. На чім американські протестанти опирають своє обвинувачення, у яких фактах чи розпорядках уряду бачуть вони переслідування православя в Польщі? З туманної й обширної стилізації визирають отсі докази переслідування православя: бурення православних святинь, н. пр. соборів в Варшаві і Холмі, відібрання і запечатання цілої низки інших святинь (біля половини тих, що давніше існували), введення польської мови, як обов'язкової в проповідях і навчанню релігії в школах, насильне накидування українізації церкви. Більше нічого. Протестуючі звизають ще інші російські і „карпаторуські“ організації прилучитися до протесту. Спеціальну надію кладуть на сербського патріарха Варнаву, який не раз підносив голос в обороні переслідуваної церкви в Росії. В окремій уступі звертаються до польського уряду і повчають, до яких боїв і ненависти в будуччині між народами польським і російським може довести теперішня — в чорну годину Росії — „анти-словянська“ й „антибратерська“ політика польської адміністрації.

Який відгомін викликав протест американських православних Росіян?

З польського боку забрало голос у статті „Pierwsza jaskółka“ виленьське *Slowo*, стверджуючи загально, як річ усім відому, що в Польщі нема ніякого переслідування православя; однак, ідучи за приповідкою „нема диму без огню“, припускає *Slowo*, що в політиці супроти православної церкви є якісь недотягнення чи „перетягнення“, що різні воєводи й старости ведуть свою політику і що тому треба вже раз ці справи упорядкувати, щоби не давати чужим чинникам ніякого приводу в такий спосіб вмішуватися у внутрішні справи Польщі. За те, що відносини між державою і церквою ще й досі не зовсім упорядковані, *Slowo* робить відповідальними вищі церковні влади.

Не на статтю *Slowa*, але на самий американський протест zareагувала скоро варшавська митрополія, яка недвозначно була поставлена в ролю співвинуватої за „переслідування“. Митрополит Діонісій сам доручив урядови одержану з Америки резолюцію — протест, висказуючи із свого боку глибоке обурення супроти „провокаційної акції“ і заявляючи, що зміст протесту пропонує на найближчій сесії синоду. Хоча тим способом публично висказати горяче привязання автокефальної Церкви до польської держави і повалити нікчемні інсинуації.

В зв'язку з тією заявою „Голови православної церкви в Польщі“¹⁾ появилися в польськiм додатку до видаваного

¹⁾ Православні, як тільки мають нагоду полемізувати з католиками, зазначають, що титул „Голови Церкви“ прислугує одному тільки Христови. Однак показується, що до нього має право ще хтось другий, а саме варшавський митрополит. — Завв. ред. *Oriens y.*

митрополією часопису *Слово* дві непідписані статті „Nieogłędny protest” і „Złudzenia”. Автори чи автор цих статей стверджує „з цілою свідомістю відповідальности, яка тяжить на нас в цій хвилі, що переслідування православної церкви в Польщі з боку адміністраційних і державних чинників не існує”, що „польська держава... виявила в відношенні до православних повну толеранцію, створюючи сприятливі умовини розвитку нашої Церкви”, доказом чого зріст числа православних впродовж 15 літ майже о 1,400.000, повстання кількадесяти православних парохій на Лемківщині і т. д. Далше читаємо, що „духовні православної церкви в Польщі користають з усіх прав і привілеїв, які прислугують кождому горожанинови Річипосполитої..... необмеженого права побуту на області цілої держави”..... „Правосланна церква має змогу поширювати знання та вести богословську науку”; існує теологічна студія при університеті та інші духовні школи. „З державних підмог видаємо низку теологічних видавництв”. Церква „не лиш не знаходиться в нужді й убожестві, але має змогу помагати іншим сестрам-цerkвам” (слідують приклади такої помочі). Довідуємося далше із вияснень варшавського *Слова*, що замкнені церкви не є доказом переслідування; то церкви або збудовані в парохіях з маленькою кількістю православних, яка не вистарчає на удержання самостійної парохії, або церкви „із спірним і неясним титулом власности, що їх судьба ще не порішена”. В кождому разі духовні потреби православних належно забезпечені. З деяких церков православна Церква зрезигнувала, „не хочаючи мати нічого спільного з тим, що колись дістала мимо волі і потреби шляхом насильства чи чужої сили”.

Автор статті боліє, що протест був викликаний скаргами православного населення; такі одиниці заслугують на осудження як клеветники, як „шкідники церкви” або „непочитальні люди”. Пригадано „політичну діяльність” архимандрита Віталія, яка робить зовсім зрозумілим недовіря частини польського громадянства до православя. Стаття зазначає, що аранжерам протесту присвічували не так огляди на добро церкви в Польщі, як радше інші цілі; для точности завважує також, що автокефальна Церква в Польщі не є, як вони мабуть думають, частиною російської Церкви. — Автор статті „Nieogłędny protest” признає, що для православя в Польщі „перехід з кермуючих позицій на становище меншинне (mniejszościowe) не був легкий. Вимагав він відповідної переміни психіки усіх верстов православного населення, не виключаючи й єрархії”. „Ми ввійшли в громадянство — пише автор — серед якого були ще занадто живі спомини на заподіяні йому історичні кривди, за які нас неслухно обдаровано відповідальністю. Ми стрінулися з....

могучою римо-католицькою Церквою.... Факти ревіндикацій і замикання церков і т. п. це обяви не переслідування нашої церкви адміністрацією, лиш обьяв звідкиінде зрозумілої, хоч прикрої й огидної нехристиянської реакції деяких католицьких кругів на дізнані кривди". Над дальшим укладом відносин працює згідливо Голова Церкви з урядом. Якщо деколи сипляться ще іскри, то ще не доказ, що треба взивати огневої сторожі. Вкінці автор, в імені православя в Польщі, випрошує собі, щоби до цих справ встрявали чужі чинники, запевняє про незмінну лояльність супроти польської держави та впевняє, що нової Торговиці не буде.

У статтях варшавського *Слова* зовсім не порушено накидування польської мови в церкві і школі, ані українізації богослужень, в чім автори американського протесту добачували докази існування переслідування православя в Польщі.

Статті так польського виленського *Słowa*, як і православно варшавського *Слова*, дали ще одному „Слову“, що виходить у Вильні, а саме *Русскому Слову*, нагоду до статей, повних їдкої іронії, під адресою польського щоденника. *Русское Слово* відповідає, що вина за неупорядкування православних відносин в Польщі паде не на єрархію, але на інші чинники, від яких церковна єрархія залежна. Замітне, що в самім протесті варшавського митрополита проти американського протесту *Русское Слово* бачить потвердження тієї несаможості єрархії. Деякі натяки й порівняння, ужиті тим щоденником, неначе вказують, що заяву варшавської митрополії з приводу американського протесту оцінює він так, як своєчасно оцінювано в світі заяву митрополита Сергія в Москві, що в Росії нема переслідування православя. І злобно пригадує, що автори американського протесту навели на доказ переслідування не що інше, тільки те, що можна знайти в тринадцяти річниках видаваного варшавською митрополією *Воскреснаго Читенія*. Там знаходиться цілий матеріал до обвинувачення; матеріал, з якого зрештою користали вже православні послы і сенатори у своїх парламентарних виступах в обороні православя. Тому треба буде хіба написати, що все те, про що говорено й говориться в Польщі про положення православя — це справжня брехня. А саме — іронізує щоденник — соборів в Любліні й Холмі ніхто не бував, не замінював на костели, що то все певно помішано із храмом Спасителя й Іверською каплицею в Москві і т. д.

При цій нагоді *Русское Слово* повідомляє, що парохі варшавських православних парохій й учителі релігії подали „Голові Церкви“ меморіал, у яким говориться „про тенденції церковної преси (митрополичого *Слова*?) увести в русло

церковного життя таке розуміння, яке засмучує православних, бо не відповідає традиціям церкви, — про заступлення церковної мови в богослуженнях польською мовою, що грозить розвалом у церкві" і т. д. Митрополит мав не приняти представників духовенства, які бажали представити ті заваги особисто.

Ось який шум счинився з приводу протесту американських Росіян. Ось як російська преса прийняла запевнення митрополита Діонісія, що переслідування православя в Польщі нема, а американський протест це тільки „провокація" і „нікчемна інсинуація".

Хтось, що з боку глядить на ці перестрілки, ставить собі запит: Чи православя в Польщі переслідуване, чи ні? Чи правда по стороні прихильників протесту, чи по стороні оптимізму митрополита й залежних від нього пресових органів?

Відповідь на поставлений запит буде залежати від того, що в державно-церковних відносинах може бути назване переслідуванням. Безперечно, що в американськiм протесті є деякі неточности, є й багато пересади. Згадано там н. пр. про збурення „собору" в Холмі, тимчасом святиня, що була там „собором", стоїть і служить під цю пору католицькому культові. Збудовано в Холмі тільки маленьку капличку, збудовану як пам'ятник тріумфу православя над унією в р. 1875, що мала тому в очах польського католицького громадянства провокаційний характер. Розібрано також і другу церкву, розпочату перед війною і недокінчену. Загалом з Холму роблено твердиню православя і російськості, тому до деякої міри зрозуміле, що у відродженій Річпосполитій польській були старання затерти цей штучний характер міста. Була то реакція, що її митрополіче *Слово* вважає огидною і нехристиянською, але яку старається зрозуміти. Католик, що глядить з боку, головню по охолодженню перших анімозій, може також запитати, чи ті руйнування церков були конечні, але остаточно буде йому тяжко дошукуватися в таких фактах переслідування православя як релігії.

Пересадою в американськiм протесті є твердження про введення в церквах і в шкільнім навчанню релігії польської мови як „обовязкової". Уживання цієї мови є радше виїмковим і льокальним явищем, що впливає не з якоїсь загальної тенденції до гнету православя, але обявом політики деяких льокальних чинників, на які натякає виленське *Słowo* п. Мацкевича. Про доцільність такої політики, навіть для державних інтересів, можна мати різні думки, в ніякім разі не належить в ній дошукуватися удару, спрямованого в саме православя, як релігію; це боротьба з іншою „політикою", що скривається у тіні церкви. Про-

тест згадує про насильне накидування церкві українізації. Цей закид перекреслює чи значно редукує попередній закид про обов'язкову польонізацію, однак містить у собі заложення, що православя в Польщі може і повинно бути виключно російським, і що тимсамим православя і російськість то одне й те саме, що кожне зменшення прав чи впливів російської мови в церковній області є рівнозначне із релігійним переслідуванням. Та такого погляду не можна абсолютно вивести з ніодної догми православя. Хто його визнає, той сам вносить до релігії і церкви політику й шовінізм, тільки противний тим, у яких бачить „переслідування“ православя. Так можна було відповісти американським „протестовичам“, чому однак цю точку в відповідях варшавської митрополії поминемо, годі зрозуміти.

Велику, але узасаднену прикрість варшавській митрополії зробив виленський російський часопис, пригадуючи, що матеріал до скарг, поміщених в американським протесті, можна прецінь знайти в річниках митрополичої публікації *Воскресное Чтеніє*. І справді, річники *Чтенія*, а також і *Слова* не дадуться укрити, а переповнені вони скаргами на відносини, серед яких знаходиться православя в Польщі. Тепер легко писати, що то лиш деколи „сипляться іскри“ при „згідливім“ виконуванню будуччини православя „Головою Церкви“ й урядом, однак не можна цього заперечити, що читачі публікацій варшавської митрополії нераз виносили вражіння чогось гіршого, ніж скачучих іскор. Хай мені вільно буде пригадати щось, в чім була вмішана моя особа, як католицького публіциста. Було воно в р. 1930. В одній із своїх статей в *Przegląd-i Powszechn-im*, пишучи про відношення католиків до православя в Польщі, ствердив я, що в нас не можна говорити про переслідування православя, що коли воно має почуття завдаваної йому кривди, то це походить звідси, що воно не може погодитися з фактом утрати упривілейованого становища, яким втішалося, в порівнанню з католицизмом, в царській Росії. Проти такого поставлення мною жалів православних виступило в низці статей *Вох-а Воскресное Чтеніє*. Видвигнуло такий спис закидів і проти католицької Церкви, і проти польського громадянства, і проти державних властей, і дало таке наświetлення наведеним фактам, вложило в той акт обвинувачення стільки емоціонального елемента, що хоч і не вжило висказу „переслідування“, накидало православному читачеві почуття великої кривди, що її терпить православя. Згадані статті, під заголовком „До відома О. Урбанови“, самі моглиб стати жерелом для американського протесту. На ті статті, хоч взивано мене до того, я не реагував, не маючи змоги провірити наводжувані факти, головнож коли йшло про те, чи вони часто, чи тільки спорадично появлялися (щось у роді

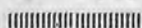
„іскор“), але головню не реагував я з тої причини, що я не бачив психологічної змоги дійти до порозуміння із православним полемістом щодо властивої оцінки положення православ'я в Польщі. Я залишив справу часови, який може довершити повільної еволюції у православних умах. Тепер з приємністю стверджую, що ця еволюція поступила так далеко, бо, як стверджує орган митрополита Діонісія, „перемінилася психіка усіх верств православного населення, включно із єрархією“. „Перехід з керуючих становищ (я назвав це упривілейованням) на меншинні становища“ хоч „не був легкий, та мусів в Польщі прийти, в наслідок чого те, що давніше в очах Vох-а, а тепер ще в очах його давнього комілітона Віталія вважалося і вважається переслідуванням, в очах митрополита Діонісія з р. 1936 є вже „згідливою працею“ над „будованням великої святині, — православної церкви в Польщі“, або в найгіршим випадку іскрами, що сипляться. З Vох-ом не потребує вже полемізувати о. Урбан, бо його зовсім здезаував хтось поважніший і більше в справах православ'я компетентний, сам Голова церкви в Польщі, митрополит Діонісій.

Кінець кінцем — чи становище православної церкви в Польщі зовсім нормальне і задовільне, чи ні?

Відкидаючи закиди американського протесту, як не-узасаднені і такі, що не дають права дошукуватися в Польщі переслідування православ'я, ми не малиб сміливости вповні погоджуватися з урядовим оптимізмом і задоволенням митрополита Діонісія і ми схильні бачити в незадоволених якусь дозу слухности. Але тут усе залежить від цього, з якого становища глядить хтось на ці справи. Глядячи на взаємовідносини церкви і держави з католицького становища, треба вважати річю ненормальною і для релігії (а на дальшу мету і для держави) шкідливою — не цей чи той поодинокий політичний розпорядок — але засаду інгеренції держави в церковні справи в такій ширині, в якій це практикується у нас — зрештою всюди — у відношенню до православ'я. Цю засаду називаємо „цезаропалізмом“, і може вона мати своє застосування і в найбільш републиканських державних устроях. Скільки разів православні відчувають невластивости, які випливають із стосування тієї засади в практиці, стільки разів несвідомо стають на католицьке становище.

Але заяви митрополита і його органів є також оправдані, — оправдані формально, із становища „православ'я“, того православ'я, що його витворила історія византійського цїсарства, а закріпили дальші події у східній Церкві по зірванню з Римом. Інгеренція політичного чинника — той саме цезаропалізм з одного, і послух для нього єрархії з другого боку, — це найчистіша традиція так витвореного

православ'я, це його нормальний стан, у якому йому не вільно під загрозою неконсеквенції добачувати переслідування. З цього становища американський протест є не тільки пересадний у своїм змісті, але й формально неконсеквентний.

На актуальні теми

1. В Арх. Епархіальних Відомостях Ч. V. з 1936 поміщено рішення Митрополичого Ординаріату, що на п'ятницю не будеться давати розрішення від м'ясних страв, коли випаде на п'ятницю храмовий празник.

Григадую собі добре, як учасник Львівського Собору в р. 1891, що цю справу підношено тоді, а саме щоби на храмовий день не було посту, і то ані в середу ані в п'ятницю. Перед рішенням цієї справи бл. п. о. крилошанин Андрій Білецький поставив внесення, щоби хіба тільки середу узгляднено, а в п'ятницю і далі заховувати піст. Тоді Архiepіскоп вияснив, що середа і п'ятниця під цим оглядом не різняться, тому запитано учасників, чи вони згодні з тим, щоби храмовий день був вільний від посту, а відповідь звучала „Угодно“... Вправді того вирішення не поміщено в актах Собору, але від того часу, коли хто подав прохання о розрішення від посту, чи то в п'ятницю чи в середу, то все діставав диспензу на храмовий день. Від 35 літ парохіяни при звичаїлись до м'ясних страв на храм і цю обставину я все подавав, як мотив до уділення диспензи. Тепер заходить велика колізія, тим більше, що парохіяни не зважають так строго на піст, як їхні предки, і при браку набілу та ярин не зможуть приймати гостей пісними стравами. Тому по наказі їсти м'ясо в середу чи п'ятницю на храм будуть цей наказ легковажити, а тим сам попадатимуть матеріально в гріхи... Чи не далось би цю причину узгляднити?

2. В Архiepархіальних Відомостях Ч. III з р. 1924 оповіщено перешкоду нелітності до закінчення подружжя і визначено границю для хлопців 18 літ, а для дівчат 16 літ — проти давніших 16 для хлопців і 14 літ для дівчат, мотивуючи зовсім справедливо, що в нашій дієцезії, висуненій більше на північ, молодь пізніше дозріває. Однак для нас неясно, як скваліфікувати цю перешкоду тепер. Давніше, при границях 14 і 16 літ, була це перешкода уневажнююча (*dirimens*), а тепер, як це виходить з пригадки про нелітність 16, 18 літ в Аepаріальних Відомостях Ч. V 1936, названо її „здержуючою“ (*impediens*). — Чи то може 14, 16 літ буде „*dirimens*“, а додані 2 роки з 14 на 16 і з 16 на 18 буде тільки „*impediens*“?

Мотив до нових границь нелітності — як сказано —

оправданий. Тільки тут знову виринає колізія. У львівській дієцезії латинського обряду, мимо повищого мотиву, перешкода нелітності остала давня, себто 14 і 16 літ. І буває, що при закінчуванню подружжя мішаних обрядів сторони не годяться на подання по диспензу, тим більше, що такса висока (20 зл.) і при відомій агітації можна се зголотити до староства, на що латинські парохі тільки чекають. Чи не булоб добре уповажнити Отців Деканів уділювати позволення від імени Ординаріату щодо цієї надвишки з 14 на 16 і 16 на 18 літ??

3. Таксамо щодо 4 ступня споріднення і посвоячення, якого у латинників не узнано як перешкоду. Чи не булоб вказане уділити ОО. Деканам власть диспензувати іменем Ординаріату? Що до „tempus sacratum“, то цього в латинників також нема. Тому треба б і тут зарадити, як і в попередніх випадках і то все з важних причин.

Таких колізій найбільше по містах і містечках, головно там, де є перевага латинників.

о. Теодор Цегельський.

Рефлексії з нагоди смерти сусідського священика

„Ой біда, біда
чайці небозі,
Що вивела діти
при битій дорозі“.

Ой бідна ти чайко! Вдово по священику! Безпощадна доля перейшла своїм колесом по твоїм гнізді і покинула тебе з дітьми при битій дорозі, без помочі, без заосмотрення і без заінтересовання твоїм життям по смерті мужа. Забута і занедбана, коротаєш свій вік у злиднях, без просвітку. Дивися з розпукою на свої діти, які просять у тебе хліба, науки й праці. А ти рвешся в болю нестямнім, шматуєш своє серце і розбиваєш голову об мур твердої дійсности. І яку ти раду можеш дати тим нещасним, коли ти лишена сама собі серед моря байдужих! Але знайшлися люди доброї волі, які витягнули помічну руку. По десятках літ куплено дім для вдів і сиріт у Львові. Дуже добра була думка. Але шож? Яке її практичне зреалізовання і яка користь для вдів? Чи багато вдів і сиріт по священиках мешкає в тім домі? Хто користує з нього? Який його дохід? Задовжений, що чинші не покривають рат. А гляньте до офіцин, де ці нещасні жертви мешкають! Аж жах огортає. Нори, гірші від сутерин, бо без крихітки світла від подвіря. По 6 і 8 осіб в одній кімнаті. Чим ці люди віддыхають? Таж вони ніколи сонця не бачуть! Чорні, змарнілі, зрезиг-

новані і без надії на краще, без нарікання, зносять свою тяжку долю, щасливі, що мають і такий куток.

Згляньтеся ви всі, що так багато говорите про працю над поправою їх долі! Замість до кіна чи на вечерниці, перейдіться по тих закамарках, огляньте ті примари недостатків і нужди.

А по такій мандрівці певно кілька ночей не будете спати, а ті примари будуть вас переслідувати на кождім кроці.

А це не видумка, але дійсна правда. Лише ніхто нецікавий оглянути цю нужду своїми очима. Потішаємося, що так зле ще не є.

Чи треба було аж тільки грошей викинути, щоби тільки була слава: „ось то ми купили дім“. Правда, маємо також посмертний фонд, до якого, стид признатися, не всі почувуються до обов'язку належати і платити.

А скільки вдова має з нього дістати? Чи не таємниця це під семи печатями? А дістане вдова ті гроші, то що їй остане на дальше життя?

Поплатиться довги, затягнені на недугу мужа, видасть на похорони, заплатить податки і додатки і різні зобов'язання по небіжчикові і якщо остане кілька сотиків, то все її забезпечення! Чи тих марних 50— зл. чвертьрічно, що їх дістає, має називатися „пенсія“? Не знаю, чи який вдовець доказавби такої штуки, щоби з цього вижив і діти виховав. Але ми, жінки, мусимо тим задоволитись і... мовчати.

А по смерті мужа? Непотрібні нікому, кинені на жир злободенної долі. Ще велике щастя, коли можемо витирати собою кути по родині, а коли ми німічні, виснажені, як маємо боротись з життям?

В нинішніх тяжких часах навіть безробітні мають суспільну опіку, тільки жінки священиків опинилися поза скобками життя.

А ми, жінки, чи подумали коли над собою? Коли всі жінки на світі об'єднані без огляду на національність і суспільне становище, то тим більше доля української жінки, вдови по духовнику, не може бути байдужа. Ми замикаємо очі на ту хвилю, в котрій кожда з нас може опинитись так, як та чайка небога. Забуваємо, що „попови дзвонять, а попадаю з села гонять“.

Чиж поза буденними турботами не маємо святого обов'язку уладити свої зізди і подумати про свою долю! Чи ми не можемо забрати голосу в справі, яка нас і тільки нас обходить? Чи довго ще будемо виглядати „ласки“? Невжеж такий стан мусить бути незмінений?! Чейже ми кровю і слізми виховали і виховуємо нові ряди інтелігентів, та яка доля нас жде? Ми здали вже не один іспит, може багато трудніший, ніж університетський, бо боремося з труднощами, полишені самі собі.

Сьогодні жінки сусідської нації на становищах, яких і мужі та діти на становищах, зняли великий крик проти редуції й обнижки платень, і не без успіху. А ми без посад, і без емеритури, з дітьми, незабезпечені!

Такий стан міг бути колись давніше можливий. Наші діти могли дістати бодай мізерну посаду, та ми при них трудилися, але вони сьогодні переживають „чорну долю“, сьогодні нема для них ніяких виглядів.

Вже крайня пора заглянути сумній дійсності в очі та зарадити лихові.

Не злість і їдь диктує мені ці гіркі слова, а жаль та співчуття до тих пригнетених і видідичених, які чейже заслужили собі на кращу долю.

Марія Коритко, Холоїв.

Посмертна згадка

о. Михайло Світенський

(ур. 1858 р. † 15 6. 1936 р.)

(Спроба характеристики)

Є люди, які свої вальори чи хиби носять „наверху“. Вже по короткій зустрічі з ними, навіть по зверхнім огляді, можна їх зрозуміти і вірно оцінити. Радість чи смуток, любов чи ненависть, м'яке чи тверде серце, розум чи глупота, чеснота чи гріх — визирає з їх очей, бесіди, з цілого поведіння. З такими справа найлекша.

Є знов люди неприступні, що свого „я“ бережуть, як найбільшої тайни, нікому там заглянути не дозволяють, ніколи про себе не говорять; навіть довга обсервація тут не допоможе, хіба трапиться якесь велике потрясіння — радість чи нещастя. Вони тяжкі до співжиття, але бувають між ними великі характери.

А є ще й такі, що вдають, симулюють кращих або гірших. Ті, що вдають ліпших — це найгірша порода людей, якими бридився Ісус Христос і про яких сказав Фридрих Великий: Борони мене, Боже, від моїх приятелів. Знову з тими, що вдають гірших, чим у дійсності вони є, справа найтрудніша; тут уже треба тонкого психолога, щоби розібрав, чим вони руководяться, погордою себе чи інших людей, чи вони виконують самобичовання, чи може дізнаний завід через них говорить, чи вони такі скрайні песимісти, що видять навіть себе в чорних кольорах, чи вони велика чи мала душа? До цих останніх належить саме о. Михайло Світенський.

В дійсності хлопоман, а вдавав аристократа; видавав „Руслана“, а йому далеко було до угодовця; закидав сча-

ста по польськи, а був націоналістом; виглядав на „мрука“ і відлюдка, а був найбільш товариським чоловіком, що вносив гумор і диспуту, входив в товариство молодих людей за „пан-брат“, окружувався ними і чувся між ними найкраще; в його домі здавалося зразу, що ви зайві, а він радо тримав би вас через місяць; свої діти любив над життя, особливо доньку, що дотримала йому товариства до кінця (друга донька померла, а син в молодих літах виїхав до Америки), але ніколи того не показував; курив багато, хоч задля асти йому не було вільно; про найбільші святощі потрафив нераз говорити зі сарказмом, але за ті самі святощі готов був перший життя своє віддати; підчас найбільших трагедій, що ми їх переживали, потрафив жартувати собі, а рівночасно мав слози в очах. Що ви тут зробите, яку раду годні з ним собі дати? Котре його обличчя правдиве, а котре — маска? Я й тепер його добре не розумію і коли пишу отсі стрічки, боюся, щоби його не скривдив, але був час, що я його ще менше розумів, а більше кривдив, бо уважав його циніком. Аж одного разу я побачив, як з його очей бризнули слюзи, наче потік, довго тамований. Що? Світенький і — плаче? Той цинік? В тім і ціла річ, що він циніком не був. Наші невдачі, крамоли, хиби боліли його більше ніж мене, нас, а він в той спосіб, неначе морфіну заживав і вмовлював не в нас, а в себе, що те все дурниця, нюху табаки не варта, щоби задля того терпіти. Що йому те не вдавалося, річ певна і доказом цього часті слюзи, які мимо своєї гордої душі виливав.

* * *

Проповідник! Не може бути більшого дару Божого, який давав би слухачам стільки насолоди, а ідеї яку пропагує, стільки користи. Письменники в сотній части цієї служби не зроблять, бо живе слово, краснорічиво й розумно висказане, роззброює чоловіка, мов молотом пробиває доступ до душі, накидує свою волю, ентузіазмує і веде, куди хоче. Але на се треба бути правдивим бесідником, т. є. — не тільки красномовним, але й розумним і актуальним та ентузіастом справи. Коли отсі чотири елементи щасливо злучаться в одній особі, стаються силою, яка може світ перевернути. Тільки цього таланту, як дуже рідкого, не вільно закопувати. А се відноситься не тільки до самого бесідника, але також до тих, що ним диспонують і дозволяють йому нидіти по закамарках, де він не має відповідної аудиторії, де його не розуміють, де його амбіція не є підсичувана, і не пускають на ширшу арену, де він набрав би розмаху до вищого легу.

На своїй дорозі життя я стрінув трьох правдивих бесідників. Не говорю про світських, ані про тих духовних, що

ще живуть, і то на високих становищах, щоби мене хто хибно не зрозумів.

Першим був о. др. Йосиф Левицький, катихит німецької гімназії у Львові. Я був ще гімназійним учеником, коли чув його проповіді підчас родинних зїздів в Сернках, в о. Онишкевича на празнику на Спаса, і в Лучинцях (рогатинського деканату) в о. Кучинського на відпусті в день Успення Пр. Д. М. Тих проповідей я ще не розумів, а мимо цього вони робили на мене величезне вражіння. Передусім його бесіда плила гладко, як вода в ріці, що нема стриму, щоби вона плила перестала; се велика приємність, мати таку певність за бесідника, що він не забудеться, не затнеться, не перестане, а скінчить тоді, коли сам захоче. Дальше, і що найважливіше, говорив свої проповіді легко, весело, все з усміхненим лицем, і та приємна атмосфера і настрої, які він вносив, уділювалися цілій аудиторії: зморщки вигладжувалися і лица веселішали. Так у церкві повинно бути. Ми приходимо до церкви не до Бога страшного, — бо Бог є страшний для тих, що до церкви не ходять, а до Батька доброго, що кличе до нас: Приходіть до Мене всі втомлені і різними тягарями обтяжені, а Я вас потішу. Було би страшне, якби люди до церкви приходили добре розположені, а виходили сумні і прибиті. Має бути на відворот; се розумів добре о. Левицький і тому його проповіді тішились такою славою.

Ще згадаю за одну його проповідь, яку він мав на похоронах своєї мамі. Се мав бути „майстерштік“, в якім виявилася ціла сила його вимови і почувань. Ті, що чули сю проповідь, переказували своїм дітям, як щось незвичайне. В такий спосіб і до мене ця відомість дійшла.

Другим був Епископ Сотер Ортинський. Я мав нагоду чути його проповіді в Тернополі, де він звичайно давав Великопісні реколекції, а також на відпусті на Успення Пр. Д. М. На його проповіді сходилася така маса людей, що середню церкву були би напевно розсадили, як би вона мала не такі грубі мури! Чарував своєю особою, бо був олицетворенням мужеської краси, з дуже симпатичним і дзвінким голосом, дикцією без закиду і запалом, яким слухачів міг вести до екстази. Вичувалося, що опанував свій предмет до подробиць і так переконаний, що за те, що говорить, гарантує своїм життям. Був проповідником, що так скажу, ліричним, бо бив передусім на почування і вмів видобути н. пр. такий жаль, що ціла церква, без огляду на вік, пол й інтелігенцію, вибухала одним плачем. Нераз чув я закид і жаль, чому еп. Ортинський своїх проповідей не видрукував. На ніщо було би це придалося, бо того запалу й ентузіазму, які властиво його проповіді ціхували і вирізняли, ніяке письмо чи друк не віддали би, хіба може графонова плита і то недокладно.

писана в східній (єврейській) мові. На Сході жили пророки, Божі висланники, — на Сході повстали й загомоніли вперше святі релігійні пісні, псалми, що стали головними молитвами цілого християнства.

На Сході, в Вифлеємі, стояла колиска християнства. Тут появилось світло світу, „світло від світла“, наш Учитель і Спаситель. Мовою Сходу розмовляв Божественний Спаситель, по східній землі ходив Він, там уперше встановлено хрест, знак відкуплення, почесною відзнакою християн; Східня земля пила Його спасенну кров.

Зі Сходу прийшли Апостоли, що світло світа, яке зійшло з неба, понесли на весь світ, і цій обставині ми всі завдячуємо, що ми християни.

Також друге джерело християнського Оявлення — святі книги Нового Завіту повстали на східній землі й написані в мові Сходу. Вони є великою „книгою віри“, релігійний основний документ християнського укладу життя, Божий закон для християнства, вказівки до вічного життя.

Чи супроти цього може розумний християнин бути байдужим до християнського Сходу? В кожному разі байдужими не можуть бути ніколи знавці і представники християнської богословської науки. Вся теологія, всі теологічні дисципліни мають свої перші коріні, а дуже часто також свої перші квіти і найкращі овочі принесли на Сході.

Найстарші екзегети, що поясняли св. Письмо, були Орієнталами або Греками. Такі імена, як Оріген Олександрійський, Василій Кесарійський, Хризостом Антіохійський, щоби лиш цих трьох назвати, мають безсмертний згук.

Також догматики завдячують Сходові перші початки й найважливіші етапи розвитку своєї науки. Тут відбувся перший Вселенський Собор у Нікеї, тут відбувалися далші шість соборів, на яких ухвалено багато важних рішень у справах віри. Також Орієнтал, а саме Грек, Діонісій „Ареопагіт“ дав перший спробу систематичного представлення християнської науки віри.

На рішеннях цих церковних соборів спираються опісля початки старохристиянського церковного права, що його зібрано у великому числі канонів, які частинно досьогодні обов'язують і саме в теперішній час мають бути найважливішою основою для кодифікації східнього канонічного права.

Чи ж треба ще пригадувати, що грецько-східня Церква дала перших і найвизначніших християнських проповідників і промовців? Василія, Григорія Назіанзенського, Григорія Нисійського і найбільшого з усіх — св. Івана Золотоустого. Відомо, що св. Іванові Зол. припала честь, дана св. Церквою, бути „патроном усіх проповідників“.

Що знали б ми з найстаршої історії християнства і св. Церкви, якщо ми не мали б Евсевія Кесарійського, Сократа, Созомена, Теодорета й інших?

Також монашество й чернече життя завдячує Сходові свої перші геройські почини. Святи Павло, Антоній, Пахомій Іляріон, Сава й Теодор Студит це провідні постаті в історії чернечого життя на Сході. А приклад Сходу був рішальний і зразковий для Заходу. Західне монашество і правила св. Бенедикта щойно тоді стануть для нас ясні і зрозумілі, коли ми вже бачили Схід.

Вкінці й на те треба вказати, що одна з найважливіших функцій християнства, літургія, офіційна відправа богослужби одержала свою найпершу й основну форму і вид на Сході, в Антіохії, і від неї беруть початок усі інші літургії.

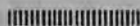
Не буде перебільшенням, коли скажемо, що латинську літургію, зокрема Службу Божу, щойно тоді зможемо добре вияснити в багатьох річах, коли пізнаємо грецькі і східні літургії. Навіть у Римі літургічною мовою до III століття включно була грецька мова, пануюча мова християнського Сходу, і один з найвизначніших римських церковних письменників, св. Іполит ще в III столітті всі свої твори написав по грецьки.

Що перші і найстарші апольогети, оборонці християнства пером — Квадрат, Аристид, Атенагор, Юстин і ін. були Греками або по грецьки писали, це теж факт.

Вкінці згадаймо ще цю всю велику армію Святих і Мучеників, що їх християнський Схід приніс у дарі св. Церкві, починаючи від св. Стефана аж до св. Теодора Студита й Ігнатія Царгородського, згадаймо великих і визначних князів Церкви й єпископів, як Атанасій, Василій і ін., безчисленних Місіонарів, що вийшли зі Сходу і свою місію діяльність простягали на всю Європу, і тепер нехай кожний поставить собі запит: Чи не обов'язані ми всі, священики й світські, освічені й прості, всі, що любимо й дорожимо християнством, і чи не маємо ми основи, віддати християнському Сходові живе почування любови й вдячності? Чи міг би знайтися священик або богослов, який не почував би в собі найгорячішого зацікавлення, що більше, внутрішньої особистої співучасті і зв'язи з християнським Сходом? І коли сьогодні „Християнський Схід“ розділений ісламом й атеїзмом, мучений і понижений, чи саме ця страшна трагедія не повинна нам як найбільше промовити до серця і нас не лише побуджувати до співчуття, але й до співділання?!

Ми одержали Боже світло зі Сходу, занесім його знову на Схід, якому загрожує ніч.

Перекл. о. Б. Л.

Нові книжки

Юліян Тарнович: Ілюстрована історія Лемківщини. Бібліотека Лемківщини ч. 1. Львів 1936. Накладом Видавництва „На сторожі“. Ст. 285, мала 8°.

Книжка незвичайно цікава і, — головню нині, коли то про Лемківщину так багато пишеться і говориться, — дуже актуальна. Вона дає змогу — пізнати докладніше це гарне й обдароване великими духовими цінностями племя українського народу, на організмі якого переводять нині різні експерименти в ділянці культурній, релігійній та національній.

Книжка подає насамперед найважливіші загальні відомости про Лемківщину, а саме: короткий географічний огляд, економічні відносини, а відтак історію цих карпатських земель, почавши від княжих часів аж до участі Лемків в українській визвольній війні. Дуже цікаві уступи про початки релігійного й національного відродження Лемківщини, про відношення Лемків до повстання і воєн Хмельницького, про лемківську заоканську еміграцію, завдяки якій Лемки жили перед війною у доволі добрих матеріальних відносинах, а передусім уступ про діяльність „Просвіти“ на Лемківщині, себто про новітнє національне пробудження Лемків у перших роках ХХ століття. Завдяки муравліній праці просвітянських діячів положення на Лемківщині нині зовсім інакше, чим воно було в часах перед війною. Тоді панували там всевладно москвофіли і мали за собою маси народу, а нині українська національна свідомість заливає просто лемківські села і перед нею лемківські москвофільські діячі бороняться при допомозі „власть імущих“ різними дозволеними й недозволеними способами, але раз розбудженої національної свідомости Лемків не вдасться їм ніяк приспати.

Є в книжці і спис визначних Лемків, що відіграли велику, передову роль на всіх ділянках життя Народу, і під цим оглядом маленька простором і кількістю населення Лемківщина стає повчальним прикладом для інших наших земель, ось хочби Гуцульщини, яка, мимо свого добробуту в передвоєнних часах, не видала споміж себе майже ніякої інтелігенції і загалом нікого, хто в національній праці був би визначився.

Лемківщина внесла у велику культурну скарбницю Народу великий посаг.

Книжка прикрашена численними ілюстраціями, які змальовують культуру і побут Лемківщини. Кидаються в очі світлини гарних й оригінальних зразків церковного будівництва (церкви в Ждині, Душатині, Улючі, Милику, в Щавнику, Чирній і багато інших).

Книжку повинен прочитати кожний інтелігент, тим більше, що ціна невисока (3 зол.). *о. Петро Хомин.*

X. Nikodem Cieszyński: Na przełęczy. Zbiór króciutkich kazań i rozważań na tle Ewangelij niedzielnych całego roku. Poznań. Nakładem Autora. Ст. 219, мала 8°.

Це короткі (10—15 хвилин), глибокі своїм змістом і гладкі, аж чепурні своєю зверхньою формою проповіді на зачалах Євангелій, на всі неділі в році. Дуже цінне в цих проповідях те, що їх тематика жива, актуальна, пристосована до нинішніх горячкових часів. Автор короткими, ядерними словами, коротким поетичним зворотом, невеличким, гарно підхопленим порівнянням не раз так гарно малює намічений собою образ, що він усилює скорше захопити інтелегентного слухача і змусити його до глибшої застанови, чим не раз довга проповідь, збудована по всім вимогам гомілетики. Проповіді ці своїм змістом надаються тільки для інтелегентних слухачів.

Своїй збірці дав Автор титул „Na przełęczy“, щоби, як сам про це говорить у передмові, вказати на ту межу, на яку ступило нинішнє людство, на межу між дочасністю і вічністю, між матеріалізмом, що гремить зловіщими сурмами большевизму, і відвічним, непереможним християнізмом, між сакралізмом і ляїцизмом, на межу між містицизмом і безбожництвом, між нечуванним розгоном розвитку і самогубством раси та занепадом західньо-європейської культури.

Через усі проповіді вється червоною ниткою бажання, змалювати якнайкраще і найбільш переконливими аргументами суть і заслуги християнства в історії вселюдської культури.

о. Петро Хомин.

Antin Bey: Юнак Тако. Пригоди молоденького індіанського місіонера. Вінета й ілюстрації Якова Гніздовського. Львів 1936. Накладом Видавництва „Наш Приятель“. Ст 63, мала 8°. Ціна 75 сот., з пересилкою 90 сот.

Це чергова книжечка „Бібліотечки Нашого Приятеля“ з великим виховним змістом, призначена для нашої молоді.

о. Роман Лукань, ЧСВВ.: *Василіяни — Римські Папи.* Львів 1936. Бібліотека Центрального Василіянського Архіву ч. 2, ст. 19, мала 8°.

Невеличка, та незвичайно цікава студія, яка змальовує образ розвитку праці синів св. Василя Вел. на Сході і Заході, монастирями яких покритий був колись цілий християнський світ, не тільки східній, про що усім відомо, але й західній. Не диво, що з такого могучого й широко розгалуженого Чину вийшло багато визначних церковних мужів, вчених істориків і богословів. Василіянський Чин видав крім цього 25 папів, зпоміж яких було 17 святих, а пам'ять деяких з них святкує і наша українсько-католицька Церква.

X.

Всячина.

Конфіскація останнього числа „Ниви“. Останнє число „Ниви“ (травень 1936) сконфіскувала прокуратура. Сконфіковано цілу статтю п. з. „З голосів преси“, у якій було порушено відносини у православній Церкві в Польщі. На щастя удалося нам вивести у львівським городським старості позволення витати сконфісковану статтю, через що ми врятувалися перед великими коштами, звязаними із передруком цілого числа, але зате припізналася висилка числа на цілий тиждень і потерпіли статті Впр. оо. Авторів, частина яких мусіла бути витята разом із сконфіскованою статтею. Відноситься це передусім до статті о. прал. Чаплинського п. з. „В пам'ять 20-літньої річниці смерті Еп. Сотера Ортинського“, з якої витято частинку, що в ній описані похорони бл. п. Єпископа. Тому що згадана стаття має для історії нашої Церкви, головноріч американської, велике значіння, ми цю витату частинку ось тут подаємо:

„...Покійний був свідомим Українцем, тому за життя мав і ворогів і не дуже прихильних, а саме москвофілів і одну частку закарпатських священиків, які не дуже його любили задля його українства, але по смерті всі упокорилися перед маєстатом смерті і всі признали, що це був великий і характерний чоловік. Неодні казали й донині декотрі кажуть: „Ми не знали, кого мали“.

В неділю 26. березня, в годині 10 рано перенесено тіло в повних єпископських ризах, серед величезного здвигу вірних і чужого народу до катедральної церкви, прибраної в середині і зверху сумними прапорами. Кожного дня відправляли там Служби Божі і папихи священики, що прибули, щоби віддати Єпископові останню прислугу.

Похорон відбувся в четвер 30. березня. На похорон прибув Апостольський Делегат Бонцано з Вашингтону, латинський єпископ з Філадельфії та монсінйор Лавел з Нью Йорку в заступстві свого єпископа. Явилось все греко-католицьке духовенство з цілої Америки, всі дяковчителі, які чудово співали похоронну Сл. Божу і на вулиці, а також делегати майже усіх парохій і безмірне число народу, місцевого й позамісцевого та із найдавших сторін Америки. Хором диригував померший недавно Андрій Гела, найліпший тоді диригент.

Духовенство в порядку і парами вийшло з палати до церкви. На кінці йшов Апостольський Делегат. Службу Божу правив генеральний вікарій, священик з Закарпаття о. Дзюбай, в асисті духовенства. Сподівалися, що прибуде Єпископ Будка з Канади і відправить Службу Божу, але то був час війни, тому не міг приїхати. Проповідей було три. Першу

виголосив о. Чаплинський, другу від духовенства і народу Закарпаття, о. Горзов, а третю від латинського Єпископату, по англійськи, монсініор Лавел. О. Підгорецький зложив подяку“.

Решта статті вже є, а саме на стор. 188.

Величавий концерт-академія у честь Впреосв. Митрополита. Дня 31. травня ц. р. уладили ньюорські Українці в одній із найбільших саль Нью Йорку, Карнеджі Гол., величавий концерт-академію у честь Високопреосвященного Митрополита Андрія з нагоди його ювілею. Вступне слово виголосив, по англійськи й українськи, др. С. Демидчук, який проаналізував історичні постаті у трьох добах нашої державности: княжої, козацької і новітньої, кінчаючи на могутній постаті Митрополита Андрія.

Могуче й незабутнє вражіння зробив виступ великанського хору (зложений із вісьмох хорів ньюорської округи в силі 300 співаків), який під проводом нашого геніяльного диригента, проф. Ол. Кошиця відспівав низку псалмів і церковних композицій наших композиторів так по мистецьки, що просто зачарував усіх, своїх, а ще більше чужинців, які становили третину присутніх.

Реферат про життя і діяльність Митрополита сказав по англійськи о. Ля Фарж, співредактор католицького щоденника „Америка“ в Нью Йорку. Велике захоплення серед зібраної публіки викликала промова старенького, 80-літнього генерального вікарія латинської архієпархії в Нью Йорку, Монс. Лавела, приятеля Українців, який передав зібраним привіт від кард. Патрика Гейса і згадав про свої зустрічі з Ювілятом, Впреосв. Митрополитом Шептицьким.

Приявні на концерті вислали телеграфічний привіт Митрополитови-Ювілятові. З приводу концерту видано ілюстровану пам'яткову програму з українськими й англійськими статтями про Ювілята, українську церковну музику і про хор проф. Кошиця.

Хто буде Апост. Адміністратором Лемківщини? Справа обсади місця Апостольського Адміністратора Лемківщини, яке опорожнилося після смерті бл. п. о. д-ра Василя Масцюха, ще не рішена. Іменований на це становища крилошанин Станиславівської Капітули, о. др. Яків Медвецький, як доносить „Діло“ з 30. VI. ц. р., з уваги на свій стан здоровля зрезигнував з тієї гідности.

Ювілейні торжества на Велеграді відбуваються після згори уложеного плану. Число паломництв і зїздів — головно в часі літніх вакаційних місяців — росте, а беруть у них участь люди всіх станів і різних політичних переконань. Ювілейні торжества побудовані на платформі не-політичній і загальнодержавній, при чому від початку цього року ведеться велику пропаганду при допомозі преси,

брошур, пошти, а спеціально окремого бюлетину, що виходить на Велеграді. Не диво, що зацікавлення ювілеєм у цілій Чехословаччині велике. Впорядчики торжеств постановили використати те велике зацікавлення населення і повести між ним грошові збірки на віднову величавого велеградського храму. З тією метою видано відозву до населення, що зачинається словами „Národě Československý“, підписану Апост. Нунцієм Саверієм Піттером, примасом Чех, кард. Кашпаром, моравським митрополитом архиеп. Пречаном, прем'єром Годжею, предсідниками обох палат чехословацького парламенту, усіми єпископами, в цьому числі й обома нашими греко-католицькими, і найвизначнішими представниками політичного, наукового і мистецького світу. В днях 15—19. липня відбудеться світовий Уніонний Конгрес, на який вибираються і представники нашої Церкви.

„Ліга Української Католицької Молоді“ в Америці. Між нашою заокеанською еміграцією в Сполучених Державах і Канаді працює від 1933 року організація української молоді, що називається „Ліга Української Католицької Молоді“, яка поставила собі за ціль витворити як найглибше почуття спільноти американської і канадійської укр. молоді з Рідним Краєм. Ця Ліга відбула вже два своїзїзди (в 1933 і 1935 рр.), а цього року, в днях 17, 18 і 19. липня відбудеться третій загальний конгрес молоді в Філадельфії, у найбільшій готелю цього міста. Другий день цього конгресу, буде „Днем Українського Спорту“. За найвищі осяги в усіх родах літнього спорту будуть роздані нагороди та відзнаки. На popisі вишивок і національних стрій дівчат також роздадуть нагороди.

Також інформації. P. I. P. (Prawosławna Informacja Prasowa) в ч. 61 з 29. травня 1936, описуючи жалібні обходи з нагоди десятиліття трагічної смерті гол. отамана Симона Петлюри, подає зовсім невірні і з пальця виссані інформації. М. ін. пише: „Na drugi dzień (себто після панахиди за душу бл. п. Петлюри) 24 maja zostało odprawione polowe nabożeństwo żałobne za duszę św. p. Gł. Atamana S. Petlury przez unitów. Nabożeństwo celebrował ks. Biskup Iwan Buczko. Odprawienie uroczystego nabożeństwa unickiego za duszę Gł. Atamana Petlury wywołało u wielu ludzi wielkie zdumienie; gdyż zmarły nigdy nie był przychylny do Unji, a nawet odnosił się do niej z niechęcią, czego dowodem mogą służyć np. artykuły jednego z najbliższych współpracowników zmarłego — ś. p. min. A. Salikowskiego, pisane w porozumieniu ze zmarłym“.

Стільки ПІП. Тимчасом Преосв. Кир Іван Іван ніколи ніякого богослуження, та шей полевого, за душу бл. п. Головного Отамана не відправляв. Зате таке полеве богослуження на площі Великого Лугу, з нагоди Лугового здвигу

в 10-ти ліття смерти Симона Петлюри, відправив о. мітр. Ол. Базюк і **то за душі українських жовнярів**, що згинули в боротьбі за волю Народу, на що було позволення Митрополичого Ординаріату.

Щодо „пісчєсі“ Гол. Отамана до Унії, то ми маємо про це зовсім інші, і то дуже авторитетні, відомости, ніж ті, що їх подає ПІП. Головний Отаман, як великий державний муж, добре бачив, яку сумну ролю відіграла московська православна Церква на Україні, стаючи у великій мірі перепорою до національного і державницького відродження Народу, а з другого боку не міг не бачити того значіння і тієї позитивної ролі, яку грала і грає українська католическа Церква в Галичині на всіх ділянках національного життя.

Білянс релігійних переслідувань у Мексику. За час 10-літнього переслідування католицької Церкви в Мексику вигнано з краю 5 єпископів, а 12 прогнано з їх епархій. Убито 40 священників. На початку переслідування в 1926 році було в краю 3000 священників. Те число уряд зменшив на 334 священників для 15 мільонів католиків, а 14 мексиканських станів з числом мешканців понад 6 мільонів не має загалом ані єпископа ані священників. Американець д-р Charles S. Macfarland у своїй книжці „Хаос у Мексику“ подає що біля 2500 священників живе в краю тайно, здебільша в Стані Мексик, як робітники і слуги в довірених католицьких родин, яким, колиб про те довідалася влада, грозять великі кари. Священники (334), які ще остали на своїх місцях, виставлені на сталі провокації й обиди. В Стані Guadalupe було в 1935 році арештованих 34 священників. В часі переслідувань Церкви замкнено 12 епархіяльних семинарій. Дня 31. серпня 1935 націоналізовано (skonфісовано) усі церковні маєтки.

Надуживання імени Насті Волошин. Із Золочівщини дістав я кілька примірників „відписуваних“ забобонних директив для осягнення щастя, поширюваних під фірмою Насті Волошин. Сі летючки зачинаються словами: „Щастя з Люрд прошу передати і переписати три рази...“ Прошу всіх душпастирів перестерегти нарід, що се від Насті не походить, але якісь забобонні люди надуживають її імени. Настя далека від усяких забобонів.

Також я довідався, що деякі особи приписують Насті Волошин передсказування про „темряву і посвячені свічки“. В дійсности се не походить від Насті, але воно взяте з книжки про кінець світа (о. Шпірага), що її на українське переклав о. П. Дзедзик.

о. Г. Костельник.

Печатається за дозволом Митрополичого Ординаріату у Львові
Видає Бог. Наук. Товариство
Відповідальний редактор: о. Петро Хомин.

В Адміністрації „Ниви“ Львів, вул. Коперника 36

МОЖНА НАБУТИ:

Праці Богословського Наукового Товариства

які виходять під проводом о. проф. Др. Йос. Сліпого.

- Т. I. Св. свщм. Йосафат Кунцевич (S. Josaphat Kuncevyč) — матеріали і розвідки з нагоди ювілею. Зібрав о. Др. Й. Сліпий. Ст. 261. 8^о.
- Т. II. Dr. Jos. Slipuj: De principio spirationis in SS. Trinitate. P. VIII + 120. 8^о.
- Т. III. о. Др. Спиридон Кархут: Граматика української церковно-слов'янської мови (Grammatica linguae ecclesiastico-slavicae ucrainicae). Ст. XIX + 284. 8^о.
- Т. IV—V. Аскетичні твори св. Отця нашого Василя Вел. (Opera Ascetica S. Basilii Magni). — Пер. з грецького митроп. Андрей Шептицький. Ст. XIV + 490. 8^о.
- Т. VI. Др. Володимир Січинський: Архітектура Катебри Св. Юра у Львові (L'architecture de la Cathedrale de St. Georges a Leopol). Ст. 97 + XXX. 8^о.
- Т. VII—VIII. Др. Саломія Цьорох, ЧСВВ: Погляд на історію та виховну діяльність СС. Василянок (Conspectus historiae et opera paedagogica Sororum Ordinis Sancti Basilii M.). Ст. 256. 8^о.

о. Йосиф Сліпий: Богословське Наукове Товариство і його статuti. Ст. 19. 16^о.

Богословське Наукове Товариство у Львові в першій десятиліттю свого існування (1923—1933). Ст. 92. 8^о.

Чи Ви замовили вже на Празник.

СВІЧКИ „КЕРОС“

Ні? Пишім таки зараз замовлення...